హనుమత్ప్రభ

పూజావిధాన స్తోత్రాలతో

రచయిత : **పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి**

భాగవతమందిరం - రాజమండ్రి - 4.

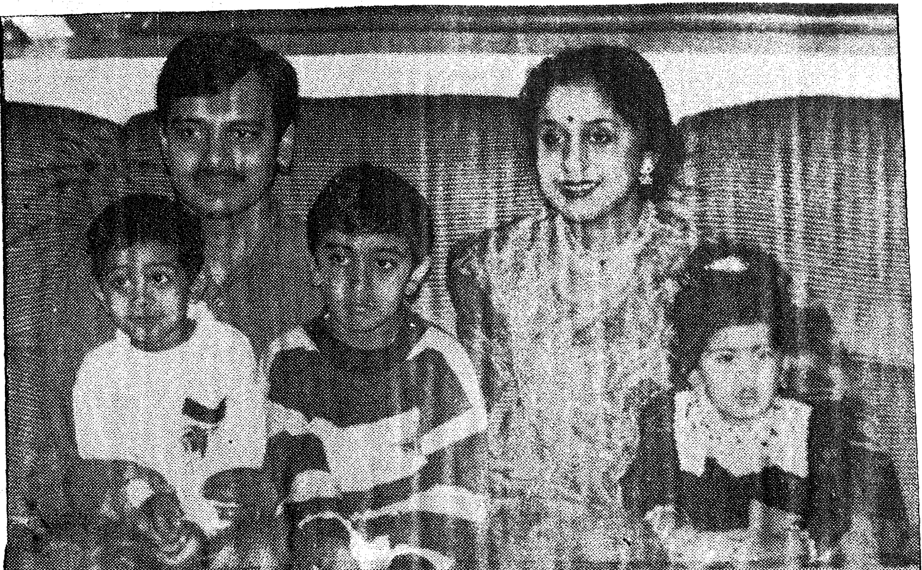
మాతృదేవోభవ । పితృదేవోభవ। ఆచార్యదేవోభవ।

మేము కొనసాగిస్తున్న సద్గ్రంథరత్న ప్రచురణ విశ్వవ్యాప్త ప్రచారానికి తాము సహకరించుటయే గాక తమ అనుచర, సహచర, శిష్య, ప్రశిష్యవర్గం ద్వారా కూడ భూరివిరాళాలను ఇప్పించి జన్మను చరితార్థం చేసికొని భువి నుండి దివికేగిన ధన్యాత్ములు : మేము ఏనాటికీ మరువజాలని మహామనీషి :

శ్రీశ్రీశ్రీ ఓం నారాయణ్‌జీ మహరాజ్ వారు

రాజమండ్రి భాగవతమందిర ప్రచురణ ప్రచారోద్యమానికీ, పూజాపారాయణలకు అన్నదానానికీ
గత 3 సంవత్సరాలుగా సహకరిస్తున్న ధన్యాత్ములు

డాక్టర్ శ్రీయుత **కె. సురేష్ రెడ్డి** & శ్రీమతి **రూపా రెడ్డి** దంపతులు
ఈ ఉదార పుణ్యదంపతుల చిరంజీవులు అరుణ్‌రెడ్డి, అమీత్‌రెడ్డి, పూజారెడ్డి

1997 జనవరి నుండి 1998 జనవరి వరకూ ప్రతి నెలా రాత్రి గల పూర్ణిమనాడు జరుగు విశేషార్చనలు

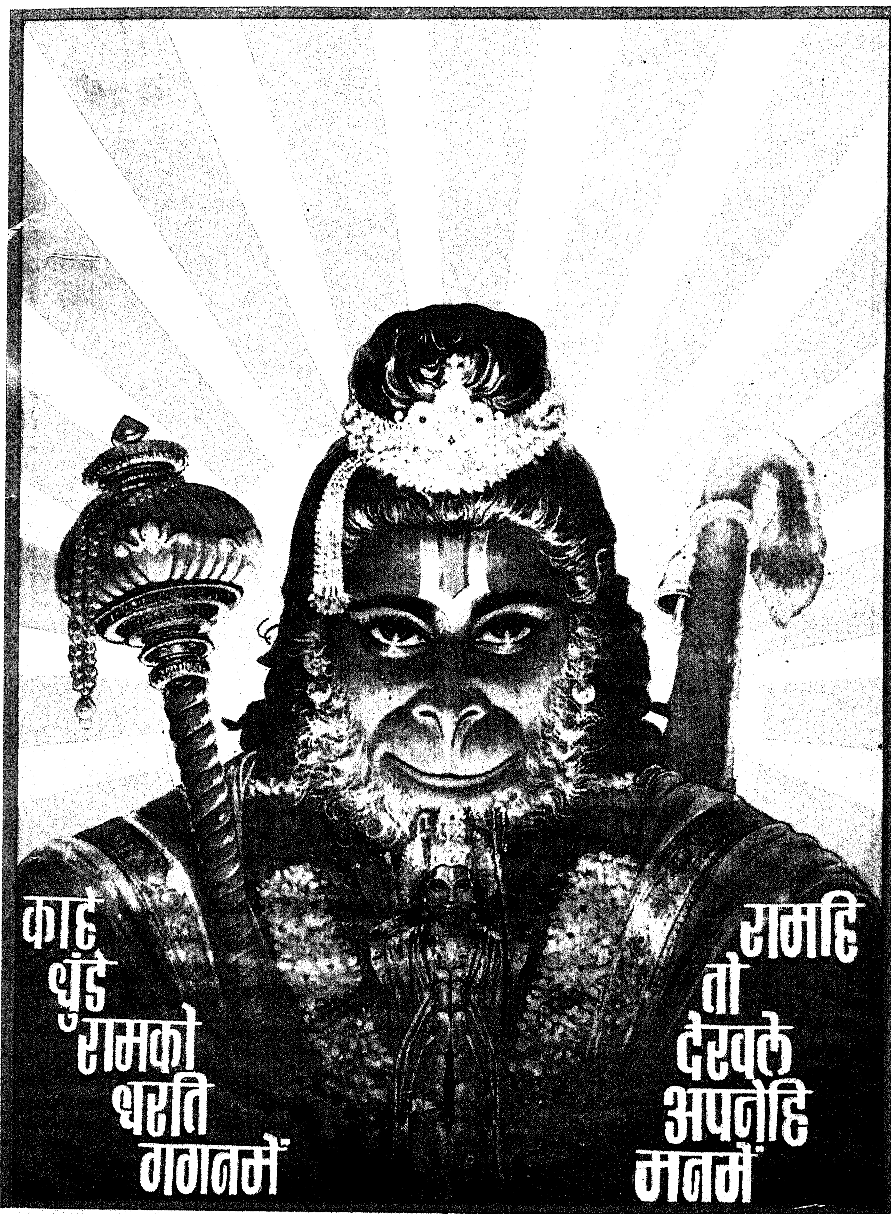
జనవరి	22వ తేదీ, బుధవారం
ఫిబ్రవరి	21వ తేదీ, శుక్రవారం
మార్చి	23వ తేదీ, ఆదివారం
ఏప్రియల్	22వ తేదీ, మంగళవారం
మే	21వ తేదీ, బుధవారం
జూన్	20వ తేదీ, శుక్రవారం
జూలై	19వ తేదీ, శనివారం
ఆగస్టు	17వ తేదీ, ఆదివారం
సెప్టెంబర్	16వ తేదీ, మంగళవారం
అక్టోబర్	15వ తేదీ, బుధవారం
నవంబర్	13వ తేదీ, గురువారం
డిసెంబర్	13వ తేదీ, శనివారం

దాతల గోత్రనామాలపై అఖండ కుంకుమార్చన చేసి పారాయణానంతరం ప్రసాద వితరణ పుస్తక వితరణ చేయ నిశ్చయించినాము. ఇందు నిమిత్తము రూ. 3,000=00 లు అందజేయువారికి త్రిలోహ నిర్మిత శ్రీచక్ర ధారణా యంత్రాన్నీ, పూజా యంత్రాన్నీ, నరఘోష నివారక యంత్రాన్నీ, సద్వినియోగార్థం శ్రీ లలితా సహస్రమ్ 108 ప్రతులనూ అందజేయ నిశ్చయించినాము.

వివరాలకు **పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి**

ఫోన్ : 62964 29-6-13 డి, సూర్యా హోటల్ దగ్గర, రాజమండ్రి - 4.

వీరాంజనేయా! రావయ్యా!
సర్వ భారమూ నీదే నయ్యా!

శ్రీమతి & శ్రీయుత ధర్మాంజి
రవీంద్ర బాబు దంపతుల సౌజన్యంతో.

హనుమత్ప్రభ

సుందరకాండ సారాంశ, పూజావిధాన స్తోత్రాలతో

హనుమద్ధ్యానమ్ :

అతులిత బలధామం స్వర్ణ శైలాభదేహం

దనుజవనకృశానుం జ్ఞానినా మగ్రగణ్యామ్

సకల గుణ నిధానం వానరాణా మధీశం

రఘుపతి ప్రియభక్తం వాత జాతం నమామి.

బుద్ధిర్బలం యశోధైర్యం నిర్భయత్వ మరోగతా

సుదార్ఢ్యం వాక్పటుత్వం చ హనుమత్స్మరణాద్భవేత్.

---------------- వివరాలకు : ఫోన్ : 62964 ----------------

పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి

భాగవతమందిరం - రాజమండ్రి - 4

హనుమత్ప్రభ

ఆఫ్‌సెట్ ముద్రణ

ప్రథమ ముద్రణ

ది 11-2-1997

వెల :

రూ. 33-00

ముద్రణా నిర్వహణ :

భరద్వాజా బైండింగ్ వర్క్స్, రాజమండ్రి - 4

ప్రతులకు :

పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి

జయశ్రీ టాకీస్ రోడ్ : సూర్యా హోటల్ దగ్గర

రాజమండ్రి - 4, ఫోన్ : 62964

హనుమత్ప్రభ

సమీక్షకులు : శ్రీ ముట్నూరి సంగమేశం

ఈ గ్రంథము హనుమత్ భక్తులకు, ఉపాసకులకు మిక్కిలి ఉపయోగమైనది. ఇందులో హనుమంతుని గూర్చి శ్రీ శృంగేరీ పీఠాధిపతులు, శ్రీ ద్వారకా శారదా పీఠాధిపతులు, శ్రీ పూరీ గోవర్ధన పీఠాధీశ్వరులు, శ్రీ బదరీ పీఠాధీశ్వరులు, బ్రహ్మవన కాశీ పీఠాధీశ్వర, జగద్గురు శంకరాచార్య శ్రీ మహేశ్వరానంద సరస్వతి, శ్రీ అనంత శ్రీనివాస స్వామి, శ్రీ కరపాత్రీజీ మహారాజ్ వంటి మహామహులు హనుమంతుని మాహాత్మ్యాదికాన్ని తెలియజేయుచూ వ్రాసిన వ్యాసాలూ తెలుగులో చక్కగా అనువదించి సంగ్రహింపబడ్డాయి. ఉపనిషత్ పురాణేతిహాసాలలోని హనుమంతుని కథలు కొన్ని జోడించబడ్డాయి. సరళమైన భాషలో సుందరకాండ, కథ సంపూర్ణంగా వ్రాసి చేర్చబడింది. ఇది పిన్న పెద్దలందరకూ సుబోధకమై వెలసింది.

గ్రంథంలో హనుమంతుని గూర్చి చెప్పిన స్తోత్రాలు స్తుతులు, దండకాలు, కవచాలు, హెూమాది వివరణలతో హనుమత్ మంత్రరాజము, అష్టోత్తరశతనామ స్తోత్రమ్ సవివరంగా హనుమత్ పూజా విధానం వగైరాలెన్నో ఆస్తిక జనులకొకే చోట దొరికేలా చేర్చి ముద్రించ బడ్డాయి.

గ్రంథం చివర శ్రీరామరక్షాస్తోత్రం పూర్తిగా, మాహాత్మ్యపూర్వకంగా ధ్యానాది విధానాలతో కూడ చేర్చబడింది.

సంపాదకులు దైవోపాసనాపరులు ఆస్తికతా ప్రబోధకులు. వీరీ రీతి గ్రంథాలెన్నో ప్రచురించుచూ ఆస్తికులకు ఎంతో సహాయపడు చున్నారు.

కవరు మీద హనుమంతుని త్రివర్ణ చిత్రం ఆకర్షణీయంగా ఉన్నది. ఆస్తికులందరూ ఆదరించదగిన పుస్తకం.

హనుమత్ప్రభ

లక్షప్రతుల ప్రచురణ విశేష ప్రచారోద్యమం.

ఆత్మ కళ్యాణంతో లోక కళ్యాణాన్ని సాధించే నిమిత్తం శ్రీహనుమత్ప్రభ - లక్షప్రతులు ప్రచురించి దాతల ద్వారా వితరణ చేయించదలచినాము. ఇందు నిమిత్తం 108 ప్రతుల వంతున వితరణ చేసికోదలచిన ధన్యాత్ములను సాదరంగా వేయిమందిని ఆహ్వానిస్తున్నాము. తమ వంశ పరిచయంతో కుటుంబపు ఫోటోతో రు. 2000=00 లు అందజేయు వారికి ద్రవ్యం అందిన 21 రోజులు దాటకుండ స్వయంగా వచ్చి తీసుకువెళ్ళే యేర్పాటులో కానీ దగ్గరలో గల వారి సూచానానుసారం లారీ పార్సిల్ ద్వారా గానీ ఈ ప్రతులు అందజేయగలము. స్వయంగా సహకరించ జాలని వారు సమర్థులను ప్రోత్సహించి ఈ పావనోద్యమానికి సకాలంలో సహకరించగోరు చున్నాము.

ఆత్మీయుల దివ్య సంస్మరణగా వారి ఫోటోతో అయినా ఈ ప్రచురణకు సహకరించ వచ్చును.

ఎన్.బి. : ఈ క్రింది చిరునామాకే ద్రవ్యం అందాలి

పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి

జయశ్రీ టాకీస్ రోడ్ - సూర్యాహోటల్ దగ్గర.

29-6-13డి, రాజమండ్రి - 4

ఆఫ్‌సెట్ ప్రెస్ 1/8 డెమ్మీ సైజ్‌లో 232 పుటలలో

73 స్తోత్రరత్నాల సంపుటి ప్రతి ఇంటా పూజామందిరాలలో,

ప్రతీ గ్రంథాలయంలో ఉండవలసిన గ్రంథరత్నం :

స్తోత్రరత్నావళి

బైండ్ ప్రతి రూ. 50=00

ఇందలి దివ్య స్తోత్రరత్నాలు

1. కళ్యాణ వృష్టిస్తవానికి భావార్థము 2. నవరత్నమాలికా స్తోత్రానికి భావార్థం 3. గణేశప్రాతః స్మరణమ్ 4. గణేశాష్టకమ్ 5. మహాలక్ష్మ్యష్టకం 6. శ్యామలా దండకమ్ 7. సరస్వతీ స్తోత్రం 8. శ్రీకాళికాష్టకమ్ 9. అంబాష్టకమ్ 10. బాలాస్తుతి 11. మీనాక్షీ పంచరత్నమ్ 12. గంగాష్టకమ్ 13. శివ పంచాక్షరీ స్తోత్రమ్ 14. మృత్యుంజయ స్తోత్రమ్ 15. శివతాండవ స్తోత్రమ్ 16. శనిస్తోత్రమ్ 17. శివాష్టకమ్ 18. చంద్రశేఖరాష్టకం 19. శ్రీకృష్ణాష్టకమ్ 20. లక్ష్మీనృసింహ స్తోత్రమ్ 21. శ్రీ హనుమత్కవచమ్ 22. శ్రీ మదాంజనేయాష్టోత్తర - శతనామ స్తోత్రమ్ 23. శ్రీ ఆంజనేయ దండకము 24. అహల్యాస్తవః 25. శ్రీరామస్తుతి 26. చూర్ణికా 27. చతుఃశ్లోకీ భాగవతమ్ 28. సప్తశ్లోకీ గీతా 29. దుర్గాసప్త శ్లోకీ 30. అన్నపూర్ణా స్తోత్రమ్ 31. లింగాష్టకమ్ 32. కృష్ణాష్టకమ్ 33. సూర్యాష్టకమ్ 34. ఆదిత్య హృదయమ్ 35. సూర్యనారాయణ దండకము 36. ఈశ్వర దండకము 37. మహాసంకల్పము 38. సర్వమంగళాష్టకమ్ 39. శ్రీ వేంకటేశ్వర సుప్రభాతమ్ 40. చూర్ణికా 41. ఆంజనేయ స్తోత్రమ్ 42. శ్రీ మారుతి స్తోత్రమ్ 43. హనుమద్బడబానల స్తోత్రమ్ 44. శివాపరాధక్షమాపణ స్తోత్రమ్ 45. శ్రీరామరక్షా స్తోత్రమ్ 46. శ్రీ శివకచ స్తోత్రమ్ 47. ఏకముఖీ హనుమత్కవచమ్ 48. శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ మాతృకా మంత్రస్తవః 49. మహిషాసుర మర్దినీ స్తోత్రమ్ 50. ఉమామహేశ్వరస్తవః 51. నవగ్రహస్తోత్రములు 52. పురుష సూక్తము 53. శ్రీ సూక్తమ్ 54. మంత్ర పుష్పమ్ 55. శ్రీ రుద్ర నమకమ్ 56. నారదగాన రామాయణమ్ 57. శ్రీరామ మంగళ స్తోత్రమ్ 58. శ్రీ దత్తస్తవ రాజః 59. శ్రీదేవీ చూర్ణికా 60. శ్రీదేవీ ప్రణవశ్లోకీస్తుతిః 61. శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యాష్టకమ్ 62. బిల్వాష్టోత్తర శతనామ స్తోత్రం 63. శ్రీ భ్రమరాంబాష్టకమ్ 64. మంత్ర మాతృకా పుష్పమాలా 65. నవరత్న మాలికా స్తోత్రమ్ 66. దేవ్యపరాధ స్తోత్రరత్నమ్ 67. శ్రీ లక్ష్మీ కవచమ్ 68. శ్రీ కనకధారాస్తవమ్ 69. శ్రీదేవీ ఖడ్గమాలా స్తోత్రరత్నమ్ 70. ధర్మరాజ కృత దుర్గాస్తవమ్ 71. శ్రీ సుబ్రహ్మణ్య దండకం 72. శ్రీ లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్ 73. శ్రీ విష్ణు సహస్రనామ స్తోత్రమ్.

ప్రతులకు : ఫోన్ : 62964 1-1-1997 విడుదల

పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి

సూర్యా హోటల్ దగ్గర - రాజమండ్రి - 4

లక్షప్రతుల ప్రచురణ
విశేష ప్రచారాలు నా ప్రధాన లక్ష్యం

ధర్మాత్ముమ్రలైన ధన్యాత్ముమ్రలారా!

అతులిత బలధాముడు, అష్టసిద్ధులనూ, నవనిధులనూ ప్రసాదించు కరుణా సముద్రుడునూ అయిన శ్రీ ఆంజనేయ స్వామి వారి విశేష కరుణ ప్రేరణలు లభించినాయి. లక్షప్రతులు ప్రచురించి దాతల ద్వారా వితరణ చేయించదలచినాము.

కోటి జన్మల పుణ్యఫలంగా భావించి సుఖశాంతులనూ, రక్షణనూ ప్రసాదించునట్టి, ఆచంద్రతారార్కమైన సత్కీర్తిని చేకూర్చునట్టి ఈ పరమ పవిత్ర గ్రంధరత్న ప్రచురణకు నిండు హృదయంతో సకాలంలో సహకరించి జన్మను చరితార్థం చేసి కొందురు గాక!

11-2-1977

ప్రకాశకుడు, ప్రచారకుడు
పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి

శ్రీమంతులైన
హనుమద్భక్తులకు సాదరాహ్వానము

లక్ష్యసాధనకు రు. 20,000=00ల వంతున అందజేయగల మహారాజ పోషకులూ హనుమద్భక్తులూ అయిన ధన్యాత్ములను సాదరంగా నూరుమందిని ఆహ్వానిస్తున్నాను. దాతవంశ పరిచయంతో కుటుంబపు ఫోటోతో ఈ గ్రంథ రత్నం యొక్క వేయి ప్రతులు ముద్రించి ద్రవ్యం అందిన మండలదీక్షా కాలంలో ... ప్రతులనూ, అత్యంత ప్రభావసంపన్నమైన శ్రీ ఆంజనేయ స్వామి వారి పూజాయంత్ర, ధారణా యంత్రాలనూ అందజేసెదను. ఈ సదవకాశాన్ని సమర్థులైన వారు మహానందంగా వినియోగించుకోమని గోరుచున్నాను.

వివరాలకు : ——————————— ఫోన్ : 62964

పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి

భాగవతమందిరం - రాజమండ్రి - 4.

వి ష యా ను క్ర మ ణి క

ఓం – శ్రీ గణేశాయ నమః

సుందరకాండ

మూలం :- పరమ పూజ్య శ్రీ శ్రీ శ్రీ మురారీ బాపూజీ మహరాజ్ వారు
సద్విచార్ పరివార్ : అహమ్మదాబాద్. (గుజరాత్)

తులసీదాస మహాకవి పరమాత్మ ప్రార్థనతో సుందరకాండ రచనకు శ్రీకారం చుడతాడు. ప్రథమ మంత్రంలో ప్రభువు యొక్క నిర్వాణప్రద, శాంతి ప్రద శాశ్వత స్వరూప వందనం జరిగింది. ద్వితీయ మంత్రంలో గోస్వామి ప్రభువును యాచిస్తాడు.

శ్లో॥ నాన్యాస్స్పృహా రఘుపతే హృదయేఽస్మదీయే-
సత్యం వదామి చ భవానఖిలాంతరాత్మా,
భక్తిం ప్రయచ్ఛ రఘుపుంగవ నిర్భరాం మే
కామాది దోషరహితం కురు మానసంచ.

"ప్రభూ! నువ్వు అఖిల బ్రహ్మాండాలకూ అంతరాత్మవు. సర్వుల హృదయ భావాలనూ నువ్వెరుగుదువు. హే రఘుపుంగవా! నాకు నీ దృఢభక్తిని ప్రదానం చెయ్యి, నా అంతరంగం నుండి కామాది వికారాలను దూరం చెయ్యి.

తృతీయ శ్లోకంలో హనుమద్వందనం జరిగింది. గోస్వామి హనుమంతుని సద్గుణాలను స్మరించ నారంభిస్తాడు. మారుతి అనంతగుణాగారుడని ఆయనకు తెలుస్తుంది. కనుక "సకలగుణ నిధానం" అని వందనం సంపూర్ణం చేసి సుందరకాండ కథను ఆరంభిస్తాడు.

"జామవన్తకే వచన సుహాఏ సుని హనుమంత హృదయ అతి భాఏ
తబ లగి మోహి పరిఖేహు తుమభాయీ. సహి దుఃఖ కందమూల
ఫల ఖాఈ.

జాంబవంతుని సుందర కథనం హనుమంతునికి విశేషంగా
నచ్చుతుంది. అతడు తోటి వానరులతో అంటాడు. "సోదరులారా!
నేను సీతామాతను అన్వేషించ వెడుతున్నాను. నేను మరలి వచ్చే
వరకూ మీరు కందమూలాలను భక్షిస్తూ నాకై ప్రతీక్షిస్తూ ఉండండి.
నేను అవశ్యం మరలి వస్తానని మీకు విశ్వాస పూర్వకంగా
చెబుతున్నాను మరలి వచ్చే కాలపరిమితిని గురించి మాత్రం
నేనిప్పుడు చెప్పలేక పోతున్నాను. కానీ ఒక విషయం మాత్రం
నిశ్చయం – ప్రభువులు నాకు వప్పగించిన పనిని మాత్రం నేను
పూర్తి చేసుకునియే వస్తాను.

2

తన అనుచర సహచర వర్గంతో తాను తప్పక మరలి వస్తానని
హనుమంతుడు యెందుకు చెప్పాడన్న ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది.
మరలి వచ్చే అవధి నిశ్చయం కాకుంటే సర్వులనూ శ్రీరామ
సన్నిధికి పంపి ఉండేవాడు. సాగరాన్నే లంఘించ లేని వీరు
లంకలో నాకేమైనా ఆపద వస్తే యెట్టి సహకారాన్నీ అందించ లేరని
కూడ అతనికి తెలుసు. అయినా తన సహచరులందరినీ అతడు
తన రాకకై నిరీక్షించుమనియే చెబుతాడు.

ఈ యోచనలో హనుమంతునికి ఓ దృఢమైన అభిప్రాయం
ఉంది. పరోపకారంలో లేదా భగత్కార్యంలో సర్వులూ యీ
దృష్టినే కలిగి ఉండాలి.

సర్వులనూ పంపివేసి ఆ పై స్వయంగా తాను కార్య సిద్ధి సందేశంతో హనుమంతుడు పురోగమించి ఉంటే శ్రేయస్సు యేక మాత్రుడైన హనుమంతునకు మాత్రమే దక్కుతుంది. కాని భగవత్కార్య సంపాదనా యశస్సును ఆ మహాత్ముడు సర్వులకూ అందించా లనుకున్నాడు. అందులకే అతడు వారితో – "మీరు సాగర తీరాన్ని విడనాడి నేను మరలి వచ్చేవరకూ .యెక్కడకూ పోవద్దని కూడ చెప్పాడు. రామకార్యాన్ని సాధించుకుని నేను మరలి వచ్చిన తరువాతనే మన మందరం కలిసి ప్రభుసన్నిధికి వెడదాము" అన్నాడు. తద్వారా కార్యసాధన వల్ల లభించిన ప్రశంశలు సర్వ విధాలా తన సమాజానికంతకూ లభిస్తాయి కదా!.

కీర్తి ప్రాప్తిలో సర్వులూ భాగస్వాములై ఉండాలన్నది హనుమంతుని దృష్టి. సత్కార్యంలో సర్వులనూ పాల్గొన జెయ్యాలి..

సాగర తీరంలో ఓ పర్వతం ఉంది. ఒక్క గెంతు గెంతి మారుతి దానిపైకి యెక్కాడు. రామ కార్య సంబంధితమైన సంపూర్ణ యాత్రలో అతడు మూడు పర్వతాలను అధిరోహించాడు. ప్రథమ పర్వతం యెక్కి దాహంగా ఉన్న వానరులకు అతడు సరోవరాన్ని గురించి చెప్పాడు. ద్వితీయ పర్వతం యెక్కి సాగరోల్లంఘన చేశాడు. తృతీయ పర్వతం లంకలో వుంది.

పర్వత త్రయాన్ని అధిరోహించడ మంటే సాధకుడు పరమాత్మ సంధానంలో మనసా, వాచా, కర్మణా చాంచల్య, కంపనాలు రానట్టి దృఢమైన భూమికపై స్థిరుడై ఉంటాడు.

గోస్వామి భావానానుసారం – పర్వతం ధైర్య అచలత్వాలకు ప్రతీక. భగవత్కార్యానికి ధైర్య, స్థైర్య అచలత్వాలు లేకుంటే అది నెరవేరదు.

లంకా ప్రయాణ వేళలో మారుతి సహచరులతో అంటాడు. 'సోదరులారా! నేను బయలు దేరుతున్నాను. నన్ను ఆశీర్వదించండి"

భగవత్ కార్యసిద్ధికి సాధకుడు నిరహంకారి కావడము అత్యంతా వశ్యకమైనది. సత్కార్యం చేసినా మౌనంగా వుండగల్గడం అత్యంతా వశ్యకమైనది.

సీతాన్వేషణార్థం బయలు దేరిన వానర భల్లూక దళాలతో భగవత్కార్యాన్ని నెరవేర్చగల శక్తిశాలి హనుమంతుడు మాత్రమే అయినా అతడు నిరహంకారిగా మౌనిగా వుండిపోయాడు. పవనాత్మజుడు సర్వులకూ వినయంగా ప్రణమిల్లాడు. భక్తి వర్ధిల్లడంతో సర్వులకు ప్రణమిల్లాలన్న భావం జాగృత మవుతుంది. అహంకార భారమే శిరస్సుపై తాండవ మాడుతుంటే శిరస్సును అవనతం చేయడంలో ఆటంకాన్ని కలుగ జేస్తుంది. జ్ఞాన, అహంకార భారాలనూ పుస్తక జ్ఞాన భావాలనూ మోసే వాడు నమస్కరించ జాలడు. యదార్థ జ్ఞానం, కలిగిన మీదటనే అహంకారం నశిస్తుంది.

హనుమంతునిలో "నమత్వం" అనే యీ మహత్తర గుణాన్ని యిక్కడ తిలకిస్తాము."

3

శ్రేయాంసి బహు విఘ్నాని.

పదే పదే రఘురాముని శ్రీచరణారవిందాలను స్మరించి మారుతి పైకి యెగిరాడు.? అతడు ఆకాశ మార్గంలో యెగురుతూన్నాడు.

సాగర దేవుని హృదయం హర్షోల్లసితమయింది. నేడు ఓ రామ భక్తుడు వస్తూన్నాడు కదా! ఇది నాకు మహాదృష్టమే. సాగర

గర్భంలో మైనాక నామక పర్వత రాజు ఉంటూన్నాడు. అతనికి రెక్కలున్నాయి.

పురాణాలను అనుసరించి ఆదికాలంలో పర్వతా లన్నింటికీ రెక్కలుండేవి. ఆ పర్వతాలు యెగిరి అహంకార వశాన యోచించకుండ యెక్కడ పడితే అక్కడ వాలుతూండేవి. దీని వల్ల గ్రామాలకు గ్రామాలు అణిగి పోయేవి. కనుక లోకకళ్యాణార్థం మహేంద్రుడు వజ్రాయుధంతో వాటి రెక్కలను నరికేశాడు. కానీ మైనాకునకు మాత్రం సాగర గర్భంలో ఆశ్రయం లభించడం వల్ల అతడు సురక్షితంగా ఉండిపోయాడు.

నిజాశ్రితుడైన మైనాకునితో సాగరుడు "మైనాకా? నువ్వు పైకి లేచి భగవద్భక్తుడైన హనుమంతునకు విశ్రాంతిని ప్రసాదించు" అన్నాడు

మైనాకుని శిఖరాలు స్వర్ణమయాలు. సాగరతలం నుండి అతడు బయటకు లేచాడు. చేతులు జోడించి అతడు మారుతిని ప్రార్థిస్తూ "హనుమా! నా ఆతిథ్యాన్ని స్వీకరించు, కొంతసేపైనా నాపై విశ్రమించు, మార్గం సుదీర్ఘంగా ఉంది కదా!" అంటాడు.

ఈ ప్రసంగంలో తులసీదాస భక్తుని భావాన్ని గ్రహించండి, జీవితంలో భగవత్ ప్రాప్తికై యాత్ర కొన సాగేవేళలో స్వర్ణశిఖర సదృశమైన అనేక విశ్రామస్థలాలు వస్తాయి. వైభవ లోభాలు ఆకర్షిస్తాయి. సుఖ సాధనల బాహుళ్యం యెదురుగా వచ్చి ఆహ్వానిస్తుంది. సంపత్తుల ఆధిక్యత విపత్తి అనీ, సుఖాధిక్యత దుఃఖమనీ గోస్వామి అంటాడు.

హనుమంతుడు అత్యంత సావధానంగా వున్నాడు. అతడు

యోచించి "స్వర్ణం మానవునికి విశ్రాంతి నివ్వదు కానీ దానిని తిరస్కరించనూ రాదు". అనుకుంటూ మైనాక శిఖరాలను స్పృశించి మాత్రం అతనికి కృతజ్ఞతలు తెలియ జేస్తూ "మైనాకా! రామకాజకీన్హే బిను మోహి కహా విశ్రామ్"! అంటాడు.

యాత్రసాగుతున్నది. దేవతలు హనుమంతుని బుద్ధిబలాన్ని పరీక్షించ గోరారు. నాగ మాత అయిన సురసతో వారు "అమ్మా! నీలో విశేష గమనశక్తి వుంది. మారుతి మార్గానికి విఘ్నాన్ని కలిగించి నువ్వు అతని బుద్ధిబలాన్ని పరీక్షించు". అంటారు.ఆకాశ మార్గం నుండి సురస హనుమంతుని యాత్రా మార్గానికి అవరోధంగా వచ్చి "నేడు దేవతలు నాకు ఆహారాన్ని సమర్పించారు. నేను నిన్ను భక్షిస్తాను" అంటుంది.

హనుమంతుడు చేతులు జోడించి "మాతా!నన్ను భక్షించడం వల్ల నీ ఆకలి తీరుతుంది – అంటే అలాగే కానీ. నా ప్రార్థన ఒకటి ఆలకించు. నేను రామకార్యార్థినై యాత్ర చేస్తూన్నాను. శ్రీరామ సందేశాన్ని జానకి దేవికీ, ఆ దేవి సందేశాన్ని రామచంద్రులకూ వినిపించి అప్పుడు నేను నీ దగ్గరకు వస్తాను. ఆపై నీ ఆకలిని తీర్చుకోందువు కానీ ప్రస్తుతం నా పురోగమనానికి విఘ్నం కలిగించకు," అన్నాడు

సురస– "నేను నాగమాతను, ఆకలి వేసిన క్షణంలో నేను నా గ్రుడ్లనైనా భక్షించి వేస్తాను. అట్టి దశలో నిన్ను విడిచి పెడతానా? పైగా నువ్వు మరలి వస్తావనడానికి నమ్మక మేమిటి? ఇప్పుడే నేను నిన్ను మింగివేస్తాను".

హనుమంతుడు– "మరలివస్తానని నేను వాగ్దానం చేస్తూన్నాను.

నువ్వు స్త్రీవి. నేను ఓ నారీమణిని ఉద్ధరించే కార్యంలో నిమగ్నుడనై వెడుతున్నాను. సీతాదేవి రావణుని బందీలో ఉంది. పరాధీనురాలైన ఓ నారీ మణి సందేశాన్ని నేను శ్రీరామచంద్రులకు అంద జెయ్యాలి. ఇందులకు నాకు నువ్వు సహకరించ వలసినదే".

సురస అంగీకరించక పోవడంతో– సురసను తనను మ్రింగడానికి రమ్మంటాడు.

సురస యోజన విశాలంగా తన నోటిని తెరుస్తుంది. మనసా రామ చంద్రుని స్మరించి మారుతి తన శరీరాన్ని రెండు యోజనాలు పెంచుతాడు. సురస నాలుగు యోజనాలు తన వదనాన్ని విస్తృతం చేస్తుంది, హనుమంతుడు యెనిమిది యోజనాల శరీరాన్ని ధరిస్తాడు. చివరకు!

"సత జోజన తేహి ఆననకీన్హా అతిలఘురూపనా పవన సుత లీన్హా."

సురస శతయోజనాల వైశ్యాలంలో తన నోటిని విస్తరిల జేయగా శ్రీమారుతి అతి సూక్ష్మ రూపాన్ని ధరించి యుక్తిగా కార్యాన్ని సాధించ దలచి సురస నోట ప్రవేశించి ఆమె నోటిని మూసుకునే లోపల బయటకు వచ్చేస్తాడు. "అమ్మా! నువ్వు నన్ను భక్షించాలి కదా! నేను నీనోట ప్రవేశించి బయటకు వచ్చేశాను. నువ్వు నన్ను భక్షించినట్లే అయినది. ఇక నువ్వు నాకు మార్గాన్ని ప్రసాదించు". అనగా హనుమంతుని బుద్ధి బలానికి అత్యంత ప్రసన్నురాలైన సురస అతణ్ణి ఆశీర్వదిస్తూ– "హనుమా! అవశ్యం నీ రామ కార్యం సిద్ధిస్తుంది". సురస వెళ్ళగానే మారుతి పురోగమించాడు.

సురసను శిక్షించగల శక్తి సంపన్నుడైనా హనుమంతుడు ఆమెకు నమస్కరించాడన్న ప్రశ్న వస్తుంది.

దైవకార్యాన్ని సాధించడానికి పురోగమించనున్నవాని సమక్షంలో దర్పపూర్ణమైన వ్యక్తిత్వం యెదైనా యెదురయితే సాధకుడు దానిని యెదుర్కోవడానికి ప్రయత్నించ రాదు. దానికి విపరీతంగా తన గరిమను వర్ధిల జెయ్యాలి, తద్వారా ప్రతిద్వంద్వి స్వయంగా లొంగిపోతాడు. తల వంచి వేస్తాడు. రెండవ విషయం-విపరీతంగా, వర్ధిల్లితే అనంతర కాలంలో అది తగ్గడం చాలి కష్టమవుతుంది. భక్తి మార్గంలో అధికార దర్పాన్ని జీర్ణం చేసుకుంటూ వినయంగా వినమ్రంగా కార్యాన్ని సాధించ ప్రయత్నించే వాడు సఫలత్వాన్ని పొందుతాడు. భగవత్కార్యయాత్రలో స్పర్ధకలిగి ఉండడమే ప్రథమ విఘ్నమవుతుంది భక్తితో ప్రతి ద్వందిత్వ వృత్తి లేని వానికి శత్రువులు కూడ తలలు వంచేస్తారు. అంతేకాదు. శుభ కామనలను వ్యక్తం చేస్తారు. అతని మార్గంలో వచ్చే అవరోధాలు కూడ ఆశీర్వాదాలుగా మారుతాయి. స్పర్ధను నివారించి మారుతి తనను సంఘర్షం నుంచి రక్షించుకున్నాడు. సురసా రూపమైన అవరోధం నుండి ఆశీర్వాదం పొందాడు.

సంత మహాత్ములు సురసను వాసనలకు ప్రతీకగా భావిస్తారు. వాసనలు సర్వదా అధికాధికంగా ముఖాన్ని నోటిని-వ్యావృతం చేస్తుంటాయి. వాసనలకు యెన్నడూ తృప్తి అనేది కలుగదు. వాసనల నుండి విశ్వంలో యె మూలా కూడ రక్షణ పొందలేదు.

యావత్ సాగరం మీదా సురస వ్యాపించి పోయింది. భావమేమంటే సంసార సాగరం వాసనావృతమై ఉంది. అందుకే దాని బారినుండి యెవరూ తప్పించుకో జాలరు.

కంటకాన్ని కంటకంతోనే తొలగించుకో, సాంసారిక వాసనలన్నిటినీ జయించడానికి భగవద్భావాలను జాగృతం చేసుకోవాలంటాడు తులసీదాసు.

సురసను తిరస్కరించి మారుతి పురోగమిస్తాడు. కానీ అతని గమనం అకస్మాత్తుగా ఆగిపోతుంటే, తన ఛాయను యెవరో బంధిస్తూన్నట్లు అతనికి అనుభవం కలిగింది, నాలుగు దిక్కులూ అతడు చూసినా అతనికెవరూ కనబడ లేదు. క్రిందకు చూడగా సాగర గర్భంలో కూర్చుని ఓ రాక్షసి తన ఛాయను స్తంభింప జేస్తూన్నది. ఆ రాకాసి పేరు సింహిక.

భక్తి మార్గంలో ప్రథమ విఘ్నం పై నుంచి వచ్చింది. రెండవ విఘ్నం సాగర గర్భం నుండి వచ్చింది, ఇది దాని ప్రథమ విచిత్రత, రెండవ విచిత్ర మేమంటే-అది జలజంతువులను విడనాడి ఆకాశ జీవులను ఆకర్షించి భక్షించి వేస్తుంది.

పరమాత్మ ప్రాప్తి మార్గంలో యీర్ష్య కలిగి ఉండడం అత్యంత బాధాకర విషయమే, దీని పట్ల సాధకుడు పూర్ణ సావధానుడై చరించాలి.

సాగరంలో సింహిక ఉండడ మంటే మానవహృదయం సాగరసదృశ విశాలమైనదే. అయితే అందులో యెక్కడో అక్కడ యీర్ష్యా బీజం ఉంటుంది. సింహిక జలచరాలను భక్షించదు, యీర్ష్యా స్వభావం అంతే. అది తనతో సమానులను వేధించదు, తనకన్న వున్నతులైన వారిని సర్వదా క్రిందకు పడగొట్టాలని ప్రయత్నం చేస్తుంది.

మానవుడు యెవరిమీదనైనా ప్రత్యక్షంగా దెబ్బ కొట్ట కపోతే అతడు వాని ఛాయను పట్టుకుంటాడు. ఛాయ నల్లగా వుంటుంది. భావ మేమంటే యీర్ష్యా గ్రస్థుడైన వాడు పరుల శీలోజ్జ్వల చరిత్రను దర్శించ జాలక వాని ధూమల పక్షాన్ని పట్టుకుంటాడు.

హనుమంతుని ఛాయా శ్యామత్వంలో కూడ కళంక మున్నది యేదీ లేదు. ఈ శ్యామత్వం-అతని రోమ రోమంలోను వ్యాపించి ఉన్న శ్రీరామచంద్రుని శ్యామ వర్ణస్వరూపమే.

సింహిక మారుతి ఛాయను స్తంభింప జేయడంతో అతడు ముష్టి ప్రహారం చేసి పురోగమించాడు.

భగవద్యాత్రా మార్గంలో వాసన, యీర్ష్యా రూపమైన విఘ్నాలను రెండింటిని అధిగమించి మారుతి లంకా సాగర తీరం చేరాడు. తీరంలో ఉన్న పర్వతాన్ని అధిరోహించి లంకా నగరాన్ని దర్శించ సాగాడు. సువర్ణ నిర్మితమైన కోటను చూశాడు. అతడెన్నడూ రావణుణ్ణి చూడలేదు. అయినా అతడు మనసా రావణుణ్ణి ప్రశంశించాడు. కారణం? అతడు పాషాణ లోహ నిర్మితమైన కోటను గాక సువర్ణ నిర్మితమైన కోటనే యేర్పాటు చేశాడు.

తులసీ దర్శనంలో బంగరుకోట మోహానికి ప్రతీకయే. ప్రపంచంలో మహామహా త్యాగులను కున్న వారు కూడ మోహ ముక్తులు కాలేదు. మోహగ్రంధి విచ్ఛేదనం కానంతవరకు భక్తి సన్నిధికి చేరడం కష్టతరమే.

లంకలో ఆరామాలూ, ఉపవనాలూ వాటికలూ ఉన్నాయి. మునులను సహితం మోహింపజేశే సుందరాంగనలు వసిస్తూన్నారు. మదిరాపాన, మాంస భక్షణలు అక్కడ విశేషంగా కొనసాగుతూన్నాయి,

ఆ భోగనగరంలోని రమణీయ భీభత్స దృశ్యాలను హనుమంతుడు తిలకించాడు.

లంకానగరం యొక్క కోట నలువైపుల నుండి రక్షక భటులచే ఆవరించబడి, సురక్షితంగా వుంది. అయోధ్యలో కాపలావాళ్ళు లేరు. అయోధ్యలో మహత్వం స్వర్ణానికి కాదు, సమర్పణకు వుంది. ఏ సంపదలో సమర్పణ భావం లేకుండ అపహరణ భావం వుంటుందో? అక్కడ కాపలాదారుల అవసరం వుంటుంది. త్యాగ సమర్పణలు వున్న సంపదకు కాపలాదారుల అవసరం వుండదు.

రావణుని భావ సర్వస్వం అపహరణకు సంబంధించినదే. స్వర్ణ లంకకు ప్రభువే అయినా అతడు తులం బంగారమైనా దానం చెయ్యలేదు. ఈ విషయమై రామాయణంలో యెక్కడా ఉల్లే ఖించబడ లేదు.

నలువైపులా వున్న రక్షకభటులను తిలకించి మారుతి రాత్రివేళ లంకలో ప్రవేశించాలనుకున్నాడు. కారణం? మానవ మాత్రుని యదార్థ స్వరూపం రాత్రి వేళలోనే స్పష్టమవుతుంది. పగటి వేళ మానవుడు కృత్రిమ వ్యవహార, కపట రూపాదులతో తన చరిత్రను కప్పి పుచ్చుకుంటాడు. హనుమంతుడు లంకయొక్క వాస్తవిక రూపాన్ని దర్శించ దలచాడు. అందులకే అతడు తత్కార్యార్థం రాత్రి సమయాన్ని యెన్నుకున్నాడు.

రెండవ విచిత్రం— హనుమంతుడు అత్యంత సూక్ష్మ రూపాన్ని ధరించడంలోని ఆంతర్యం, మానవుడు ఓ సారి వున్నత స్థానాన్ని పొందిన తరువాత వొంగడం అతని స్వభావానికి వ్యతిరేకమైనది. భక్తిభావం విశేషంగా గలవారే సంతమహాత్ముల కృపకు పాత్రులు

కాగలిగినవారే లఘుత్వాన్ని స్వీకరించ గలుగుతారు. భగవత్కార్య సాధకులైన వారి జీవితాలలో ప్రభుచరణాలయందు అనన్యభావం వుండడం అత్యంతావశ్యకమనీ గ్రహించాలి.

తెరచిన పుస్తక సదృశంగా వున్న వారికి కాపలా అవసరం లేదు. రహస్యమున్న చోట రక్షణార్థం కాపలాదారులు కావాలి. భేదదృష్టి వున్నవాడు కనుక రావణుని జీవితానికి ఆవరణ, రక్షణలు కావాలి.

మారుతి సూక్ష్మరూపాన్నే ధరించినా రావణుని సంరక్షా వ్యవస్థలో బంధింప బడ్డాడు. లంకిణి హనుమంతునితో అంటుంది.

"జానేహి నహీ మరము సఠ మోరా! మోరాహార జహా లగి చోరా?"

"అరే మూర్ఖుడా ! నువ్వు నన్ను గుర్తించడం లేదా? లంకా చోరుడా! నాకు ఆహారంగా రా." అనడంతో కుపితుడైన హను మంతు-డు

"ముఠికా ఏక మహాకపి హనీ, రుధిర బమత ధరనీ ఠన మనీ".

"లంకిణీ ! నువ్వు నన్ను దొంగ అంటావా ? కానీ రావణుని మించిన దొంగ విశ్వంలోనే మరి వొకడు లేడు. నీ రక్షణలో వున్న అతడు సీతాదేవిని అపహరించాడు. నీలో భేదబుద్ధి వుంది". భేదబుద్ధిని అభేదబుద్ధిగా మార్చాలనియే హనుమంతుడు లంకిణి మస్తకం మీద కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు అది రక్తం కక్కుకుంటూ నే కూలింది.

భగవత్కార్యంలో తృతీయ విఘ్నం భేదబుద్ధియే.

లంకిణి అంటుంది. "మారుతీ ! నువ్వు రామదూతవు. బ్రహ్మ

దేవుడు రావణునకు వరా లిచ్చి మరలే సమయంలో మార్గంలో నేను ఆయనను కలిశాను. "రావణునికి మృత్యువు యెప్పుడు వస్తుంది? అని నే నాయనను అడుగగా "– ఓ వానరుని ముష్టిప్రహారంచే నేను వ్యాకుల నైన కొద్దికాలానికే రాక్షస కుల మంతా నశిస్తుందని ఆయన చెప్పాడు.

"ఆంజనేయా ! రాక్షసుల వినాశ కాలం సమీపించినదని నాకు అవగత మవుతున్నది. ఆ కార్యాన్ని నాతోపే నువ్వు ఆరంభించావు. నీ దర్శనం కలగడం వల్ల నేను భాగ్యశాలి నయ్యాను".

క్షణకాలం క్రితం మారుతిని చోరుడన్న లంకిణి యిప్పుడతణ్ణి సంతమహాత్మునిగా ప్రకటించింది. ఆదిలో ఉన్నట్లే హనుమంతుడు యిప్పుడూ ఉన్నాడు. చోర సంతభావాలు దృష్టి భేదం వల్ల యేర్పడుతాయి. రామభక్తుని ప్రహార మాత్రంచే బుద్ధి బాగుపడు తుంది.

సంత లేదా సత్సంగ మాత్రంచే జీవుని బేధబుద్ధి నాశన మవుతుంది.

ఇప్పుడు హనుమంతుని విఘ్నాలన్నీ దూరమైపోతాయి. సూక్ష్మ రూపంలో అతడు లంకలో ప్రవేశించాడు. గోస్వామి వర్ణిస్తాడు. మందిర్ మందిర్ ప్రతికర్ సోధా, దేఖే జహం తహం అనగినత జోధా.

హనుమంతునికి ప్రత్యేక భవనము మందిరంలా గోచరమవుతుంది. ప్రతి భవనంలోకి అతడు వెళ్ళి అసంఖ్యాక యోధులను చూస్తాడు.

లంకలోని భవనాలు మందిరాలా? లేక హనుమంతునిలో భేదబుద్ధి ఉన్నదా? మందిర భావనతో హనుమంతుడు లోపలకు

ప్రవేశిస్తున్నాడు, కానీ లోపల భోగవిలాస మగ్నులయిన రాక్షసులను చూస్తున్నాడు. బాహ్యరూపం మందిరాలు-అంతరంలో భోగవిలాసాల తాండవాలు. రావణీయ విచారధార యిదియే.

రావణాంతఃపురంలో మారుతి ప్రవేశించాడు. అక్కడ భోగాధిక్యతను చూశాడు. ఇక్కడ భక్తి అసంభవ మనుకున్నాడు. బయటకు వచ్చాడు.

లంకానగర మంతా పరిభ్రమించాడు. ఓ భవనం వైపు చూశాడు.

భవన్ ఏక్ పుని దీఖ్ సుహావా హరి మందిర్ తహం భిన్న బసావా,

పార్శ్వ భాగంలో పృథగ్రూపేణా నిర్మించ బడ్డ మందిరాన్ని తిలకించాడు. ఆ మందిర ద్వారం మీద రామాయుధాలైన ధనుర్బాణాలు చిత్రించబడి ఉన్నాయి. ప్రాంగణంలో తులసి మొక్క ఉంది. విధిగా యిది భగవద్భక్తుని ఆవాసమై ఉంటుందని హనుమంతునికి అభిప్రాయం కలిగింది. లంకానగరంలో రామ భక్తుని అవసరం యేమున్న దన్న శంక వెంటనే కలిగింది. తులసీదాసు అంటాడు.

"లంకా నిసిచర నికర నివాసా, ఇహాఁకహాఁ సజ్జనకర బాసా"

"మన మహుఁతరక్ కరై కలాగా, తేహి సమయవిభీషణ్ జాగా"

హనుమంతుడు మనసా తర్కవితర్కాలు కొనసాగిస్తూండగానే విభీషణుడు మేలుకొన్నాడు. లేస్తూనే ఆతడు 'రామ నామస్మరణ' ఆరంభించసాగాడు. ఓ సజ్జనుణ్ణి కలిసే మహావకాశం లభించినదని హనుమంతుడు మహానందం చెందాడు.

హనుమదాగమన-విభీషణ జాగరణలు ఓ సుందరమైన యోగమనే

చెప్పాలి. హనుమంతుని వంటి సంత మహాత్ముడు ప్రవేశించనంత వరకు జీవితంలో యదార్థమైన జాగరణ జరగదని గ్రహించాలి. విభీషణుడు నామ జపం బాగానే చేస్తాడు, కానీ రామ కార్యాన్ని యీ క్షణమాత్రం చెయ్యడు. అతని భక్తి సుషుప్తమై ఉంది. అందుకే రావణుడు సీతాపహరణం చేసి వచ్చిన తరువాత అతడు నిండు కొలువులో రావణుని నిందించ లేదు.

ఇది సుషుప్త భక్తి. సంతమహాత్ముని ఉపదేశం వల్ల జీవితంలో యదార్థమైన జాగృతి కలుగుతుంది.

ఇతడు రామభక్తుడే నన్న భావం విభీషణుని విషయంలో హనమంతునికి కలిగింది. ఇతనితో పరిచయం చేసుకోవాలి. సజ్జన సాంగత్యం యెన్నడూ వ్యర్థం కాదు.

హనుమంతుడు విప్రవేషంలో విభీషణుని దగ్గరకు వెళ్ళాడు. "తమరెవరు?" అని విభీషణుడు ప్రశ్నిస్తూ "మీ దర్శన మాత్రంచే నాకు శాంతి కలుగుతున్నది. తమరు భగవత్సేవకులా? మీ పట్ల నా హృదయంలో తీవ్రమైన ప్రేమ ఉప్పొంగుతున్నది. దీనులపై దయచూపునట్టి శ్రీరామ ప్రభువులు నన్ను కృతకృత్యుని చేయ మిమ్మల్ని పంపాడా?" అన్నాడు.

ఆ ప్రశ్నలకు హనుమంతుడు మహానందం చెందాడు. అవశ్యం యితడు సత్పురుషుడే అనుకున్నాడు. ఇక అతని దగ్గర దాపరిక మవసరం లేదని భావించి అతడు స్వస్వరూపంలో సాక్షాత్కరించి ప్రత్యుత్త రంగా ప్రథమంలో రామకథను చెప్పి ప్రభుచరిత్రను గానం చేసిన తరువాత –"నేను రామదూతను" అంటాడు.

సంత మహాత్ములు తమ పరిచయాన్ని ఆరంభంలో ప్రభునామంతో చేస్తారు. అవసరమైతేనే తమకు సంబంధించిన పరిచయాన్ని చేసుకుంటారు. సాంసారికులు ఆదిలో స్వపరిచయం చేసుకుంటారే కానీ దైవనామగుణ కీర్తనలు చెయ్యరు.

సంత జనులు స్వప్రభావాన్ని గుప్తంగా ఉంచుకుంటారు. సాంసారికులు తమ ప్రభావాన్ని మాత్రం చాటుకుంటారు,

హనుమంతుడు స్వనామాన్ని వ్యక్తం చేయడంతో విభీషణుడు అతని శ్రీచరణాలపై వాలి పోయాడు.

మారుతి అతణ్ణి హృదయానికి హత్తుకుంటాడు. భక్తులిద్దరి సమాగమం జరగుతుంది. విభీషణుడు–; "మారుతీ! నీ రాక కారణంగా ప్రభువులు నాపై దయ చూపా రనిపిస్తున్నది, అచిర కాలంలోనే నాకు రామ ప్రభు దర్శన మవుతుందన్న విశ్వాసం కలుగుతున్నది. హనుమంతుడు! "విభీషణా! యీ రాక్షస నగరంలో నువ్వు యెలా భక్తి సాధన చెయ్య గలుగుతున్నావు ! విభీషణుడు! మారుతీ! "ముప్పైరెండు దంతాల మధ్య నున్న నాలుక వలె నేనిక్కడే ఉంటున్నాను".

జిహ్వ కోమలమైనది. శూలాలవలె గ్రుచ్చుకునే ముప్పైరెండు దంతాలమధ్య దానిని రక్షించు కోవలసి వస్తున్నది. రాక్షస నిలయమైన లంకలో విభీషణుని స్థితి అలా ఉంది. హనుమంతుడు "విభీషణా! నీకిట్టి యోగం లభించినదంటే శ్రీరామ ప్రభు కృప నీపై సంపూర్ణంగా ఉన్నట్లే".

"నువ్వనే దేమిటి?"

"నేను యదార్థమే చెబుతున్నాను. శరీరంలో ముందుగా రాలిపోయేవి దంతాలా? నాలుకా?"

"దంతాలే హనుమా! "

"అయితే విను. మాసం కాలవ్యవధిలో రామబాణాల వల్ల దంతాల వలె ఉన్న రాక్షసులు అంతమై పోతారు. జిహ్వ వలె ఉన్న నువ్వు మాత్రం శాశ్వతంగా ఉండడ మన్నది సంతత్వానికి ప్రతీక.

దంతాలు దుర్జనులు, జిహ్వ సంత జనులు. దుర్జనుల మధ్య సజ్జనులు మెలగ వలసి వస్తుంది. దుర్జను లెంతగా వేధించినా సజ్జనులు నీతిని విడవజాలరు. దంతాల మధ్య యేమైనా చిక్కుకుంటే నాలుక దానిని తీసి వేస్తుంది. అలాగే సజ్జనులు కూడ దుర్జనుల మధ్య ఉంటూ వారి కష్టాలను సంతాపాలను దూరం చేస్తారు.

హనుమంతుడు విభీషణునకు ఓ నూతన మైన దృష్టిని ప్రసాదించాడు. విభీషణుడు భావించిన దుఃఖ స్థితి యిప్పుడు సుఖ స్థితిగా మారింది.

సంత-స్థితి మారదు. వారు స్థితి విశేషాన్ని దర్శించే దృష్టిని మాత్రమే మారుస్తూంటారు. విభీషణుడు "హనుమా ! నీ వంటి భక్తశ్రేష్ఠుని దర్శనం కలిగిన దంటే నా పై రామచంద్రులకు విశేష కృప కలిగినదనియే భావిస్తూన్నాను.

కించిత్ రుష్టస్వరంలో మారుతి – "విభీషణా ! నీ వంటి వారిపై ప్రభువులు యెన్నడూ దయ చూపరు. నేను సదా రామసేవలో ఉంటాను. కనుక యెవరిపై రామకృప వుంటుందో నాకు తెలుస్తుంది".

విభీషణుడు – "హనుమా ! నేను యేకాంతంలో రామ నామ జపం చేస్తున్నాను. నిశాచర నగరంలో భగవన్మందిరాన్ని యేర్పాటు చేశాను. అయినా భగవానుడు నాపై దయచూపడా?"

"చూపడు. నువ్వు కేవలం రామానామ జపం చేస్తూ న్నావే కానీ రామకార్యాన్ని సాధించడం లేదు. నువ్వు జపించే శ్రీరామచంద్రుని యిల్లాలినే నీ అన్న అపహరించి తీసుకు వచ్చాడు. ఆతని సభలో నువ్వు ఓ మహామంత్రివి. అన్నా ! నువ్వు దుష్కార్యం చేశావు. అని యెన్నడైనా అన్నావా? సీతామాతను సందర్శించ ఒక్కసారైనా ఆమె సన్నిధానానికి వెళ్లావా? ఎవని నామాన్ని నువ్వు స్మరిస్తున్నా వో? ఆతని ఆదర్శ సంస్కృతులను నువ్వు సేవించ గలిగిన నాడే ఆ ప్రభువుల కృప నీపై కలుగుతుంది".

భగవత్కృపను పొందడానికి భగవాన్నమంతో బాటు దైవకార్య సమన్వయం కూడ జరుగుతూండాలి. కేవలం జపం మాత్రం చేస్తూ రామకార్యాన్ని ఆచరించని వాడు రామకృపకు పాత్రుడు కాజాలడు.

అంగీకరించాడు విభీషణుడు "హనుమా ! ఇక నేను రామ కార్యాన్ని సాధిస్తాను. రామకృపకు పాత్రుడ నవుతాను" అన్నాడు.

"విభీషణా ! రామనామ జపంతో రామ కార్యసమన్వయ మైతే ప్రభువు నిన్ను ప్రేమిస్తాడే కానీ కరుణించడు. కృపచూపడం కంటే ప్రేమించడమే విశేషమయినది.

"సోదరా ! విభీషణా ! నేను జానకి మాతను దర్శించాలను కుంటున్నాను".

"మారుతీ ! ఏ సంబంధంగా నువ్వు నన్ను సోదరా! అని సంబోధించావు".

ఏ సోదరుల కన్న విభీషణా ! మన భ్రాతృత్వం అత్యంత సన్నిహితమైనది. మన దౌర్భాగ్య మేమంటే నేనింత వరకూ పితృదర్శనమే చేశాను.నువ్వు మాతృ దర్శనమే చేశావు. నువ్వు నేడు నాకు సీతామాతను దర్శింపజెయ్యి. త్వరలో నేను నీకు సాగర తీరంలో రామ ప్రభు దర్శనం చేయిస్తాను".

విభీషణుడు హనుమంతుని కౌగలించుకున్నాడు. సీతా దర్శన మార్గాన్ని అతడు హనుమంతునకు చెప్పాడు.

విభీషణుడు యింకా సంపూర్ణ జాగరణను పొందాడు. అతడు న్వ్యయంగా వెంటనుండి హనుమంతునకు జానకిదేవిని దర్శింపజేయాలి. ఇలా చేస్తే కార్య సిద్ధి అవుతుంది. అని ఉపదేశకుని వలె పలికాడు.

విభీషణుడు సంపూర్ణ జాగరణ పొందడానికి యింకా సమయం పడుతుందని హనుమంతుడు గ్రహించాడు.

సూక్ష్మరూపాన్ని ధరించి హనుమంతుడు అశోక వనంలో ప్రవేశించాడు. అక్కడ అనేక ప్రకారాలైన తరు లతాగుల్మాదులు వికసించిన పుష్పాలతో మనోహరంగా ఉన్నాయి. ఉద్యానవన శోభను తిలకిస్తూంటే అక్కడ సదా వసంత ఋతువే ఉంటుందా? అన్నట్లుంది.

ఓ అశోక వృక్షం క్రింద ఓ నారీమణి దైన్య హైన్య స్థితిలో ఉండడం అతడు చూశాడు.

ఆమె శరీరం కృశించి ఉంది. శిరోజాలు యెకవేణీ రూపాన్ని దాల్చాయి. మనస్సు శ్రీరామ చరణాలపై లగ్నమై పోయింది. శ్వాసోచ్ఛ్వాసాలపై రామనామ జపం అఖండంగా కొనసాగుతున్నది.

"ఈమెయే సీతామాత" అన్న విశ్వాసం హనుమంతునకు కలిగింది.

నాలుగు లక్షణాల ద్వారా భక్తిని గుర్తించ వచ్చును.

1) సీతాదేవి శరీరం శుష్కించి ఉంది.

2) నిర్విరామంగా ఆమె రామనామ జపం చేస్తున్నది.

3) ఆమె దృష్టి స్వీయచరణాలపై ఉంది.

4) ఆమె మనస్సు రామచరణాలపై ఉంది.

భక్తుని శరీరం క్రమ క్రమంగా కృశిస్తూంటుంది. భజన వర్ధిల్లుతూంటుంది. బరువు తగ్గుతూంటుంది. బరువు పెరిగితే భజన తరుగుతూంటుంది. శరీరభారం తగ్గడం వల్ల తేజస్సు వర్ధిల్లుతూండడం భక్తికి ప్రథమ లక్షణము.

ద్వితీయ లక్షణం జపం కొనసాగడం. జిహ్వతో రామనామోచ్చారణ జరుగుతూంటుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు యెవరిదో నామాన్ని తీసుకుంటుంది. కానీ జిహ్వతో రామనామోచ్చారణ జరుగుతుంది. ఇది భక్తి స్థితి.

భక్తుడు నిజదృష్టిని స్వీయచరణాలపై ఉంచి మనస్సును శ్రీరామ చరణాలపై ఉంచుతాడు. భక్తిమార్గ సాధకునికి దృష్టి సదా స్వీయాచరణపై ఉంటూ మనస్సు ఆరాధ్యుని చరణాలపై సర్వదా ధ్యానమందు లీనమై ఉంటుంది.

"నేను విప్రవేషంలో సాక్షాత్కరించుకోనా? స్వస్వ రూపంలోనే వెళ్ళనా? ముద్రికను సీతామాత సమ్ముఖంలో పడవేయుదునా? అమ్మ పాదసన్నిధిలో ముద్రికను అర్పింతునా? ఏమిచేయుదును?

తులసీదాసు అంటాడు - భక్తి దేవిని సమీపించిన సాధకుడు తర్కవితర్కాలు చేయరాదు. స్వయంగా సమర్పితుడు కావాలి. భక్తిని చేరి కూడ సాధకుడు తర్కవితర్కాలు చేస్తూ కూర్చుంటే రావణుడు వచ్చి విక్షేపాన్ని కలిగిస్తాడు.

హనుమంతుడు యోచిస్తూండగానే రావణుడు వికటాట్టహాసాలతో ఆడంబరంగా మండోదరీ సమేతంగా అక్కడకు వస్తూనే.

"సుందరాంగీ ! ఒక్కసారి నువ్వు కన్నెత్తి నన్ను చూస్తే నేను మండోదర్యాది రాణుల నందరినీ నీ దాసీలనుగా చేస్తాను" అంటాడు.

రామస్మరణ చేసుకుని ఓ తృణాన్ని అడ్డుగా పడవేసి- "రావణా! సూర్యోదయానంతరమే కమలం వికసిస్తుంది. నువ్వు మిణుగురు పురుగు లాంటి వాడవు".

తనను పురుగని సీత భాషించడంతో రావణుడు కరవాలం తీసి ఆమెను అంతం చెయ్యాలని అడుగు వేసి "సీతా! నువ్వు నన్ను అవమానించావు. ఇప్పుడే క్రూరకృపాణంతో నీ మస్తకాన్ని ఖండిస్తాను" అన్నాడు.

రావణుడు సీతను వధించ అడుగు వెయ్యబోగా హనుమంతుడు కూర్చుని వున్న వృక్షశాఖ కంపించ సాగింది. "ఈ దుష్టుడు యింకా అడుగులు ముందుకు వేస్తే నేను వీడి కంఠాన్ని పట్టుకుంటాను. నా

తల్లిని వీడేమి చేసినా నేను సహించను".

సీతాదేవి కృపాణాన్ని సంబోధించి "సోదరీ ! నువ్వూ స్త్రీజాతికి చెందిన దానవే. నేనూ స్త్రీనే, నా మీదకు దుఃఖం వచ్చింది. దయ దలచి నా కుత్తుకపై పడి నన్ను అంతం చెయ్యి. తద్వారా యీ దుఃఖాల నుండి నేను విముక్తురాల నవుతాను" అంటుంది.

ఖడ్గహస్తుడై రావణుడు సీతవైపుకు నడవడం చూసి మండోదరి అతని హస్తాన్ని పట్టుకుని "నాథా! అబలను అంతం చెయ్యరాదు. కత్తిని వొరలో పెట్టండి" అంది.

రావణుడు కత్తిని వొరలో పెట్టేశాడు. అతడు సీతతో - "మాసం లోగా నువ్వు నా మాట వినకపోతే నేను నిన్ను అంతం చెయ్యడం తప్పదు". అన్నాడు. ఆపై అతడు రాక్షసస్త్రీలను సంబోధించి "మీరు సీతను నెలలోగా నాకు వశమయ్యేటట్లు వేధించి ఒప్పించండి". అని అతడు మండోదరి సహితంగా వెళ్ళిపోయాడు.

రాక్షసాంగనలు సీతను వేధించసాగారు. అందులో త్రిజట అనే స్త్రీ సీతాదేవికి సహకరిస్తూ ధైర్యం చెబుతున్నది. సీతాదేవిని త్రిజట "అమ్మా" అంటూన్నది. త్రిజట రాక్షసాంగనలతో - రావణుడు ఆదేశించినా మీరు మాత్రం సీతను వేధించకండి.

కారణం ? నేడు నేను ఓ స్వప్నం చూశాను. ఓ వానరం లంకలోకి ప్రవేశించింది. అది లంకను దగ్ధం చేసి రాక్షసులను సంహరించింది. పరాజితుడై రావణుడు దక్షిణదిశగా పారిపోయాడు. లంకారాజ్యం విభీషణునకు దక్కింది, ఇదంతా నేను కలలో చూశాను. అనతికాలంలోనే యీ స్వప్నం సత్య మవుతుందని

నా కనిపిస్తున్నది, కనుక సీతాదేవికి కష్టం కలిగించకండి” అంది.

రాక్షసాంగనలు భయభీతలై సీతాదేవికి ప్రణమిల్లి వెళ్ళిపోయారు.

వృక్షశాఖపై కూర్చున్న హనుమంతుడు యోచించ సాగాడు. నేనిక్కడకు వచ్చాను. ఈమెకు స్వప్నమూ వచ్చింది. ఎలాగైనా భగవానుడు యీామె స్వప్నాన్ని సత్యం చేయును గాక!

అతనికి అక్కడే లంకా దహన సంకల్పం కలిగింది. సీతాదేవి త్రిజటతో - “అమ్మా ! నాకు అగ్నిని తెచ్చి పెట్టు. నేను దగ్ధమై పోతాను’ అంది.

“సుకుమారీ ! ఇది లంక. ఇక్కడ అగ్ని దొరకదు”. అని త్రిజట పలికిన పలుకులను హనుమంతుడు ఆలకించాడు, ‘ఇక్కడ అగ్ని దొరకదన్నమాట. రేపు నేను ప్రతియింటినీ అగ్నికి ఆహుతి చేస్తాను’ అనుకుంటాడు.

సీతాదేవిని ఓదార్చి త్రిజట వెళ్ళి పోయింది, సీతాదేవికి రామ విరహం సహించరానిదిగా ఉంది. హినభాంగారులారా! మీరు క్రిందకు వచ్చి నన్ను దహించి వేయండి”. అని సీతాదేవి తారాగణాన్ని సంబోధించి ప్రార్థిస్తుంది.

సీతాదేవి వృక్షన వాంకురాలతో పలుకుతుంది. “మీరు నన్ను భస్మం చెయ్యండి”.

సీతాదేవి ఆత్మ హత్యాప్రయత్నంలో అధీరురాలు కావడంతో హనుమంతునకు క్షణం యుగంగా గడుస్తుంది, సాక్షాత్తూ భక్తి సమాప్తి, ఆమె మరణ యోచన సర్వదా అమంగళకరమైనదే.

నా తల్లి ఆత్మ దాహవిషయాన్ని యెలా చెప్పగలిగింది ? అతనికి తత్కారణం అవగాహనమయింది. రావణుడు ప్రవేశించడంతో

సీతాదేవి రామస్మరణ విస్మరించింది. రామస్మరణలో పునః సీతాదేవిని సంలగ్నం చెయ్యాలని గ్రహించి మారుతి రామనామాన్ని స్మరిస్తూ రామముద్రికను క్రిందకు పడవేశాడు.

సీతాదేవి ముద్రికను తీసి దానిపై చెక్కబడిన రామనామాన్ని చదివింది, ఆమె యోచించసాగింది. రాముణ్ణి యెవరూ పరాజితం చెయ్యలేరు. అతడు అజేయుడు, మాయ ద్వారాకూడా యిట్టి ముద్రికను తయారు చెయ్యా లేరు. అట్టి దశలో యిక్కడకు యెవరీ ముద్రికను తీసుకుచ్చి ఉంటారు?

ఈ విధంగా సీతాదేవి యోచిస్తూండగా శాఖపై కూర్చున్న మారుతి రామ కథను ప్రారంభించాడు, అత్యంత భక్తి భావంతో మారుతి కథాగానం చేస్తున్నాడు. రామకథా శ్రవణంతో ఆమె వ్యథ దూరం కాసాగింది, రామకథలో దుఃఖాలను దూరం చేయగల దివ్యశక్తి ఉంది. పైగా హనుమంతుని వంటి గాయకుడే గాన మారంభిస్తే చెప్పేదేముంది? సీతాదేవి దుఃఖమంతా దూరమై పోయింది.

ఆమె ప్రశ్నించకుండా ఉండలేక పోయింది, కథకు మధ్యలోనే ఆమె ఆపి "వత్సా ! ఇంతటి సరసగాధను గానంచేసే నువ్వెవరవు? నా సమ్ముఖానికి రా" అంది.

దీని తాత్పర్యమేమంటే-భక్తి సాధకుణ్ణి ప్రశ్నిస్తుంది, నువ్వు చక్కగా మాట్లాడుతున్నావు. చక్కగా పాడుతున్నావు. స్వయదార్థ రూపంలో నా సమ్ముఖానికి రా. ఇంతవరకూ నువ్వు పరిభ్రమిస్తూ వేషాలు మారుస్తూ వచ్చావు. ఇప్పుడు స్వస్వరూపంలో రా, ఉన్నవాడవు ఉన్నట్టుగా రా, యితరుల దగ్గర నీవేషాలు సాగుతాయి. కానీ నాదగ్గరకు మాత్రం యదార్థ రూపంతోనే నువ్వు రావాలి.

రామనామాన్ని స్మరించుకుంటూ మారుతి జానకీ మాత సమక్షానికి వానరరూపంలోనే వచ్చాడు. అతణ్ణి చూసి సీతాదేవి భయాశ్చర్యాలతో ముఖం తిప్పుకుంది, రాక్షసుడు వానర రూపంతో వచ్చాడేమో నన్న శంక ఆమెకే కలిగింది.

ఎవరినైనా ఆహ్వానించి ముఖం ప్రక్కకు తిప్పుకోవడంచే వారిని అవమానించడమే అవుతుంది. కానీ హనుమంతుడు ఆమె ప్రవర్తనను అపార్థం చేసుకో లేదు. అందుకతడు సుందరమైన అర్థాన్ని తీస్తూ "అమ్మా ! నన్నుచూసి మీ ముఖాన్ని ప్రక్కకు తిప్పుకుని సరిగానే ప్రవర్తించారు". అన్నాడు

"అదెలా?"

"అమ్మా ! కథావాచకుని ముఖం చూడలేము. అతని కథను మాత్రమే వినడం జరగుతుంది. నేను వానరుడను, పైగా నాముఖం చూడడానికి బాగుండదు కదా ! నా కథను వినడమే యోగ్యమైన విషయము".

"నువ్వెవరవు?"

"తల్లీ ! నేను రామదూతను".

"దీనికి ప్రమాణమేమిటి?"

"నేను నిన్ను అమ్మా ! అని సంబోధిస్తున్నాను. ఇది చాలదా? ఈ ప్రమాణం చాలదు. అమ్మా అన్న సంబోధన విషయంలో నాకు గతానుభవం ఉంది".

"ఏ ప్రకారంగా?"

"రాక్షసులు కూడా అమ్మా !" అంటారు, కానీ తరువాత

అపహరిస్తారు. అందుకే అమ్మా! "అన్నసంబోధనపై నాకు విశ్వాసం లేదు.

దానితో హనుమంతుడు అత్యంత ఖిన్నుడై పోయాడు. అతని కనులనుండి అశ్రువులు వెలువడ్డాయి. అతడు యోచించ సాగాడు. ఇంత సుదీర్ఘమైన యాత్రచేసి నేను భక్తి దేవి సన్నిధానానికి వచ్చానే యిప్పుడీమె నా నుండి ప్రమాణం కోరుతున్నదే. నా దగ్గర ప్రమాణం రూపంలో ఉన్న రామ ముద్రికను కూడ నే నీమెకు యిచ్చేశాను. అయినా జానకీ దేవి నన్ను రామదూతగా అంగీకరించడం లేదే. ఇక నేను చేయగలిగే దేమిటి? ఈమె కెలా విశ్వాసాన్ని కలిగించగలను? అని విచారించ సాగాడు.

చిట్ట చివరకతడు – "అమ్మా ! 'నేను రామభక్తుణ్ణి, 'అమ్మా అన్న నా సంబోధనపై మీకు విశ్వాసం కలగడం లేదు. ఇప్పుడు నేనొక ప్రమాణం యిస్తున్నాను. కరుణా నిధానునిపై ప్రమాణం చేసి చెబుతున్నాను. నేను రామ భక్తుణి!

కరుణా నిధాన శబ్దాన్ని ఆలకిస్తూనే సీతాదేవి యెదురుగావచ్చింది, కరుణానిధాన సంబోధన రామునిపట్ల సీతామాతయొక్క అంతరంగ సంబోధన, మొత్తం అయోధ్యానగరంలో సీతాదేవి మాత్రమే రామభద్రుణ్ణి అలా సంబోధిస్తుంది.

నాయీ రహస్యమయ సంబోధన నెరిగిన వాడు అవశ్యం రామప్రభువుల అంతరంగ వ్యక్తియే అయి ఉంటాడు.

సీతామాతను సమ్ముఖంలో దర్శించి మారుతి ఆమె చరణార విందాలకు వందనం చేశాడు. రామ దూతను ప్రకటితుడవు

కమ్మని నేను రామకథను ఆపు జేశానే-అని సీతాదేవి బాధపడ సాగింది, బాగాలేదు. ఈ గాథ వల్లనే నా దుఃఖం దూరమయింది. ఈ కథ కొనసాగితే బాగుండునే ! అనుకుంటూనే ఆమె కథ కొనసాగడానికి ఓ ఆలోచన చేసింది. "నువ్వు రామభక్తుడవని నేను విశ్వసిస్తున్నాను, కానీ రాముడు నరుడు. నువ్వు వానరుడవు? ఈ నరవానర సంయోగం యెలా జరిగింది?" అని ప్రశ్నించింది.

నరవానర స్నేహాన్ని వివరించడం కోసం కథ పునః ప్రారంభ మయింది. ఋష్యమూక సానువులలో రామ సుగ్రీవుల కలయిక వరకూ గల గాథను చెప్పి హనుమంతుడు కథను ఆపు జేశాడు.

"ఇంత కథ మాత్రమేనా?"

ఈపై గాథ నా సంబంధమైనది తల్లీ ! నా గాథను స్వయంగా నేను చెప్పుకోను, దీనిని రామప్రభువులే మీకు చెబుతారు.

హనుమంతుడు సీతామాతకు ప్రభు సందేశాన్ని వివరించి- "అమ్మా! ప్రభువులు మీ వియోగంలో దుఃఖిస్తున్నారు. ఆయన వాణిని ఆలకించండి".

సీతా! నీ వియోగంలో వృక్షచ్ఛాయ కూడా దుఃఖాన్ని కలుగు జేస్తున్నది. శీతల పవనాలు అగ్నిసమంగా తపింప జేస్తున్నాయి. వానతుంపరలు మరిగిన నూనె బిందువులలా నాకు అనిపిస్తున్నాయి. నీ విరహంలో నేను అత్యంత దుఃఖితుడనై ఉన్నాను.

రామవిరహ విషయాలను గురించి మారుతి పలుకుతూంటే సీతాదేవి - "హనుమా ! ప్రభువులు నన్నింతగా స్మరిస్తూంటే నన్ను తీసుకు వెళ్ళడానికి యేల రావడం లేదు? వారు తమ ధనుర్బాణాలను మరచిపోయారా? జయంతుణ్ణి ఆయన బ్రహ్మలోక

పర్యంతం యాత్ర చేయించగలిగిన వారే ! అదీ మరచినారా?"

హనుమంతుడు ఉత్తమ దూత, అతడు చక్కగా బదులు పలికాడు. "తల్లీ నీ ధ్యాసలో రామప్రభువులు తాను క్షత్రియుడనని కానీ, తనహస్తాలలో ధనుర్బాణాలున్నాయని కానీ స్మరించడం లేదు.

ఆ పలుకులు విన్న జాన ని ఆనందాంబుధిలో మునిగిపోయింది. రఘురాముని యావత్సందే న్ని మారుతి జానకీ దేవికి వినిపించాడు. ప్రభువుల సందేశాన్ని ఆలకించి జానకీదేవి పరమప్రసన్నురాలయింది. రామ లక్ష్మణులను స్మరించడంతో ఆమె కనుల నీరు నిండింది. అది హనుమంతుడు చూడలేక పోయాడు. "అమ్మా ! ఇప్పుడే నేను లంకను సర్వనాశనం చేసి వేస్తాను. రావణుని సాగరంలో ముంచి వేసి నిన్ను విముక్తురాలిని చేసి శ్రీరామ సన్నిధికి తీసుకు వెడతాను. కానీ యిందుకు ప్రభువులు అనుమతించి యుండ లేదు.

హనుమంతుని పలుకుల నాలకించి – యితడు అధికాడంబరంగా మాట్లాడుతున్నాడేమో ? ననిపించింది సీతాదేవికి "హనుమా ! నువ్విక్కడకు రావడమే చాలగొప్ప విషయం. సర్వులనూ అంతం చేస్తా నంటున్నావు. కానీ యిక్కడున్న వారు సామాన్యులు కారు. ఘోర మహాభయంకర రాక్షసులు. రామచంద్రులు సమావేశ పరచియున్న వానర భల్లూక వీరులు నీకు సములా? లేక నీకన్న అధిక బలశాలురా?" 'అని ప్రశ్నించింది.

"అమ్మకు నేనెవరో, యింకా తెలిసినట్లు లేదే"

అని గ్రహించిన మారుతి –ఈమె నా లఘురూపాన్ని మాత్రమే చూసింది. అనుకుంటూ – అతడు తన పాదాంగుష్ఠాన్ని పృథ్విపై అణగ ద్రొక్కాడు.

"కనక భూధరాకార శరీరా, సమర భయంకర అతి బల వీరా",

స్వర్ణమయ సుమేరుగిరి సమంగా నిజస్వరూపాన్ని ప్రకటింప జేశాడు.

హనుమంతుని తద్విరాడ్రూపాన్ని దర్శించి జానకీ దేవి కనులు మూసుకుని –"హనుమా ! ఆదిలో వున్నట్లుగానే వుండు". అంది,

మారుతి పూర్వ లఘురూపంతో నిలబడ్డాడు. అమ్మా! నేను విశాలకాయుణ్ణి కాదు. నా దేహం మహత్తరమైనది కాకపోయినా నీ దర్శన భాగ్యం వల్ల మహత్తరమైన దవుతుంది". అనగా సీతామాత మారుతి మస్తకం పై హస్తముంచి నిమురుతూ "వత్సా ! నువ్వు అజరుడ వవుతావు. నిన్ను వార్ధక్యం ఆవహించదు".

హనుమంతుడు స్థిత ప్రజ్ఞుని వలె మౌనంగా వుండిపోయాడు. అతని కేమీ ఆనందం కలగలేదు. ఈ ఆశీర్వాదంవల్ల హనుమంతుడు సంతసించ లేదని సీతామాతగ్రహించి–నువ్వు అమరుడవు వుతావు" అంది..

ఆ వరమూ హనుమంతునిపై ప్రభావాన్ని కలిగించ లేదు.

సీతాదేవి పునః పలికింది– "నువ్వు గుణాగారుడవయ్యేదవు గాక" అని పలికినా మారుతి ఆనందించ లేదు. అంత ఆమె – "మారుతీ! నువ్వు అమరుడ వవుతావు. అజరుడ వవుతావు, గుణాగారు డవవుతావు".

"రామ ప్రభువులు నిన్ను విశేషంగా ప్రేమిస్తారు" అన్న పలుకులు వింటూనే హనుమంతుడు అత్యంత ప్రసన్నుడయ్యాడు.అతడు సమాధి మగ్నుడయ్యాడు. ఆ స్థితి అనిర్వచనీయ మయింది.

హనుమంతుడు జానకీదేవి చరణాలను పట్టుకున్నాడు "అమ్మా! నీ ఆశీర్వాదం అమోఘమైనది. నేను ధన్యుడ నయ్యాను.

హనుమంతుడు – "అమ్మా ! నాకు చాల ఆకలిగా ఉంది. నువ్వు అనుమతిస్తే నే నీ తోటలోని ఫలాలు ఆరగిస్తాను".

సీత "ఫలాలు తినవద్దనను, కానీ ఫలాలు కోయవద్దు, రాలిన వాటినే భక్షించు, రాక్షసు అనేకమంది యీ వనానికి కాపలా కాస్తు న్నారు. శ్రీరామ చంద్రుల చరణారవిందాలను హృదయమార స్మరించి మధుర ఫలాలను భక్షించు".

మారుతి అశోకవనంలో పరిభ్రమిస్తున్నాడు. చెట్ల నిండా ఫలాలున్నాయి. కానీ నేలమీద ఒక్కపండూ లేదు. అమ్మ – రాలిన పండ్లనే తినుమన్నది. పండ్లు కోయరాదు. పళ్ళను కోస్తే అమ్మ ఆదేశాన్ని అతిక్రమించినట్లవుతుంది. ఇప్పుడేమి చేసేది అని అను కుంటున్న అతనికి ఓ ఉపాయం తట్టింది. ఒక్కొక్క చెట్టునే ఊడబెరకసాగాడు. చెట్లను ఊపడంతో పళ్లు నేలమీద పడసాగాయి. రాలిన పళ్ళను అప్పుడు తినసాగాడు. దానితో బాటు –"అమ్మా ! నేను నీ ఆజ్ఞానుసారమే పళ్లను తింటున్నాను". అన సాగాడు.

వృక్షాలు వానరులకు నివాసస్థానాలు కదా ! ఫలాలు వాటికి భోజన వస్తువులు కదా ! అట్టి దశలో మారుతి చెట్లను యెందుకు పీకసాగాడు, అన్న ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది.

ప్రథమ దృష్ట్యా వానర రూపంలో మారుతి వానరస్వభావానుసారం చెట్లనూ, కొమ్మలనూ ఊపడం విరగగొట్టడమూ చేశాడు, కానీ మారుతి సామాన్య వానరుడా ? అతడు "బుద్ధిమతాం వరిష్ఠం" బుద్ధిమంతుల లోనే సర్వశ్రేష్ఠుడు, అయితే అతడు వృక్షాలను యెందుకు వూడ బెరికాడు?.

తులసీ దర్శనంలో "మోహవిటపి" శబ్దం వచ్చింది. హనుమంతుని వంటి మహాయోగి - భక్తిమాతకు సమర్పితుడై "మోహవిటపి" ని నాశనం చేస్తున్నాడు.

మోహరూప వృక్షాలను సమూలంగా వూడబెరుకు తూన్నాడు.

వృక్షాలను వూడ బెరకడానికి మరో కారణం వుంది. పళ్ళు తింటున్నా అతనికి సీతామాత దర్శన మవుతూండాలి. కనుక సీతా మాతృ సందర్శనంలో విఘ్నంగా నిలచిన వృక్షాలను అతడు వూడ బెరికి విసిరేశాడు.

హనుమత్కథన మేమంటే - భక్తి పరమార్థ సాధనలో విక్షేపాన్ని కలిగించే తత్వాలను నాశనం చెయ్యాలి. ప్రహ్లాదుడు తండ్రితోనూ, ధ్రువుడు తల్లి తోనూ, విభీషణుడు సోదరునితోనూ, మీరాబాయి కుటుంబ సభ్యులతోను. సంబంధాన్ని ఖండించు కున్నారు. నయనాలు విక్షేపాన్ని కలిగిస్తున్నాయని తలచి సూరదాస మహాకవి నేత్రాలనే వూడ బెరికి వేసు కున్నాడు.

గోస్వామి భావమేమంటే భక్తికి ఆటంకాన్ని కలిగించే వారితో గల సంబంధాన్ని దూరం చేసుకోవాలి.

మారుతి చెట్లను విరుగకొడుతూ, ఫలాలను భక్షిస్తూండడం

చూసి రక్షకభటులైన రాక్షసులు పరుగెత్తుకు వచ్చి హనుమంతుణ్ణి బాధించాలని ప్రయత్నించారు. అలాంటి రాక్షసులందరినీ మారుతి సంహరించాడు. హత శేషులు భయభీతులై రావణుని దర్బారులో ఫిర్యాదు చేశారు.

"ప్రభూ ! వానరు డొకడు వచ్చి అశోక వనాన్ని విధ్వంసం చేశాడు.

కుపితుడైన రావణుడు పంపిన అసంఖ్యాక రాక్షస వీరుల నందరినీ మారుతి సంహరించేశాడు. దానితో ఆ రాక్షసరాజు పరాక్రమశాలియైన అక్షయకుమార నామక సుతుణి పంపాడు. మారుతి ఓ వృక్ష ప్రహారంతో వాణ్ణీ అంతం చేసి ఉచ్చైస్వరంతో గర్జించాడు.

ఈ వార్త రావణునికి అందడంతో అతడు తన జేష్ఠపుత్రుడైన యింద్రజిత్తుని పంపాడు. హనుమంతునికీ, యింద్రజిత్తుకూ మధ్య ఘోరయుద్ధం జరిగింది. తలచుకుంటే హనుమంతుడు యింద్ర జిత్తును సంహరించగలడు. వినయ పత్రికలో వర్ణించిన ప్రకారం చూస్తే యింద్రజిత్తు 'కాముడు'. హనుమంతుడు బ్రహ్మచారి. బ్రహ్మచారికి కామశమనం విశేష విషయం కాదు.

ఇంద్రజిత్తు యొక్క యుద్ధపద్ధతి విశేషమేమంటే–అతడెక్కడ యుద్ధం చేసినా వైరివీరులను బంధించేవాడు, కామ ప్రవృత్తి సదా బంధనకార్యాన్నే కొనసాగిస్తూంటుంది.

రావణుడెవరినీ బంధించడు. అతడందరినీ అంతం చేస్తూంటాడు. అతడు మోహస్వరూపుడు, మోహం సర్వులనూ అంతం చేస్తూంటుంది.

కుంభకర్ణుడెవరినీ బంధించడు. అంతం చెయ్యడు. అతడందరినీ మ్రింగి వేస్తాడు. కుంభకర్ణుడు మూర్తీభవించిన అహంకారమే, సద్గుణాలను మ్రింగి వేయడమే అహంకార కార్యము.

అశోక వాటికలో ఇంద్రజిత్తు ద్వారా మారుతి బంధించబడడమనే ఘట్టం, రామచరిత మానస్‌లో బహుసుందరంగా వర్ణించబడింది. కైలాస శిఖరంపై సుఖాసీనుడైన శంకరభగవానుడు యీ ప్రసంగాన్ని వర్ణిస్తూ–"భవానీ ! హనుమంతుడు బంధనం లోకి వచ్చాడు". అంటాడు.

"స్వామీ ! నిజంగానే మారుతి బంధించ బడ్డాడా?" దేవీ ! ఎవరి నామస్మరణ మాత్రంచే జ్ఞానులు జనన మరణ బంధనాలను ఖండించి వేస్తుంటారో, ఆ రామ దూత బంధనాలలోకి వస్తాడా ? హనుమంతుడు ప్రభు కార్యాన్ని సాధించడానికి బంధనాలను అంగీకరించాడు. అంతే"

ఇంద్రజిత్తును హనుమంతుని ద్వారా కాకుండ లక్ష్మణుని ద్వారా అంతం చేయించడం జరుగుతుంది. లక్ష్మణుడు గృహస్థాశ్రమి. ఊర్మిలా దేవికి భర్త, గృహస్థుద్వారా కామశమనం జరగడం అత్యంత మహత్వ పూర్ణ విషయం.

ఇంద్రజిత్తు మారుతిపై బ్రహ్మాస్త్రానుసంధానం చేశాడు. మూర్ఛితుడై పడి వున్న మారుతిని అతడు నాగపాశబద్ధుణ్ణి చేశాడు.

ఇంద్రజిత్తు హనుమంతుని బంధించి రావణుని ఆస్థానంలో నిలబెట్టాడు.

హనుమంతుని చూసి రావణుడు– "నువ్వెవరవు? పళ్ళు యెందుకు తిన్నావు ? చెట్లను యెందుకు విరుగ గొట్టావు? నా రాక్షసులను యెందుకు సంహరించావు?"

"నేను రామదూతను. ఆకలితో వున్నాను. కనుక పళ్ళు తిన్నాను. ఫలపుష్పాదులను నువ్వు సృష్టించలేదు . వీటన్నింటినీ సృష్టించినవ వాడు రామప్రభువే. వీటిపై నీ కెంత అధికారం ఉన్నదో నాకూ అంతే".

"బాగుంది. మరి అయితే చెట్లను యెందుకు నాశనం చేశావు".

"నేను వానరుడను.తత్స్వభావానుసారం చెట్లను ధ్వంసం చేశాను".

'కానీ రాక్షసులను యెందుకు అంతం చేశావు?

"నేను నా అంతగా యెవరినీ అంతం చెయ్య లేదు. నన్ను చంపాలని వచ్చిన వారే నా చేతులలో మరణించారు.

"రావణా? నా మాటలు విని సీతామాతను శ్రీరామచంద్రులకు సాదరంగా వప్పగించు".

ఆ పలుకులు విన్న రావణుడు – ఆ వానరాన్ని వధించుడని రాక్షసులను ఆదేశించాడు.

రాక్షస మూకలు కత్తులు ధరించి మారుతిని వధించ వస్తూండగా విభీషణుడు లేచి వినయంగా – 'దూతను వధించడం రాజనీతికి సమ్మతించిన విషయం కాదు. మరే శిక్షనైనా విధించండి ప్రభూ?" అన్నాడు.

విభీషణుని వచనాలు రావణునికి నచ్చాయి. "వాలమంటే

వానరానికి అత్యంత ప్రీతి పాత్రమైనది. ఇతని వాలానికి ఘృత తైలాదులను పోసిన గుడ్డలు చుట్టి నిప్పు ముట్టించండి. తోకలేని కోతిని చూసి వీని ప్రభువు కూడ పలాయనం చిత్తగిస్తాడు".

హనుమంతుని వాలాన్ని దగ్ధం చెయ్యాలన్న నిర్ణయం జరిగింది.

సజ్జనుల వచన మేమంటే – వానరానికి వాలం మీద మమకారమైతే నరుడికి ముక్కుమీద – అంటే ప్రతిష్ఠ మీద మమకారం వుంటుంది. ఎవరికైనా కష్టం కలిగించ దలిస్తే వాని మమకారం మీద దెబ్బకొట్టు.

మారుతి తన వాలాన్ని – లంకానగరంలో వున్న ఘృతతైలాదులు పూర్తిగా అయిపోయేటంతటి విశాలంగా పెంచేశాడు, నగరంలోని వస్త్రాలన్నీ అయి పోయాయి.

తోకకు గుడ్డలు చుట్టి రాక్షసులు హనుమంతుని లంకా నగరమంతా తిప్పారు. ఆ వింతను చూడాలని నగర వాసులంతా వచ్చారు. వికటాట్టహాసాలు చేయసాగారు.

బంధితుడై వున్న హనుమంతుణ్ణి ప్రజలు డోళ్ళు వాయిస్తూ అపశబ్దాలు పలుకుతూ, వ్యంగ్యంగా వ్యవహరిస్తూ తన్న సాగారు కూడా,

మారుతిని నగర మంతా త్రిప్పి రాక్షసులు అతణ్ణి సాగరతీరానికి తీసుకుపోయారు. అతని తోకకు నిప్పు ముట్టించారు. దానితో మారుతి యెగిరి పర్వత శిఖరం యెక్కాడు. వాలం దగ్ధమై, లంకానగరంలో యథాతథంగా ఉండిపోతే త్రిజట స్వప్నం వృథా అవుతుందని గ్రహించాడు. రెండవది–లంకానగరంలో అగ్నికి లోటుందని భావించి – తన రాక వల్ల కూడ అగ్ని స్వల్పంగానే

వున్న దన్నలోటు తీరాలని యింటింటికీ విశేషంగా అగ్నిని అందించాలని నిశ్చయించు కున్నాడు.

రామాజ్ఞ లేనిదే యీ పనిని యెలా చేయడమా ? అనుకున్నాడు. వెళ్ళి రావాలంటే అత్యధిక విలంబ మవుతుంది.

అదే సమయంలో రామ ప్రభు హృదయంలో స్పందన కలిగింది. అతడు లక్ష్మణునితో – సౌమిత్రీ! మన హనుమంతుడు లంకా దహనానికి అనుమతిని కోరుతున్నాడు. "దూతను పంపడానికి అవకాశమే లేదు".

అందువల్ల రామప్రభువు 49 వాయువులను ప్రేరేపించి హనుమంతుని కర్ణంలో లంకాదహనానికి తన అనుమతిని వినిపించుడన్నాడు.

రామచంద్రుని ప్రేరణానుసారం 49 వాయువులూ బయలు దేరాయి. అవి హనుమంతుని కర్ణ కుహరాలలో రామచంద్రుల ఆదేశాన్ని వినిపించాయి.

హనుమంతుడు భయంకరంగా గర్జించి స్వస్వరూపాన్ని ఆకాశ పర్యంతం విస్తరింప చేశాడు. అంతే స్వల్ప కాలవ్యవధిలో లంకనంతనూ దగ్ధం చేశాడు. అతణ్ణి యెవరూ వారించనూ లేక పోయారు. వేధించనూ లేక పోయారు.

ఏయే గృహాలనుండి ఘృత, తైల, వస్త్రాదులు వచ్చాయో? ఆయా గృహాలన్నీ అగ్ని హెూత్రునికి ఆహుతి అయిపోయాయి. విభీషణుని మందిరం నుండి సామానేదీ రాలేదు. కనుక అది చెక్కు చెదర లేదు. రెండవది హనుమంతుడు విభీషణుని "సోదరా!" అని సంబోధించాడు. సోదర బాంధవ్య నిర్వహణ జరిగింది.

లంకా దహనం చేసి హనుమంతుడు సాగరంలో మునిగాడు. వాలాగ్నిని శాంతింప జేసుకున్నాడు.స్నానం చేసి శ్రమను దూరం చేసుకున్నాడు. సూక్ష్మరూపాన్ని ధరించి సీతామాత సమ్ముఖంలో చేతులు జోడించి నిలచాడు.

"హనుమా ! లంకకు నిప్పు అంటుకుందా? విపరీతజ్వాలలు లేస్తున్నాయే? ఇదంతా ఏమిటి?"

"అమ్మా! పెద్ద నగరం కదా! ఏదో కోలాహలం కొనసాగుతూనే ఉంటుంది. మీరేమీ విచారించ వలసిన పని లేదు".

"లేదు హనుమా ! ఇలా ఎన్నడూ జరుగలేదు. నువ్వు వచ్చిన తరువాతనే జరిగింది".

"కోపగించనంటే చెబుతానమ్మా! మాతా ! ఇదంతా నీ యీ కుమారుని పరాక్రమమే."

"నీ పరాక్రమమా?"

"తల్లీ ! ఇందులో ఆశ్చర్య పడవలసిన దేముంది? ఇదంతా నీ లీలలో ఓ భాగం మాత్రమే". జరిగిన కథంతా చెప్పి సీతామాతకు ప్రణమిల్లి– "అమ్మా! లంక దగ్ధమై పోతున్నప్పుడు నాకు ఓ విచారం కలిగింది".

"ఏమిటి?" "అశోకవనపర్యంతం అగ్నిజ్వాలలు వచ్చేస్తాయేమో నన్నంత ప్రచండంగా ఉన్నాయి".

"హనుమా! నువ్వింత పొరపాటు యెందుకు చేశావు? "ఏమి పొరబాటమ్మా?"

"అగ్ని నాకు బహుదూరంలో ఉంది. కానీ నీ శరీరం మీదనే

నిప్పుంది. జ్వలించే నీ వాలాగ్నిని ప్రభువులు నీకే మాత్రం వేదన కలిగించకుండా ఉంచగా లంకాగ్నిని నా దగ్గరకు రానిస్తారా?"

హనుమంతుని మనస్సు సమాధాన పడింది. సీతా భగవతి చరణాలకు ప్రణమిల్లి అతడు పలికాడు–"అమ్మా! నేను తిరిగి వెడుతున్నాను, ప్రభువులు అనుమతించ లేదు. లేకుంటే పనులన్నీ చక్కబెట్టి నేను నిన్ను వెంట తీసుకు వెళ్ళేవాడను. అమ్మా ! నేను దృఢవిశ్వాస పూర్వకంగా చెబుతున్నాను. మాసం గడువులోగా మేమంతా వస్తాము".

"మాతా ! గుర్తు నిమత్తం ప్రభువులు అంగుళీయకాన్నిచ్చినట్లుగా మీరు కూడ యేమైనా ఆనవాలు నివ్వండి".

తన చూడామణిని తీసి జానకీమాత హనుమంతుని చేతికి యిచ్చింది.

ఈ ప్రసంగాన్ని మానసకారుడు వర్ణిస్తూ – హనుమంతుని ప్రస్థానవేళలో సీతామాత విలపిస్తూ– "హనుమా ! ఏక మాత్రాధారుడవుగా నువ్వు నాకు దొరికావు. నీ రాకతో నాకు ధైర్యం కలిగింది, శాంతి లభించింది, ఇప్పుడు నువ్వు మరలి పోవ డంతో ఆ రాత్రులనే అనుభవించాలి. నా పరిస్థితినచూశావు కదా! అధికంగా నేను చెప్పేదే ముంది? నా స్మరణ గురించి ప్రభువులకు నేను చెప్పనవసరం లేదు. నా విషయమై వారు పడుతున్న వేదనను గురించి నువ్వు చెప్పావు కదా ! జయంతుని వృత్తాంతాన్ని నువ్వు వారికి వివరించి మీరు క్షత్రియులనీ, మీ కరకమలాలలో ధనుర్బాణాలున్నాయనీ నా మాటగా తెలియజెప్పు. మరో మాట కూడ చెప్పు. నెలరోజులలోగా ప్రభువులు రాక పోతే నేను

సజీవంగా వారికి లభించను". అంటున్న ఆమె నేత్రాలు నీటితో నిండిపోయాయి.

అనేక మార్లు మాతృచరణాలకు ప్రణమిల్లి మారుతి సెలవు తీసుకున్నాడు. హనుమంతుని యాత్ర సార్థకమయింది.సాగర తీరంలోని శిఖరాన్నధిరోహించి మారుతి భయంకరంగా సింహగర్జన చేశాడు. అమోఘ రామ బాణ సమ వేగంతో గెంతు గెంతి ప్రయాణోన్ముఖుడయ్యాడు.

సాగరతీరంలో అతని సహచరు అందరూ అతని రాకకై నిరీక్షిస్తూన్నారు. హనుమదాగమనంతో వారు నాట్యం చెయ్యసాగారు. జయ జయ కారాలు పలికారు. అందరికీ మారుతి చూడామణిని చూపించాడు. జరిగిన కథ అంతా చెప్పాడు. తరువాత అందరి కందరూ సుగ్రీవ సన్నిధికి వచ్చారు. సుగ్రీవునికి ప్రణమిల్లి వానరులు పలికారు.

"ప్రభూ మనందరి కార్యాన్ని మారుతి యేకమాత్రుడుగా సాధించుకు వచ్చాడు. మన ప్రాణాలను కాపాడాడు. అతడే లేకపోతే మేము సజీవంగా ఉండేవారము కాదు". అన్నారు.

తరువాత సుగ్రీవ సహితులై సర్వులూ శ్రీరామసన్నిధి చేరారు. ప్రభు చరణాలకు వినయంగా ప్రణమిల్లి మారుతి మాతృసందేశాన్ని వినిపించాడు. జానకీదేవి దుఃఖ స్థితిని గ్రహించిన రామచంద్రుని నేత్రాలు కన్నీటితో నిండిపోయాయి.

"మనసా వాచా కర్మణా త్రికరణశుద్ధిగా నన్నే నమ్ముకుని ఉన్న వారికి ఎన్నడూ కలలో కూడ విపత్తులురావు" అన్నాడు.

తత్సమయంలో మారుతి చక్కగా అంటాడు. "ప్రభూ ! నిన్ను

స్మరించకుండ ఉండడం కంటె జీవునకు విపత్తి యేముంటుంది?"

"స్వామీ! విశేషంగా చెప్పను. నా తల్లికి సంభవించిన దుఃఖాలను ఆ భూపుత్రి మాత్రమే సహించగలదు. ఇంత మాత్రం అర్థం చేసుకోండి, ఇంక ఎంతమాత్రం ఆలస్యం చెయ్యరాదు. మీరు పరిశ్రమించాలంటే నాకు ఆజ్ఞనివ్వండి - రావణ కులంలో తర్పణాలీయదగిన వాడెవడూ శేషించకుండ చేస్తాను". అంటూన్న అతని నేత్రాలలో ఆవేశం గోచరించింది. హనుమంతుణ్ణి హృదయమార హత్తుకుని రామచంద్రుడు - 'మారుతీ! నేను నీ ఋణవిముక్తుడను కాజాలను," అంటాడు. జీవునికి యింతకంటే యేమి కావాలి?

హనుమంతుడు భగవచ్చరణాలపై వాలిపోయాడు. భగవానుడు తన వరద హస్తాన్ని మారుతి మస్తకం మీద ఉంచాడు. రామప్రభువు మారుతి మస్తకంపై నిజహస్త ముంచగానే కథను చెబుతున్న శంకరుడు సమాధి గమ్యుడై పోయాడు.

"ప్రభూ ! ఇక ఆలసించకండి. యుద్ధ సన్నాహం చెయ్యండి. అన్నాడు మారుతి. సుగ్రీవుడు సైన్యాన్ని సిద్ధం చేశాడు. సైన్య సమేతుడై రామచంద్రుడు సాగర తీరం చేరాడు.

సాగరానికి అభిముఖంగా రామసైన్యాలు వచ్చి ఉన్నాయన్న వార్త రావణునికి అందింది". ఇప్పుడు మనం యేమి చెయ్యాలని అతడు మంత్రులన నడిగాడు. మంత్రు లతణ్ణి ప్రశంసించారు. సీతను తిరిగి రామునికి వప్పగించుమని పలికిన విభీషణుని రావణుడు కాలితో తన్నాడు. నాకు నీ అవసరం లేదు. నువ్వు ఆ తపస్వి దగ్గరకే పో" అన్నాడు.

విభీషణుడు రావణుని పరిత్యజించి శ్రీరామ సన్నిధికి వచ్చి

శరణు వేడుతాడు. రామచంద్రుడు విభీషణునికి శరణిస్తాడు. అంత విభీషణుడు–"స్వామీ! ఆదిలో వాసనలుండేవి, కానీ నీ దర్శన మాత్రంచే అవన్నీ నశించి పోయాయి. ఇక తమ పవిత్ర భక్తి వినా మనస్సు దేనినీ కోరడం లేదు. "అన్నాడు. భగవానుడు సాగర జలాలను రప్పించి విభీషణుని మస్తకంపై రాజతిలకం ఉంచాడు, లంకా రాజ్య సింహాసనాభిషిక్తుని చేశాడు. జీవుడు భగవానునితో నాకే కోరికా లేదని చెప్పగలిగిననాడు పరమాత్మ అట్టి వానికి సర్వాన్నీ ప్రసాదిస్తాడు. విభీషణుడు భగవంతుని వాడయ్యాడు.

భగవానుడు సుగ్రీవ విభీషణులను ప్రశ్నించాడు–మధ్యలో వచ్చే సాగరాన్ని యేలా దాటేది? త్రిరాత్ర దీక్షలో ఉపవసించి ప్రార్థించుడని విభీషణ సలహా యిచ్చాడు. సాగర తీరంలో రామప్రభువు త్రిరా దీక్షలోకూర్చుని ప్రార్థించాడు. సాగరుడు దారికి రాలేదు.

"లక్ష్మణా ! ధనుర్బాణాలు తీసుకురా, సాగరుడు యిలా దారికి వచ్చేటట్లు లేడు, అని లక్ష్మణునితో పలికి రామచంద్రుడు శరసంధానం చెయ్యగా సాగరంలో జ్వాలలు లేచాయి.

ముత్యాల పళ్ళెరంతో సాగరుడు రామచంద్రుని శరణు వేడాడు. "ప్రభూ ! నీ సైన్యంలో నలన్నీలనామాలతో వానరు లిద్దరున్నారు. వారి హస్తస్పర్శమాత్రంచే రాళ్ళు నీళ్ళపై తేలతాయి. తద్వారా మీరు సేతునిర్మాణం చెయ్యండి, నేను సహకరిస్తాను" అంటూ భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించి సముద్రుడు స్వస్థానానికి వెళ్ళి పోయాడు.

తులసీదాసు అంటాడు. ఈ రామగాథను గానం చేసే వారూ ఆలకించే వారూ నౌక లేకుండానే భవసాగరాన్ని తరిస్తారు. అని ఆశీర్వదించి గోస్వామి సుందరకాండను పూర్తి చేశాడు.

శ్రీ రామ జయరామ జయ జయరామ

హనుమత్ర్తీలలు

ఓం శ్రీ గణేశాయనమః

సదాశివ దేవుడు సతీ సమేతంగా కైలాస పర్వతంపై గల మహోన్నత శిఖరం మీద తేజరిల్లుతూన్నాడు. ఆ దేవ దేవుని ధవళ శరీరం మీద జటాజూటం శోభిల్లుతున్నది. కర కమలంలో రుద్రాక్షమాల, మనోహర కంఠసీమలో నాగరాజూ విరాజిల్లుతూ న్నారు. శ్రద్ధా భక్తులు మూర్తీభవించి సేవలకై వినయభావంతో చేతులు జోడించి ఆసీనమై వున్నాయా. అన్నట్లు నందీశ్వరుడు వినయంగా కూర్చుని వున్నాడు. ఆ దేవదేవుని అనుచర సహచర సమూహం కొద్ది దూరంలోనే నానావిధ క్రీడలలో మునిగి తేలుతూ ఆనందిస్తూన్నది. ఆ శంకరభగవానుని మస్తకం మీద బాలచంద్రుడూ, ఆకాశ గంగా సర్వదా నివసిస్తూండడం వల్ల ముక్కంటి కంటిమంట శాంతి వహించి వున్నట్లు గోచర మవుతున్నది. లలాట భాగంలో భస్మరేఖలు అత్యంత సుందరంగా సందర్శన మవుతున్నాయి.

"శ్రీరామ, శ్రీరామ" అంటూనే మహాదేవుడు నిజసమాధి స్థితి నుండి ప్రకృతిలోకి వచ్చాడు. తన నాథుడు అపూర్వభావంతో తనను తిలకించడం సతీదేవి గ్రహించి భర్తకు అభిముఖంగా వచ్చి నిలిచి దోయిలించిన హస్తాలతో – "ప్రభూ ! ఇప్పుడు నేను తమకు చేయవలసిన సేవలేమిటో సెలవిస్తారా? మీ ముఖ కవళికలను పరిశీలిస్తూంటే మీరు నాతో యేదో చెప్పాలనుకుంటూన్నట్లు గోచరమవుతున్నది." అని పలుకగా సదాశివుడు బదులు పలుకుతూ

"ప్రియా ! నేడు నా మదిలో మహోత్తమ శుభ సంకల్పం జరిగింది. ఏ మహా మహిమాన్వితుని నేను నిరంతరం ధ్యానిస్తా న్నానో యే దేవాధి దేవుని శుభనామాన్ని నిరంతరం స్మరిస్తూ గద్గదత్వాన్ని పొందుతూ వుంటానో, యెవరి యదార్థ రూపాన్ని స్మరించి సమాధి గమ్యుడ నవుతుంటానో, ఆ నా దేవ దేవుడే భూతలాన అవతరించ నున్నాడు. అమరులందరి కందరూ మదీయారాధ్య దేవునితో అవతరించారని అత్యంత కుతూహలంతో ఆ ప్రభు సేవా భాగ్యాన్ని పొంద కోరుతున్నారు. అట్టి దశలో నేను మాత్రం యెందుకు వంచింపబడాలి? నేనూ అక్కడకు వెళ్ళి నా ప్రభువును సేవించి యుగయుగాలుగా నాకు కలిగిన అభిలాషను నెరవేర్చు కుంటాను" అన్నాడు. ఆ మధుర వచనాలను విన్న సతీదేవి తత్సమయంలో ఉచితానుచిత కర్తవ్యాలను వెంటనే నిశ్చయించుకో లేకపోయింది. ఆమె మదిలో ద్వంద్వభావాలు చెలరేగాయి. తన పతి అభీష్టం నెరవేరాలన్నది ఓ భావం. తనకూ తన నాథునికీ మధ్య వియోగం కలగరాదన్నది మరో భావం - ఇలా ఆమె కొన్ని క్షణాలు యోచించి "స్వామీ ! మీ సంకల్పం యోగ్యమైనదే. నా యిష్ట దేవులయిన మిమ్మల్ని నేను ఆరాధించ గోరునట్లే మీరు మీ ఇష్ట దేవుణ్ణి సేవించ గోరుతున్నారు. కానీ వియోగ భీతి వల్ల నా హృద్గత స్థితి యెలా అవుతుందో తెలియడం లేదు. మీ సుఖంలోనే నాకు సుఖం కలదన్న భావం కలిగేటట్లు మీరు నాకు శక్తిని ప్రసాదించాలి. మరో విషయం యేమంటే యీ సారి పరమాత్మ రావణ వధార్థం అవతరించ బోతున్నాడు. మీకు పరమభక్తుడయిన రావణుడు మిమ్మల్ని ప్రసన్నులను చేసుకోవడం కోసం తన శిరస్సులను సయితం ఖండించి హోమం చేశాడు. అట్టి

స్థితిలో తమరు రావణుణ్ణి అంతం చేసే కార్యంలో యేలా సహకరిస్తారు?" అని ప్రశ్నించింది.

అందుకు ఆశుతోషుడు చిరునవ్వు నవ్వాడు. దేవీ ! నువ్వెంతటి అమాయకురాలవు? ఇందులో మన వియోగ విషయం యేముంది? నేను ఓ రూపంలో అవతరించి నా ప్రభువును సేవించుకుంటాను. ఈ రూపంలో నీ దగ్గరే ఉంటూ ఆ లీలా మయుని మహత్తర లీలలను చూపిస్తూంటాను. అవకాశం లభించి నప్పుడల్లా నా ప్రభువును నేను ధ్యానించుకుంటూ వుంటాను. ఇప్పుడు నీ రెండవ సందేహాన్ని నివారించుకో. రావణుడు ఓ రీతిగా నన్ను ప్రార్థించినా మరో రూపంలో నా అంశను హేళన చేశాడు. దేవీ ! నేను యెకాదశాకారాలలో తేజరిల్లుతూ ఉంటానన్న విషయం నీకు తెలిసినదే కదా! రావణుడు తన మస్తకాలను ఖండించి నాకై హోమం చేసే సమయంలో నా అంశను ఒక దాని చూసి వికటంగా నవ్వాడు. ఇప్పుడు నేను అదే అంశతో అవతరించి వానికి విరుద్ధంగా యుద్ధం చేస్తాను. వాయుదేవత ద్వారా పరమ తపస్విని అయిన అంజనాదేవి గర్భంలో అవతరించ దలిచాను. ఇక నీ సందేహాలు తీరినట్లే కదా!" అన్న సదాశివ నాథుని మధుర వచనాలకు సతీ దేవి పరమానందం పొందింది.

రూప యౌవన మదగర్వంతో ఓ మహర్షి శాపానికి గురి అయింది అమరావతీ నగరంలో విలాసంగా జీవించే "పుంజికస్థలి" అనే అప్సరస. ఆమె వల్ల జరిగిన అపరాధానికి ప్రాయశ్చిత్తంగా ఆ మహర్షి ఆమెను "వానరయోనిలో జన్మించు" అని శపించేశాడు. ఆమె అనేక విధాల ఆ మహాత్ముని పాదారవిందాలపై వాలి ప్రార్థించగా

అతడు కరుణించి ఆమెకు యెప్పుడు యేలాంటి రూపం ధరించా లనుకుంటే అలాంటి రూపాన్ని ధరించే కామరూపధారణాశక్తిని ప్రసాదించాడు. అందువల్ల ఆమె మానవిగా కానీ , వానరిగా కానీ సంచరించే శక్తిని పొందినది. అపారశక్తి సంపన్నుడూ, భగవద్భక్తుడూ అయిన వానర రాజయిన కేసరి-ఆమెను భార్యగా స్వీకరించాడు, సర్వాంగసుందరి అయిన ఆమె అతణ్ణి అత్యంత ప్రేమానురాగాలతో సేవించసాగింది.

ఓ నాడు వారిద్దరూ సుందర మానవ రూపాలను ధరించి తమ ప్రాంతంలో రాజిల్లుతూన్న సుమేరు పర్వత శిఖరం మీద విహరించ సాగారు. అప్పడు వాయువు మంద మందంగా వీస్తున్నాడు. వాయు తరంగం ఒకటి అంజన చీర చెరగును యెగుర గొట్టింది. తనను యెవరో స్పృశిస్తునట్లు అంజనకు అనిపించసాగింది. ఆమె తన చీరను సవరించుకుంటూ వేరుగా నిలబడి గద్దిస్తూ "నా పాతివ్రత్యాన్ని భంగపరచ సాహసించే వారిని నేనిప్పుడే భస్మం చేస్తాను". అంది. "దేవీ! నేను నీ మహావ్రతాన్ని భంగపరచను. అస్మత్ సమాన మహాశక్తి సంపన్నుడైన కుమారుడు నీకు కలుగుతాడు. బలబుద్ధ్యాదుల విషయంలో అతణ్ణి అధిగ మించగల వారు యీ భువన భవనంలో ఉండరు. అతణ్ణి నేను కంటికి రెప్పలా రక్షిస్తూంటాను. త్వరలో నీకు కలుగబోయే కుమారుడు భగవత్కింకరుడై మహాధర్మ మార్గగామియై దుష్టసంహారానికీ, శిష్ట జన సంరక్షణకూ పాటుబడుతూ ఆచంద్ర తారార్కమైన సత్కీర్తిని సంపాదించగలడు". అంటూ వాయుదేవుడు పలుకుతూన్నట్లు అంజనీదేవికి వినిపించింది. ఆనంతరం అంజనాకేసరులు స్వస్థానాలకు

మరలిపోయారు. శంకరభగవానుడు వానరరూపంలో వైశాఖబహుళ దశమినాడు ప్రాదుర్భవించాడు. ఈ విషయంలో మత భేదమున్నది. ఏది యేమయినా స్వామి సేవ, పూజ, పారాయణాదులు సర్వదా అనుసరణీయాలే కదా ! అంజనా కేసరుల ఆనందానికి అవధులు లేకపోయాయి. శుక్ల పక్షంలోని చంద్రునిలా ప్రవర్ధమానుడవుతూ ఆ బాలుడు అల్లారు ముద్దుగా పోషింపబడుతున్నాడు. అంజన యెక్కడికైనా బిడ్డను గుండెకు హత్తుకుని తీసుకువెళ్ళేది.కేసరి తన ముద్దుల గారాల పట్టిని వీపు మీద యెక్కించుకొని గంతులు వేస్తూ ప్రియసుతుడు ఆనందించడం చూసి పరమానంద పరవశుడవుతూన్నాడు.

కాలచక్రం అవ్యాహతగతితో గిరగిర తిరిగిపోతున్నది. ఓ నాడు అంజనాదేవి బిడ్డను యింటిదగ్గరే విడిచి పువ్వులకై వెళ్ళింది. అంత క్రితమే వానరరాజైన కేసరి కార్యార్థియై వెళ్ళి పోయాడు. బాలుడు యింట్లో వంటరిగా ఉన్నాడు. అతనికి తీవ్రంగా ఆకలి వేసింది. అతడు యిటూ అటూ పరికించ సాగాడు. కానీ అతనికి తినడానికి యేమీ దొరకలేదు. చివరికి అతని దృష్టి సూర్యబింబం పై పడింది. అది ప్రాతఃకాల సమయం కావడం వల్ల అతడు సూర్యబింబాన్ని చూసి అదేదో యెఱ్ఱని పండనుకొని భ్రమవశుడై అది తినడానికీ ఆడుకోవడానికీ కూడా పనికివస్తుందన్న భావంతో సూర్య మండలం వరకూ వెళ్ళాలని ప్రయత్నించాడు, వాయుదేవుడు ఆదిలోనే అతనికి యెగిరే మహత్తర శక్తిని ప్రసాదించాడు. లేకుంటే మహాదేవుని భవ్యలీలలో యిదేమంత ఆశ్చర్యకర విషయమూ

కాదని చెప్పాలి. ఆ బాలుడు ఆకాశవీథిలో యెగరుతున్నాడు. సురాసుర గరుడ గంధర్వ యక్షకిన్నర గణాలు అతనిని చూసి ఆశ్చర్య పడుతున్నాయి. వాయు దేవుని మదిలో కూడా సందేహం కలగ సాగింది. తన పుత్రుడు ప్రచండ కిరణుడైన భాస్కరునివైపు పరుగులు తీస్తున్నాడే సూర్య కిరణ జ్వాలల్లో అతడు దగ్ధం కాకుండా వుండాలన్న భావంతో అతడు హిమాద్రి మలయాద్రుల నుండి శీతలత్వాన్ని వెంటపెట్టుకుని పుత్రుని వెనువెంట రాసాగాడు. తత్సమయంలో దివాకరుడు దివ్యదృష్ట్యా పరిస్థితులను తిలకించ సాగాడు – వాయుదేవుని వల్లనే యీ బాలుడు జన్మించాడనీ యితణ్ణి సంరక్షించాలని అతడు కూడ వస్తున్నాడనీ తెలుసుకున్నాడు. వెంటనే తన సోదరుణ్ణి కోమలకర స్పర్శతో లాలిస్తున్నాడా? అన్నట్లు అతడు తన ప్రచండ కిరణాలను శీతలం చేశాడు. లేదా జగత్పతి అయిన సదాశివ భగవానుని ఆగమనాన్ని తిలకించి స్వాగతం పలుకుతున్నాడా? అన్నట్లుంది. ఆ బాలకుడు సూర్యరథాన్ని యెక్కి అతనితో ఆడుకోసాగాడు. సరిగా నాడు గ్రహణ దివసం కావడం వల్ల రాహువు – సకాలంలో సూర్యగ్రసనార్థం వచ్చాడు. అతడు – సూర్యరథం మీద వానర బాలుడు లీలగాకూర్చుని ఉండడం చూసి కూడ అతన్ని లెక్కచెయ్య లేదు. ఆదిలో వలెనే అతడు సూర్యునిపై విరుచుకు పడ్డాడు. కానీ వానర బాలుని కఠోర హస్తాలలో చిక్కుకు పోయి అతడు భయపడి యెలాగో తప్పించుకుని పారిపోయాడు. సరాసరి మహేంద్రుని సమీపించి – "సురరాజా! సూర్యగ్రసనాధికారం మీరు నాకు ప్రసాదించి ఉన్నారు. దాని యిప్పుడు వేరొకరికి కూడా యిచ్చారా?" అని ప్రశ్నించేసరికి మహేంద్రునికి అసలు సంగతి తెలియక రాహువును గద్దించి మళ్ళా

సూర్యుని దగ్గరకు పంపాడు. రాహువు తిరిగి రావడం చూసిన ఆ వానర బాలునికి తన ఆకలి విషయం జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. దానితో అతడు రాహువు మీదకు విరుచుకు పడ్డాడు. ఆ బాలుని తేజానికి రాహువు దడదడ లాడిపోయాడు. తనను రక్షించుమని అతడు దేవేంద్రుని ప్రార్థించ సాగాడు. అతని ఆర్తనాదాలను ఆలకించి దేవేంద్రుడు ఐరావతారూఢుడై మహావేగంతో వచ్చాడు. ఐరావతాన్ని చూడగానే ఆ బాలుడు రాహువును వదిలి. దాని పట్టుకోవాలని పరుగెత్తాడు. ఇంద్రుడు భయపడి ఆ బాలుని మీద మహా వేగంగా తన వజ్రాయుధాన్ని విసిరాడు. ఆ దెబ్బకు అతని వామహనువు విరగడంతో అతడు పర్వతం మీద పడి విలవిలలాడ సాగాడు. అది చూసి వాయు దేవుడు తనపుత్రుని యెత్తుకుని పర్వత గుహలోకి వెళ్ళిపోయాడు. అతనికి మహేంద్రునిపై మహాక్రోధం కలగడంతో వెంటనే తన గతిని బంధించి వేశాడు. వాయుప్రసారం లేకపోవడంతో విశ్వమంతటా కల్లోలం బయలు దేరింది. ముల్లోకాలలో యేదీ కదలడం లేదు. సర్వుల శ్వాస కార్యమూ బంధింప బడసాగింది. మహేంద్రుడు పరుగెత్తి పితామహ సన్నిధి కరిగి సమాచారాన్ని వివరించగా - ప్రజాపతి అమర ప్రముఖులను వెంటబెట్టుకుని పర్వత గుహలోనికి వచ్చి బాలుణ్ణి స్పృశించే సరికి అతడు దివ్యానందంతో లేచి నిలిచాడు . దానితో వాయుదేవుడు పరమా నంద భరితుడయ్యాడు. శీఘ్రమే విశ్వంలో ప్రాణవాయు సంచారం జరిగింది. బ్రహ్మ దేవుడు దేవతలను సంబోధించి - "అమరులారా! ఈ బాలుడు సామన్యుడు కాదు. మన కార్య సిద్ధ్యర్థం యితడవతరించాడు. కనుక మీ రందరూ యితనికి వరాలను ప్రసాదించాలి' అన్నాడు.

అంత దేవేంద్రుడు పరమానంద భరితుడై "నా వజ్రం వల్ల యితని హనువు భగ్నమైపోయింది, కనుక నేటి నుండి యితడు హనుమంతుడని పిలవబడతాడు. భవిష్యత్తులో నా వజ్రంవల్ల యితనికి యెట్టి ఆపదా కలగదు". అన్నాడు. అప్పుడు సూర్యుడు వరాలను ప్రసాదిస్తూ-"నా శతాంశ తేజాన్ని యితనికి ప్రసాదిస్తున్నాను, నా అనుగ్రహం వల్ల యితడు తన రూపాన్ని అభీష్టానుసారం మార్చు కోగలడు. శాస్త్రాధ్యయనేచ్ఛ కలుగగానే యితనిచే నేను సమస్త శాస్త్రాలనూ అధ్యయనం చేయిస్తాను, ఇతడు మహావాఙ్మి అవుతాడు" అన్నాడు. అనంతరం వరుణ, కుబేర, విశ్వకర్మాదులందరూ బాల హనుమంతునికి వరాలను ప్రసాదించారు. బ్రహ్మదేవుడు వరాలనిస్తూ - "ఈ బాలుడు బ్రహ్మజ్ఞానియై, దీర్ఘాయుర్దాయం కలవాడై-అంటే చిరంజీవియై బ్రహ్మాస్త్ర బ్రహ్మ శాపవిముక్తుడై భాసిల్లునుగాక!" అని ఆశీర్వదిస్తూ స్వస్థానానికి మరలిపోయే సమయంలో వాయుదేవుణ్ణి చూస్తూ - "నీ కుమారుడు మహాపరాక్రమశాలియై, కామరూపధారణా శక్తిసంపన్నుడై, మనోవేగంతో సమానమైన వేగం కలవాడై, అప్రతిహతగతితో అమర కీర్తితో భాసిల్లుతాడు. రాబోయే రామరావణ సంగ్రామంలో యితడు శ్రీరామచంద్రులకు సహాయకుడై ఆ పురుషోత్తమునకు అత్యంత ప్రేమపాత్రుడు కాగలుగుతాడు". అంటూ వెళ్ళిపోయాడు. అలా అమరులందరూ బాలహనుమంతునికి వరాలను ప్రసాదించి తమ తమ స్థానాలకు మరలిపోయారు. ఈ యావత్ సమాచారాన్ని ఆలకించి అంజనాకేసరులు చెప్పలేని సంతోషాన్ని పొందారు.

-- 0 --

బాలలీలలు

బాల్యదశలో హనుమంతుడు అనేక విధాలుగా అల్లర్లు చేశేవాడు. అసలే వానరుడు. పైగా బాలుడు. అదీ గాక అమరుల వల్ల పొందిన వరబలం తోడునీడై వుంది. ఇవన్నీ అలా వుంచగా రుద్రాంశతో అవతరించిన వాడు, మునుల ఆసనాలు యెత్తుకుపోయి చెట్లకొమ్మలకు వ్రేలాడ దీసేవాడు. వారి కమండలలు జలాలను పారబోసే వాడు, వారి అంగ వస్త్రాలను చింపి పార వేసే వాడు, అప్పుడప్పుడు ముద్దుగా వారి తొడలమీద కూర్చొని అకస్మాత్తుగా వారి గడ్డాలనూ, మీసాలనూ పీకి పారిపోయే వాడు. బలవంతంగా అతణ్ణి యెవరూ ఆపలేరు కదా ! అతడు పెద్దవా డయ్యాడు. విద్యాధ్యయన సమయం వచ్చింది. కానీ అతని బుద్ధి చాపల్యంలో మాత్రం మార్పు రాలేదు, అంజనా కేసరులు విచార సాగరంలో పడిపోయారు. బిడ్డను క్రమ శిక్షణలోనికి తీసుకురావాలని వారు చేసిన ప్రయత్నాలన్నీ వ్యర్థమై పోయాయి. అంత వారు మహర్షులను ఆశ్రయించి-"మీరే దయ, చూపాలి. లేకపోతే మా వాడు బాగు పడడు!" అన్నారు. అంత మహర్షులు దివ్యదృష్ట్యా తిలకించి-ఇతనికి తన బలం మీద అపార గర్వముంది. స్వశక్తిని మరచిన నాడు కానీ యితడు మార్గం లోకి రాజాలడు." అని నిశ్చయించు కున్నారు.వారు ఒకానొక సమయంలో వచ్చిన అవకాశాన్ని పురస్కరించుకుని హనుమంతుణి శపిస్తూ "నువ్వు నీశక్తిని మరచి పోయెదవుగాక ! నీ బలపౌరుషాలను గురించి పరులు నీ స్మరణకు తీసుకువచ్చిన నాడే స్వశక్తిని పొంది నువ్వు దానిని సంపూర్ణంగా సద్వినియోగం చేసుకోగలుగుతావు", అనడంతో హనుమంతునికి స్వశక్తి స్మరణ దూరమై పోయింది.

హనుమంతునికి విద్యాధ్యయన సమయం రాగానే వానర రాజైన కేసరి తన కుమారునికి సముచిత సంస్కారం చేయించి వేదాధ్యయనార్థం సూర్య దేవుని సన్నిధానానికి పంపాడు. హనుమంతుడు అక్కడకు వెళ్ళి వేదవేదాంగాలను అధ్యయనం చేశాడు. అతడు వేరే అధ్యనం చెయ్యాలా? సాక్షాత్తూ మహాదేవాంశగా అవతరించిన వాడే అయినా సంప్రదాయ పరంపరను సంరక్షించడం కోసం సమస్త శాస్త్రాలనూ సమగ్రంగా అధ్యయనం చేసి అతడు తల్లిదండ్రుల దగ్గరకు తిరిగి వచ్చేశాడు. సూర్యదేవుని అనుగ్రహం వల్ల తమ బిడ్డ సకల విద్యాపారంగతుడు కావడం చూసి అంజనా కేసరులు మహానంద పరవశులయ్యారు.

లోక కంటకులైన రావణ కుంభకర్ణాది దుష్టాత్ములనందరినీ సంహరించే నిమిత్తం దేవతలచేతా మహర్షుల చేతా ప్రార్థించబడిన శ్రీమన్నారాయణమూర్తి ధర్మమూర్తి రూపంలో శ్రీరామరూపంలో అవతరించాడు. శివభగవానుడు శ్రీరాముని బాలలీలలను తిలకించి పులకించాలని తరచు అయోధ్యాపురానికి వచ్చి అక్కడ ఉండేవాడు. ఓ నాడు అతడు జ్యోతిషుని రూపంలో వచ్చి బాలరాముని చెయ్యి చూసేవాడు. మరోనాడు భిక్షురూపంలో వచ్చి ఆశీర్వదించేవాడు. కాలం గడుస్తూన్నది. బాలరాముడు ఓ నాడు ఆడుకోవాలి. రాజ భవనం నుండి వచ్చి బయట చూసేస రికి వానరాలను ఆడించేవాడు –ఒకడు చాలాబాగా ఆడే వానరాన్ని వెంటబెట్టుకు వచ్చాడు. ఆ వానరం అసామాన్యమైనది. బాలకులందరూ దాని మనోహర విచిత్ర క్రీడను తిలకించడానికి అక్కడ గుమి గూడారు. బాల రామ చంద్రుడు కూడ తమ్మునితో అక్కడకు వచ్చాడు. తన ప్రభువును ఆకర్షించాలని వానర రూపంలో శంకరుడే విజయం చేశాడు.

ఆడేవాడూ, ఆడించేవాడు సర్వం ఆ మహాదేవ భగవానుడే. అంతా యెందుకు? తనతో ఆడాలనీ, ఆయన మధుర లీలలను సందర్శించాలనీ ఆయన్ని ప్రసన్నుణ్ణి చేసుకోవాలనీ అతడు వచ్చాడు. ఆ వానర క్రీడను తిలకించి పులకించిన బాలరాముడు ఆకర్షింప బడ్డాడు. ఆ సుందర వానరక్రీడను సందర్శించి అందరూ వెళ్ళి పోయారు. కానీ బాలరాముడు మాత్రం కదల లేదు. "నాకీ వానరం కావాలి" అంటూ రామచంద్రుడు పట్టుబట్టాడు. కౌసల్యా దశరథులు గారాల పట్టి పట్టుపడితే జరగని దేముంటుంది? దశరథమహారాజు సేవకులను పిలచి "ఆ కోతులాడించే వానికి యెంతైనా సరే యిచ్చి ఆ వానరాన్ని తీసుకు రండి". అని ఆజ్ఞాపించాడు. కోతుల వాడు వచ్చినది ద్రవ్యం కోసం కాదు. తన పెన్నిధియైన శ్రీరామచంద్రప్రభు చరణాలలో తనకు తాను అర్పించు కోవాలని వచ్చాడు. బాలరాముడా సుందర వానరాన్ని తన చేతుల లోకి తీసుకున్నాడు. అంతవరకూ ఆ దివ్య వానరం తనను తానే ఆడించు కుంటున్నది. ఇప్పుడా రామచంద్ర ప్రభువే ఆడించ సాగాడు. యుగయుగాల నుండి కలిగిన కోరిక నాటితో నెరవేరింది. అది ఆనంద పారవశ్యంతో నాట్యం చెయ్య సాగింది. జనులందరూ ఆ దివ్యవానర నృత్యాన్ని తిలకించి పులకించి పోయారు. ముగ్ధులై పోయారు. తత్సమయంలోనే ఆ కోతులవాడు మాయమై పోయాడు. అతడు ఆ వానరంలో లీనమై పోయాడో ? లేక తన పని పూర్తి కావడంతో తన కైలాసానికే వెళ్ళిపోయాడో తెలియదు. ఆ రూపంలోనే హనుమంతుడు అక్కడ బాలరామ చంద్రుని సేవించుకుంటూ ఉండి పోయాడు. అంతట ఓ నాడు విశ్వామిత్ర మహర్షి యజ్ఞ సంరక్షణార్థమై - రామ, లక్ష్మణులను

తనతో తీసుకు వెళ్ళాలని వచ్చినప్పుడు భగవానుడు హనుమంతుని దగ్గరగా పిలిచి "హనుమా! నువ్వు నా అంతరంగ మిత్రుడవు. నీకు తెలియని లీలలు నాలో యేమీ లేవు. భవిష్యత్తులో నేను దశ కంఠుడైన రావణాసురుణ్ణి అంతం చేస్తాను. ఆ సమయంలో నాకు వానర సహకారం కావలసి ఉన్నది. ఖర, దూషణ, త్రిశిర, శూర్ప నఖాదులు దండక వనంలో దుష్టవిహారం చేస్తున్నారు. మారీచ, సుబాహు తాటకాదులు మనకు దగ్గరలోనే ఆవాసం యేర్పర చుకున్నారు. వారి మాయాజాలాలు, సర్వేసర్వత్రా వ్యాపించి ఉన్నాయి.నువ్వు శబరిని కలుసుకుని ఋష్యమూకాద్రిని చేరి సుగ్రీవ రాజుతో స్నేహం పెంపొందింప జేసుకో. నేను క్రమంగా మార్గాన్ని నిష్కంటకం చేసుకుంటూ అక్కడకు వస్తాను. అప్పుడు నువ్వు నాకూ సుగ్రీవునికీ స్నేహాన్ని యేర్పాటుచెయ్యి. ఆ తరువాత నేను రావణుణ్ణి అంతం చేసి అవతార కార్యాన్ని నెరవేరుస్తాను" అన్నాడు.

హనుమంతునికి తన ప్రభువును విడనాడి వెళ్ళడం యెంత మాత్రము యిష్టం లేదు. అయినా అతడు రామాజ్ఞను తలదాల్చి రామనామ స్మరణ చేసుకుంటూ ఋష్యమూకాద్రిని చేరుకున్నాడు.

ఆ రోజులలో సుగ్రీవుడు తన అన్నగారైన వాలికి భయపడి తన మంత్రులతో ఋష్యమూకాద్రిపై నివసిస్తున్నాడు. హనుమంతుడు సుగ్రీవ మిత్రుడై ఉంటూన్నాడు, మహా బలపరాక్రమ సంపన్నుడైన వాలిచే పంపబడ్డ వారెవరైనా వచ్చి తనపై దండెత్తుతారేమో? అన్న భయంతో సుగ్రీవుడు సంచరిస్తూన్నాడు. శాప కారణంగా వాలి ఆ ప్రదేశానికి రాలేడు. ప్రియసఖుడైన హనుమంతునితోనూ

అన్యులతోనూ కూర్చుని సుగ్రీవుడు రాజకీయ విషయాలపై చర్చలు కొనసాగిస్తూన్నాడు. అప్పుడు అకస్మాత్తుగా అతని దృష్టి పంపా సరోవరం వైపుకు పోయింది, అక్కడ దనుర్బాణధారులైన యిద్దరు వ్యక్తులు నిలబడి వుండడం అతడు చూశాడు. వారి మనోగతం అర్థం కావడం లేదు. కానీ వారి పోకడ చూస్తుంటే యెవరి కోసమో వారిద్దరూ వెదుకుతున్నట్లు మాత్రం ఉంది. వారి నడక వీర పరాక్రమోచిత దేహాలూ, వారు ధరించిన అస్త్రాలూ వల్కల వస్త్రాలూ జటలూ, చూచిన సుగ్రీవునికి సంశయం కలిగింది. దానితో అతడు హనుమంతుని దగ్గరగా పిలచి, "ఆంజనేయా !ఆ వీర పురుష లిద్దరూయెవరో తెలుసుకునిరా, శత్రు వర్గం వారైతే యిక్కడి నుండి పారిపోవాలి. మన సహకారాన్ని కోరి వస్తే వారితో స్నేహం చేసి ఒకరి కోరికను వేరొకరు నెరవేర్చుకోవచ్చును. నువ్వు బ్రహ్మచారి వేషంలో వెళ్ళి వారి వివరాలు తెలుసుకురా, వివరాలు తెలియగానే సంకేతం చెయ్యి". అనగా హనుమంతుడు సుగ్రీవాజ్ఞను శిరసా వహించి బయలు దేరాడు.

హనుమంతుడు సుందర బ్రహ్మచారి రూపంలో ఆ పురుషోత్తములను సమీపించి కుశల ప్రశ్నలు పూర్తి అయిన తరువాత అతడు వారిద్దరినీ అభినందిస్తూ-వారి పరిచయాన్ని గురించి ప్రశ్నిస్తూ మహనీయులారా! మీ దివ్యదేహకాంతినీ, శస్త్రాదులనూ చూడ మీరు మహావీరశూర పరాక్రమ సంపన్నులుగా గోచరమవుతున్నారు. మీ సుకోమల పాదార విందాలను సందర్శించ మీరు రాజమందిర వాసులని మీరు చెప్పకయే తెలుస్తూన్నది. గతంలో యెన్నడూ వీరు కొండకోనలలో కానీ అరణ్యాలలో కానీ సంచరించ లేదనీ

తెలియ వస్తూన్నది. వేషాలను చూస్తూంటే మీరు ఋషికుమారులుగా కనబడుతున్నారు. నిశ్చయాత్మకంగా మాత్రం యేమీ చెప్పలేక పోతున్నాను. మీ దివ్య సుందర వదన సీమలనుండి బహిర్గత మవుతున్న తేజాన్ని సందర్శిస్తూ వుంటే మీరు సాధారణులు కాదనీ దివ్యులనీ సువ్యక్త మవుతున్నది. శివకేశవ ప్రజాపతులలో మీ రెవరు? నరనారాయణులేమోనని నాకు సందేహం కలుగుతున్నది. మీలో దివ్య భవ్యాకర్షణ గోచరిస్తూన్నది. మీ సౌందర్య మాధుర్యా లలో నా చిత్తం ముగ్ధమై పోతూన్నది. మీరు నాకు అత్యంత మమతాస్పదులుగా గోచరమవుతున్నారు. ఎన్నడో యెక్కడో గతంలో మీతో గడిపినట్లు నాకు స్ఫురణకు వస్తూన్నది. కరుణించి నా సందేహాలన్నిటినీ దూరం చెయ్యండి!" అని వినయంగా అర్థించాడు.

పవన సుతుని పలుకులు ఆలకిస్తూన్నంతసేపూ రామచంద్రుడు చిరునవ్వు నవ్వుతూనే వున్నాడు.తరువాత అతడు లక్ష్మణుని వైపు తిరిగి–"తమ్ముడూ! ఈ బ్రహ్మచారి అపార బుద్ధిశాలి. ఇతడు మాటలాడే తీరును తిలకిస్తూంటే – ఇతడు వేద వేదాంగాలను అధ్యయనం చేసినట్లు అవగత మవుతున్నది. సంస్కృత బద్ధమైన యితని సంభాషణలో కానీ, ఆకృతిలో కానీ కొంచమైనా దోషం కనిపించటం లేదు. ఏ మహారాజు దగ్గరనో యితడు మహామాత్యుడుగా ఉండ తగిన వాడే. స్పష్టమైన యితని ఉచ్చారణాధోరణి, బుద్ధి కుశలతా,రెండూ గంభీరంగా, ప్రభావాన్ని కలిగించేవి గానే ఉన్నాయి" అని పలికి సంజ్ఞ చేయగా లక్ష్మణుడు హనుమంతుని వైపు తిరిగి – "బ్రాహ్మణోత్తమా! అయోధ్యను పాలించిన దశరథచక్రవర్తి మా తండ్రి. వారి ఆదేశానుసారం పధ్నాలుగేళ్ళు వనవాసం చెయ్యాలని

వచ్చాము. ఇక్కడ మేము సంచరిస్తూండగా దుర్మార్గుడైన రాక్షసు డెవడో మా వదిన గారైన సీతాదేవిని అపహరించుకు పోయాడు. ఆమెను వెతుక్కుంటూ మేమిద్దరము బయలుదేరాము" అన్నాడు. లక్ష్మణుని మాటలు పూర్తికాకుండానే హనుమంతుని బ్రహ్మచారి రూపం మారిపోయింది. వానర స్వరూపంలో అతడు శ్రీరాముని పాదాలపై వాలిపోయాడు. అతడు తనలో "నేను మారు రూపాన్ని ధరించడం వల్లనే రామచంద్రుడు నాతో మాట్లాడ లేదు. నేనే నా స్వామిని గుర్తించలేక పోవడం వల్లనే ఆయన నన్ను గుర్తించ లేదు. నా ప్రభువుల పరిచయాన్ని నేను అడగడంతో వారు నన్ను వివరాలు అడిగారు. ఇదంతా నా కూట నీతికి ఫలమే. నేను మహాపరాధం చేశాను" అనుకుంటూ అతడు కనులనుండి జలాలు ప్రవహించ భగవానుని చరణాలపై బడి వేడుకో సాగాడు. భగవంతుడు అతణ్ణి లేవదీసి ఆలింగనం చేసుకున్నాడు.

అప్పుడు హనుమంతుడు రామచంద్రునికి వినయంగా నమస్కరిస్తూ "ప్రభూ ! మా సుగ్రీవ రాజు ఆపదలో చిక్కు కున్నాడు. తమరు తప్ప అతనికి సాయపడ గల వారు యీ భూమండలంలో మరెవ్వరూ లేరు. ఆపదలో ఉన్న అతణ్ణి ఆదుకొని ధైర్యం చెప్పి అతని సేవలను తమరు స్వీకరించండి". అంటూ ఆనందమగ్నుడై అతడు రామ లక్ష్మణులను తన భుజాల మీద యెక్కించుకుని సుగ్రీవుని సమీపానికి తీసుకు వెళ్ళాడు. వెంటనే రామ సుగ్రీవులకు మైత్రి యేర్పడింది. అగ్నిని సాక్షిగా పెట్టుకుని వారు మైత్రిని యేర్పరచుకున్నారు. వాలి మరణించాడు. సుగ్రీవుడు వానరులకు రాజు అయ్యాడు. రామలక్ష్మణులు నాలుగు నెలల వరకూ ప్రవర్షణ పర్వతం మీదనే నివసించసాగారు. విషయ

వాసనలలో మునిగి సుగ్రీవుడు శ్రీరామకార్యాన్ని మరచి పోయాడు. కానీ ప్రభు కార్యాన్ని హనుమంతుడు యేల మరువగలడు? అనేక మార్లు అతడు సుగ్రీవునికి నచ్చ చెప్పాలని ప్రయత్నించాడు. కానీ సుగ్రీవుడు వినిపించుకో లేదు. అతడు స్వకార్యంలో సంలగ్నుడై వున్నాడు. సుగ్రీవుడు ఉపేక్షించడం చూసి లక్ష్మణుడు మహా కోపంతో రావడం చూసి తార అతనికి నచ్చచెప్పసాగింది. అంతలోనే హనుమంతుని ద్వారా పిలువబడ్డ అపార వానర భల్లూక సైన్యాలు వచ్చి చేరాయి. ఆ ప్రయత్నాల్ని చూసి లక్ష్మణుడు సుగ్రీవుని విషయమై ప్రసన్న చిత్తుడయ్యాడు. అంత సుగ్రీవుడు రామ సన్నిధి చేరి తన అపరాధాన్ని మన్నించ వలసిందిగా ప్రార్థించాడు. ఆపై శ్రీరామ సన్నిధిలో అతడు దేశదేశాంతరాలను వర్ణించి వానరులను – సీతను వెదికి రమ్మని పంపాడు. రావణాసురుడు జానకీ దేవిని అపహరించాడని మాత్రమే తెలిసింది. కానీ అతడామెను యెక్కడ దాచినదీ తెలియలేదు. కనుకనే వానరులను దశ దిశలకూ పంపడం జరిగింది. తద్వారా వారు వివిధ ప్రదేశాలలో ఉన్న వానరులను సమీకరించడమూ జరుగుతుంది, సీత జాడ తెలుస్తుంది. సుగ్రీ వుడు వానరులను శాసిస్తూ నెలలోగా నిర్దిష్ట స్థానాలను వెదికి తిరిగి రానివారు కఠిన శిక్షలకు పాత్రు లవుతారు. జాగ్రత్త! అనడంతో వారందరూ నియమింపబడ్డ స్థానాలకు బయలు దేరారు.

దక్షిణ ధిక్కును వెదికే పని అన్నిటి కంటె గొప్పది. అందులకే సుగ్రీవరాజు ముఖ్యవానర వీరులయిన జాంబవంత, హనుమంత అంగద. నల. నీలాదులను పిలిచాడు. వారు రాగానే హనుమంతుని తనకు దగ్గరగా కూర్చొ బెట్టుకుని – "ఆంజనేయా! జల, స్థల, ఆకాశాలలో నీ గమనం ఆటంకం లేనిదే. స్వర్గంలో కూడా నువ్వు

సునాయాసంగా సంచరించగలవు. గమన, వేగ. తేజ, స్ఫూర్తులలో నువ్వు నీతండ్రితో సరిసమానుడైన వాడవు. నీకు తెలియనిది యేమీ లేదు. నీతో యేమి చెప్పాలి? కేవలం ఆయా స్థానాలను గాలించి రావడం కాదు. నువ్వు సీత జాడ తెలుసుకొని రాగలవని నాకు పూర్తి నమ్మకం ఉంది" అన్నాడు.

సుగ్రీవుని పలుకులు విని శ్రీరామచంద్రుడు హనుమంతుని చేర బిలచి - "హనుమా ! నువ్వు నా పనిని తప్పక చెయ్యగలవు - ఇదిగో నా వేలి ఉంగరం-దీనిని తీసుకు వెళ్ళు. దీనిని చూడగానే నువ్వు నా దూతవని సీత గ్రహిస్తుంది". అంటూ సీతతో చెప్ప వలసిన సందేశ వచనాలను కూడ చెప్పాడు. అంత హనుమదాది వానర వీరులందరూ రామునికీ, సుగ్రీవునికీ నమస్కరించి బయలు దేరారు.

సీతకై వెదికి వెదికి హనుమంత, జాంబవంత అంగదాది వీరులందరూ అలసి పోయారు. ఆకలి దప్పికలతో బాధపడి పోతూన్నారు, నీళ్ళు యెక్కడున్నదీ వారికి తెలియడం లేదు. చాల రోజులుగా పళ్ళు కూడ దొరకడం లేదు. భారం అంతా హనుమంతుని పై బడింది. కొండశిఖరం పైకి యెక్కి హనుమంతుడు చూడగా దగ్గరలో పచ్చదనం కనిపించింది. అందమైన పక్షులు తమ రెక్కలతో నీళ్ళు జల్లుకుంటూ రావడం కనిపించింది. సమీ "పంలోనే ఉద్యానవనంలో సరోవరం ఉండ వచ్చును" అనుకున్నాడు. అందరినీ వెంటబెట్టుకుని వారు అలావెళ్ళి చూడగా ఓ గుహలో నుండి పక్షులు బయటకు వస్తూన్నాయి. ఒకరి బుజాలు వేరొకరు పట్టు కుని రామ నామాన్ని స్మరించుకుంటూ ఆ గుహలో

ప్రవేశించారు. అత్యంత సుందరమై పరమ రమణీయమైన ఆగుహాం తర్భాగంలో వున్న సరోవర జలాలు అమృతంలా ఉన్నాయి. బంగరు కాంతులతో తళ తళ లాడే చెట్లూ వాటిపై మధురాతి మధురమైన పళ్లూ ఉన్నాయి. అక్కడే ఉంటూన్న "స్వయంప్రభ" అన్న తపస్విని యొక్క అంగీకారంపై వారందరూ ఆకలిదప్పికలను తీర్చుకుని ప్రశాంతంగా కూర్చున్నారు. తపస్విని అయిన స్వయంప్రభ అడుగగా హనుమంతుడు తమ సమాచారమంతా చెప్పాడు. తరువాత తమను యెంత త్వరగా బయటకు పంపితే అంత మంచిదన్నాడు. అప్పుడు స్వయంప్రభ వారితో యిలా అంది–"సోదరులారా! ఇంతవరకు యిక్కడకు వచ్చినవారు యెవరూ ప్రాణాలతో బయట పడలేదు. ఎట్టి ఆటంకాలూ లేకుండా తపస్సు చేసుకునే యేకాంత ప్రశాంత స్థానం యిది. జనులు యిక్కడకు వచ్చి పోతుంటే తాపసులకు ఆటంకం కలుగుతుంది. కానీ మీరు శ్రీరామ కార్యార్థం వచ్చినవారు. కనుక మిమ్మల్ని నా తపశ్శక్తితో బయటకు పంపుతాను. నేను కూడ శ్రీరామచంద్రులను చూడడానికి ప్రవర్షణ పర్వతం దగ్గరకు వెళ్ళవలసి వుంది. మీరందరూ కళ్ళు మూసుకోండి" అంది. అందరూ వెంటనే కళ్ళు మూసుకున్నారు. క్షణంలో వారందరూ సముద్రపు వొడ్డున వున్న పెద్ద పర్వతం మీద నిలబడ్డారు. అంత స్వయంప్రభ వారి దగ్గర సెలవు తీసుకుని శ్రీరామ సన్నిధికి వెళ్ళిపోయింది.

తత్సమయంలో అంగదుడు వానర వీరుల వైపు చూస్తూ "సోదరులారా! మనం బయలుదేరి నేటికి పూర్తిగా నెల గడచి పోయింది. ఇంత వరకూ మనం సీతాదేవి వివరాలను తెలుసు కోలేదు. సరికదా? పోవలసిన స్థానాలకు యింకా పోనేలేదు.పనిని

పూర్తి చేసుకోకుండా తిరిగినే వెడితే సుగ్రీవరాజు తప్పక నన్ను అంతం చేస్తాడు. అందువల్ల నేను యిక్కడే వుంటూ తపస్సు చేసుకుంటాను. మీరు వెళ్ళండి "– అని దీనంగా పలికాడు.

ఆ మాటలు విని హనుమంతుడు అంగదునికి ధైర్యం చెబుతూ– "యువరాజా! సుగ్రీవరాజు నీపై విశేష ప్రేమాభిమానాలతో వుంటున్నాడు. శ్రీరామ కార్యంలో మీరందరూ దత్తచిత్తులై వున్నారు. గుహలోకి వెళ్ళడం వల్ల మనకు ఆలస్యమయింది. ఇందుకు ఆయన తప్పకుండా క్షమిస్తాడు. నిన్ను తప్పక రాజును చేస్తాడు. భయపడవలసిన పని లేదు. శ్రీరామచంద్రుడు అపార దయా సముద్రుడు. ఆయన సర్వకాల సర్వావస్థలలోనూ నిన్ను సంరక్షిస్తూ వుంటాడు. శక్తి వంచన లేకుండా మనం రామసుగ్రీవుల ఆజ్ఞలను పాలిద్దాము. ఒకవేళ సుగ్రీవునిపై గల ద్వేషం కారణంగా అతడు రాజు అవడం నీకు యిష్టం కాకపోతే యెక్కడా కూడ నువ్వు సురక్షితంగా మాత్రం ఉండ లేవు. రామకార్యాన్ని నెరవేర్చకుండా నువ్వు తప్పించుకుని తిరగదలిస్తే నువ్వెక్కడున్నా లక్ష్మణస్వామి యొక్క తీవ్రబాణాలు నిన్ను ప్రాణాలతో విడిచి రామకార్యాన్ని పూర్తిచేయకుండా బ్రతకడం కంటె వారి సన్నిధానానికి వెళ్ళడమే మంచిది. వారి యిష్టప్రకారమే జరగనివ్వడం చాల మంచిది". అనడంతో అంగదుడు ప్రాణాలపై గల ఆశను వదులుకున్నాడు. సుగ్రీవుని దగ్గరకు మరలి వెళ్ళడం కంటె నిరాహారంగా ఉండి ప్రాణాలను విడనాడడానికే నిశ్చయించుకున్నాడు. అతనితో బాటు మిగిలిన వారు కూడ దీక్ష ప్రారంభించారు.

అప్పుడే వారికి జటాయువు సోదరుడైన సంపాతి కనిపించాడు. వానరభల్లూకాలన్నీ సముద్రతీరంలో సమావేశమయ్యాయి. "సముద్రాన్ని దాటగలవారెవరు? అన్న విషయమై చర్చ ప్రారంభమయింది. అందరికందరూ తమతమ పరిమిత శక్తులను గురించి చెప్పి అసమర్థతను వివరించారు. "నేను సముద్రాన్ని దాటి వెళ్ళగలను. కానీ మరలి రాగలనో లేదో అన్న సందేహముంది. అన్నాడు అంగదుడు. జాంబవంతుడు అతణ్ణి యువరాజుగా గౌరవించి అతడు వెళ్ళడానికి ఒప్పుకో లేదు. పైగా వార్ధక్యం కారణంగా తానూ పోలేను అన్నాడు.

అంతవరకూ హనుమంతుడు అందరి మాటలూ వింటూ మౌనంగా ఓ మూల కూర్చున్నాడు. అంగదుడు నిరాశ చెందాడు, అంత జాంబవంతుడు అంగదుని వైపు చూస్తూ–"యువరాజా ! నిరాశ చెంద నవసరం లేదు. సముద్రాన్ని దాటడానికి కావలసింది కేవలం శారీరిక బలమేకాదు. కావలసినది అపారమైన బుద్ధిబలం కూడా. ఈ పనిని పూర్తి చేయడానికి సాక్షాత్తు రుద్రభగవానుడే అవతరించి ఉన్నాడు. రావణాది దుష్టరాక్షస సంహారం అత్యవసరమైనది" అంటూ అతడు హనుమంతునివైపు తిరిగి–"ఆంజనేయా! నువ్వు మౌనంగా యెలా కూర్చోగలిగావయ్యా. నీవు జన్మించినది రామకార్యార్థమే కదా ! పవనతనయా! నువ్వు నీ తండ్రి వలె క్షణంలో యీ సముద్రాన్ని దాటివేయగలవు. నీ బుద్ధి అపారమైనది. వివేక, జ్ఞానసాగరుడవైన నువ్వు యింత బలాన్ని నీలో దాచుకుని యెలా కూర్చోగలిగావు?" అని పలికి అతడు ఆంజనేయుని జన్మ, దేవతలు వరాల నివ్వడం, ఋషులు శపించడం ఆదిగాగలవన్నీ వినిపించి, జ్ఞాపకానికి తెచ్చి– "మారుతీ! నువ్వు తలుచుకుంటే యేమైనా చెయ్యగలవు" అన్నాడు.

సముద్రోల్లంఘనం

పవన తనయుడు సదా సర్వదా రామస్మరణలోనే సంలగ్నమై వుండే వాడు. అతనికి తన బలపరాక్రమ స్మరణ లేనే లేదు. జాంబవంతుని మాటలు వినేసరికి అతనికి తనలో అపారమైన శక్తి వున్నదనీ, భగవంతుని శక్తి అంతా తనదేననీ అనిపించ సాగింది, అతడు వెంటనే గర్జిస్తూ "ఈ సముద్రం దాటడమన్నది నాకు ఓ లెక్కా? రాముని దయల్ల నేను యిలాంటి అనేక సముద్రాలను దాటివేస్తాను. లంకలో నాకు సీతామాత కనిపించకపోతే స్వర్గం మొదలు బ్రహ్మలోకం వరకూ వెదుకుతాను. లంకా సమేతంగా త్రికూట పర్వతాన్ని యెత్తుకువస్తాను. రావణుణ్ణి అంతం చేసి వేస్తాను. రామ కార్యాన్ని సాధించే నా దారికి యెవరూ ఆటంకాన్ని కలిగించ లేరు". అంటూ హనుమంతుడు చేసిన గర్జనలతో కూడిన గంభీర వచనాలను ఆలకించిన వానర సేన అంతా ఒక్కుమ్మడిగా ఆనందంతో నాట్యం చేసింది. "ఆంజనేయా! నువ్వు మహావీర శూర బలపరాక్రమ శాలివి. నువ్వేమైనా చెయ్యగలవు. నువ్వు సీతామాతను చూసి రావాలి. శ్రీరామప్రభువుతో మనమందరం లంకకు చేరి రావణ సంహారం చేద్దాము. రామచంద్రునికి కీర్తి కలుగుతుంది. మనమందరం ఆనందోత్సవాలు చేసుకుందాము" అన్న జాంబవంతుని మాటలు ఆలకించి హనుమంతుడు లేచి ఓ మహోన్నత పర్వత శిఖరాన్ని యెక్కాడు. అతని పాద ఘట్టనలకు పర్వత శిఖరాలు విరిగి పడిపోసాగాయి. అతని వాల విక్షేపాలకు పెద్ద పెద్ద చెట్లు ఆకాశంలో యెగిరిపోసాగాయి. అందులో అసంఖ్యాక పుష్పాలు హనుమంతుని పూజిస్తున్నాయా! అన్నట్లు పడసాగాయి.

దేవతలు "జయ జయ" నాదాలు చేశారు, మహర్షులు శాంతి పాఠాలు వల్లించ సాగారు. వాయుదేవుడు అండగా సహకరించగా హనుమంతుడు సముద్రాన్ని దాటడానికి పైకియెగిరాడు. రామ పరమాత్మను స్మరించు కుంటూ అతడు వానరులకు అందరికీ ధైర్యాన్ని చెప్పాడు. "సోదరులారా! మహోత్సాహంతో మహానందంగా నా మనస్సు భగవంతుని అపార దయానుభవాన్ని పొందుతున్నది, కార్యాన్ని సాధించుకుని నేను వెంటనే తిరిగి వస్తాను, మీ రెంతమాత్రం భయపడ నవసరం లేదు". అంటూ అతడు మరల భగవన్నామాన్ని స్మరించుకుంటూ బయలుదేరాడు. మేఘ సమూహం అతని కఠోర వజ్ర సమమైన దేహ స్పర్శకు చెల్లా చెదరై అతనిపై చల్లటి నీటి బిందువులను వర్షించింది. ఏకాగ్రచిత్తుడై అతడు ఆకాశ మార్గంలో ముందుకు దూసుకుపోతున్నాడు. మారుత తుల్యవేగంతో ముందుకు అలాపోతున్న హనుమంతుని చూసి సముద్రుడు తనలో యిలా అనుకున్నాడు-రామచంద్రుని పూర్వీకులే నాకు యీ స్వరూపాన్ని ప్రసాదించి వున్నారు. నేటి వరకూ నేను వారికి యేవిధమైన ప్రత్యుపకారమూ చెయ్యలేక పోయాను. సీతాదేవిని అపహరించుకు పోవడంలో నాకు కూడ సంబంధం ఉన్నదని శ్రీరామచంద్రుడు అనుకో రాదు. ఏమంటే ఓ విధంగా రావణుడు నా లోపలే ఉంటూన్నాడు. అతని కోటకు నేను కందకంగా వున్నాను, కనుక నేనీ రామసేవకునికి స్వాగతం పలికి అతని విశ్రాంతికై యేదేని ఉపాయం ఆలోచించ గలిగితే సురక్షితుడనై చేసిన మేలు మరువని వాడనవుతాను". అనుకుని అతడు మైనాకుణ్ణి పిలిచి- "మైనాకా! శ్రీరామసేవకునికి స్వాగతం చెప్పు". అన్నాడు. అప్పుడు మైనాకుడు విశాలమైన రూపాన్ని

ధరించి సముద్రం పైకి వచ్చాడు. అదేదో ఆటంకమని తలచి తన కాంతితో అతణ్ణి పాతాళ లోకంలోకి అణచి వెయ్యాలని హనుమంతుడు మహా వేగంతో తనవైపుకు రావడం చూసి మైనాకుడు మనుష్య రూపాన్ని ధరించి శిఖరం మీద నిలబడి వినయంగా "ఆంజనేయా! నీ తండ్రి అయిన వాయుదేవుడు నాకు మహోపకారం చేశాడు. తన వజ్రాయుధంతో మహేంద్రుడు మా పర్వతాల రెక్కలు నరికే సమయంలో నీ తండ్రి సహాయంతో నేనీ సముద్రంలో రహస్యంగా దాక్కున్నాను. నేను నీకు విశ్రాంతి నివ్వాలనుకుంటున్నాను. నాపై విశ్రమించి అలసటను తొలగించుకుని ముందుకు వెళ్ళు. రామకార్యం ప్రపంచ కార్యమే కదా! రామసేవకుడవైన నిన్ను సేవించడమంటే యావత్ విశ్వాన్నీ సేవించడమే అవుతుంది. నా కోరికను మన్నిస్తావను కొంటున్నాను" అన్నాడు. అంత హనుమంతుడు సాదరంగా మైనాకుని స్పృశించి- "మైనాకా! నువ్వు నాపై చూపిన ప్రేమాభిమానాలకు నేను చాల సంతోషించాను. తండ్రిలా నువ్వు నాకు గౌరవనీయుడవే. నేను నీ ఆదేశాన్ని పాలించ వలసినదే, కానీ నేనిప్పుడు రామకార్యార్థినై వెడుతూన్నాను. నా మనస్సు శ్రీరామకార్యంలో పరిపూర్ణంగా లగ్నమై పోయింది. అలసట తీర్చుకోవడం కోసం నేనిక్కడ ఆగినా, నా మనస్సు నా దేహాన్ని విడనాడి లంకకు పోతుంది. క్షణకాలం కూడ నేనిక్కడ నిలవలేను. నన్ను క్షమించు. "హనుమంతుడు మహావేగంతో ముందుకు యెగరి పోసాగాడు.

శరీర బలం హనుమంతునిలో అపారంగా ఉన్నదన్న సంగతి తెలిసిన దేవతలు అతని బుద్ధిబలాన్ని కూడ పరీక్షించాలని - నాగమాత అయిన సురసను పంపారు. ఆమె వస్తూనే మారుతి

మార్గానికి అడ్డంగా నిలబడి బిగ్గరగా – దైవకృప వల్ల నాకు భోజనం దొరికింది. తనివి తీరా తింటాను". అంది. ఆమెకు సమాధానమిస్తూ హనుమంతుడు "నేను రాముని పనిమీద వెడుతూన్నాను. ఆ పని పూర్తికాగానే వచ్చి నీకు ఆహార మవుతాను. నేను మృత్యువుకు యెంత మాత్రం భయపడను". అని అతడు యెన్ని విధాల చెప్పినా సురస వినలేదు. ఆమె అతణ్ణి మ్రింగి వేయాలని నోరు తెరచింది. ఆమె తెరచిన దానికి రెట్టింపుగా మారుతి తన దేహాన్ని పెంచాడు. ఆమె వంద యోజనాలు నోటిని పెంచేసరికి అతడు సూక్ష్మ దేహాన్ని ధరించి ఆమె నోటిలో దూరి బయటకు వచ్చేశాడు, హనుమంతుని బుద్ధి కుశలత్వానికి సురస ప్రసన్నురాలయింది. అతడు వెళ్ళేపని నెరవేరాలని ఆశీర్వదించి మాయమై పోయింది. అదే సముద్రంలో రాహువు యొక్క తల్లియైన సింహికా రాక్షసి నివసిస్తూ పై నుండి యెగిరేప్రాణుల నీడ సముద్రం మీద పడగానే ఆ నీడనే పట్టుకుని తనవైపుకు లాగి అంతం చేస్తూంటుంది. అలా యెందరో హతమై పోయారు. రామదూత విషయంలో కూడా సింహిక అలానే చేయ సాగింది. తన నడకకు ఆటంకం కలగడం చూసి హనుమంతుడు క్రిందకి చూసి ఆ రాక్షసిని గుర్తించాడు. మహాబల పరాక్రమశాలి అయిన ఆ వజ్రాంగుని ముందు ఆ నీచ రాక్షసి నిలవగలదా? ఒకే ఒక గుద్దుతో హనుమంతుడు ఆ రాక్షసిని నేలకూల్చి వేశాడు, వెంటనే అతడు యెట్టి ఆటంకం లేకుండా సముద్ర తీరానికి చేరుకున్నాడు.

అక్కడి మనోహరమైన వనంలో పచ్చటి చెట్లూ, సువాసన లీనే పువ్వులూ పక్షులు చేసే మధుర నాదాలూ, తుమ్మెదలు చేసే ఝుంకారాలూ–ఆదిగా గల వాటితో అక్కడ శ్రవణ నయ

నానందకరంగా ఉంది, కానీ హనుమంతుడు తన దృష్టిని అయ్యాకర్షణలవైపు పోనీయనే లేదు. ఒక్కదూకులో ఓ కొండశిఖరం యెక్కి కూర్చున్నాడు. అది తనకు శిబిరంగా బాగున్నదనుకున్నాడు. తియ్యటి జలాలున్నాయి. విశేషం యేమంటే అక్కడ కూర్చుని చూస్తే లంక అంతా కనిపిస్తుంది. అది తెలిసిన ఆ రామదూత అక్కడ కూర్చునియే లంకలోని అనేక విషయాలను అర్థం చేసుకున్నాడు. ప్రవేశించడానికి వీలులేని లంకకు సంబంధించిన సమస్త విషయాలూ తెలుసుకున్నపుడే సీతాదేవి జాడ తెలుస్తుంది- అని నిశ్చయించుకున్నాడు. విశాలమైన ఆకారంతో లంకానగరంలో ప్రత్యేక విషయాన్నీ అర్థం చేసుకోవడం కుదరని విషయం కావడం వల్ల ఆ సిద్ధుడు అణిమా సిద్ధిని ప్రయోగించాడా? అన్నట్లు సూక్ష్మ రూపాన్ని ధరించి లంకానగరం యొక్క ప్రముఖ ద్వారం దగ్గరకు వచ్చాడు. లంకానగరానికి లంకిణి అధిష్టానదేవి. సాయం సమయంలో రహస్యంగా వానరుడొకడు ప్రవేసిస్తూండడం చూసి సందేహంతో ఆమె హనుమంతుని దగ్గరగా వచ్చి గద్దిస్తూ-"నువ్వు దొంగతనం చేయదలచుకున్నావా?" అని ప్రశ్నించింది. దానితో రామ దూత క్రోధావేశంతో బలం కొద్దీ ఆమెను ఓ గుద్దు గుద్దాడు. దానితో ఆమె రక్తాన్ని కక్కుకుంటూ నేల మీద పడిపోయి మరల తేరుకుని లేచి-"మహావీరా! నువ్వు లంకానగరంలోకి యే విధమైన ఆటంకం లేకుండా వెళ్ళు. నేను నిన్ను గుర్తుపట్టాను. చాలకాలం క్రితమే బ్రహ్మదేవుడు నన్ను చూసి - ఓ వానరుని చేత దెబ్బతిన్న సమయంలో రావణాసురునికి అంతం సమీపించిందని తెలుసుకో అని నాకు చెప్పి వున్నాడు" అని లంకిణి పలకగానే హనుమంతుడు లోపల ప్రవేశించాడు. ఆ లంకా నగరంలో ప్రవేశించి- రాక్షసుల

ఆహార, విహార, శయన, శస్త్రాగార, ఆలోచనా మందిరాలను అన్నింటినీ నిశితంగా పరిశీలించాడు. సీతాదేవి జాడ తెలుసుకోవాలని రావణాసురుని అంతఃపురాన్ని కూడ వెతికాడు. మండోదరి ఆదిగాగల రావణుని భార్యలను చూశాడు. కానీ సీతామాత మాత్రం అతనికి కనిపించ లేదు. దానితో ఆతనికి చాల వేదన కలిగింది. చెప్పలేని బాధను అనుభవించ సాగాడు.

అతడు తనలో తానిలా అనుకోసాగాడు "నేను ధర్మాన్ని అతిక్రమించ లేదు కదా! పరకాంతలను చూడడం అధర్మమే. నేనింత వరకూ యేలాంటి పాపమూ చెయ్య లేదు.నేడు నా ద్వారా మహాపరాధం జరిగింది". అని అతడు విచారసముద్రంలో మునిగి పోయాడు. మరుక్షణంలో అతని మనస్సులో మరోభావం కలిగింది. ఆ సమయంలో దైవస్మరణ వలన అతని హృదయం పరిశుద్ధమైనది. అతడొక నిశ్చయానికి వచ్చాడు. ఇంద్రియాల శుభాశుభ ప్రవృత్తికి కారణం మనస్సే. అత్యవసరాన్ని బట్టి కార్య సాధనకోసం నేను పరకాంతలనుచూశానే కానీ నా మనస్సులో యేలాంటి వికారమూ లేదు. నా మనస్సు స్థిరంగా పవిత్రంగానే ఉంది. సీతాదేవిని నేను స్త్రీసమూహంలో కాక మరెక్కడ చూడగలను? అత్యంత పవిత్రమైన మనస్సుతోనే నేను వారిని తిలకించాను.కనుక యీ విషయంలో నాదోషం యెంతమాత్రం లేదు. అని దృఢమైన మనస్సుతో హనుమంతుడు యితరేతర స్థానాలను కూడ వెతకసాగాడు.

ముందుకు సాగగా అతనికి ఓ చిన్న కుటీరం కనిపించింది, దాని గోడలపై సర్వత్రా రామనామం కనుల విందుగా వ్రాయబడింది. మణుల ధగధగ కాంతులు కారణంగా ఆ రామ నామాలు రాత్రులలో

కూడ చక్కగా స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. అక్కడే బారులు బారులుగా తులసి మొక్కలున్నాయి. కేసర ఆదిగా గల సుగంధిత పుష్పాలువున్నాయి. ఆ పర్ణ కుటీరానికి యెదురుగా ఓ చిన్న దేవాలయం ఉంది. "లంకలో యిలాంటి ప్రదేశమా?" అన్న భావం కలగడంతో హనుమంతునికి ఆశ్చర్యానందాలు కలిగాయి. తూర్పు తెల్లవారబోతుండగా విభీషణుడు లేచి "శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ" అంటూ రామచంద్ర పరమాత్మను స్మరించ సాగ్గాడు. "ఈ రామభక్తుడెవరా?" అనుకుంటూ హనుమంతుడు బ్రాహ్మణ వేషాన్ని ధరించి తానుకూడ విభీషణుని స్వరంతో స్వరం కలిపి రామనామం చెయ్యసాగాడు. బ్రాహ్మణోత్తముని చూస్తూనే విభీషణుడు బయటకు వచ్చాడు. ఒకరినొకరు పరిచయం చేసుకున్నారు, ఆ తరువాత ఆ భగవత్ భక్తు లిద్దరూ గాఢంగా ఆలింగనం చేసుకున్నారు. విభీషణునిలో హనుమంతునకు శ్రీరామ పర మాత్మ కనిపించాడు. విభీషణుడు మారుతిని సాక్షాత్తూ భగవంతునిగానే భావిస్తూన్నాడు. తనను గురించి విభీషణునకు చెప్పుకో వలసిన దేమీ లేదు, కరుణాసముద్రుడైన శ్రీరామ చంద్రుని సమాచారాన్నీ, సీతాపహరణ విషయాన్నీ వివరించి చెప్పాడు. అప్పుడు విభీషణుడు వినయంగా మాట్లాడుతూ—హనుమా ! కఠోర దంతాల మధ్య వున్న నాలుక వలెనే నిక్కడ వుంటూన్నాను. అసురుడనైన నన్ను శ్రీరామ ప్రభువు యేనాటికైనా తన వాణ్ణిగా చేసుకుంటాడా? కామ ప్రవృత్తి గల జాతిలో నేను పుట్టాను. ఎలాంటి సాధనా చెయ్యలేక పోతున్నాను. శ్రీరామపరమాత్మ పాదకమలములపై నాకు అపారమైన శ్రద్ధ, భక్తి, ప్రేమలున్నాయి, రామప్రభువు నాకు తప్పక లభిస్తాడని

ఆశించవచ్చునా? నిన్ను చూస్తూంటే నాకు ఆశకలుగుతూ దృఢమవుతున్నది. భగవంతుని దయలేనిదే నీ వంటి మహాత్ములయిన సజ్జనుల సాంగత్యం కలగదు. దైవకృప వల్లనే భక్తులలో గొప్పవాడవైన నీ స్నేహం లభించింది. భగవంతుని దర్శనం లభించబోయే ముందు సజ్జనుల సాంగత్యం యేర్పడుతుంది" అంటాడు.

అప్పుడు హనుమంతుడు బదులుపలుకుతూ అంటాడు– "విభీషణా శ్రీరామ పరమాత్మ పరమ దయాళుడు. అతడు సదాసర్వదా దీనులపై దయచూపుతూనే ఉంటాడు. నువ్వు నీ గురించి అంతా చెప్పావు. నా గురించి ఆలోచించు. వానరుణ్ణి. చాంచల్యమే మా జాతికి సహజ స్వభావం ఏ విధమైన సాధనా లేని వాణ్ణి. పరోపకార విషయం అలా ఉంచగా, ఉదయసమయంలో మా వానర నామాన్ని తలచిన వారికి భోజనం దొరకదు, మిత్రుడా విభీషణా! నేను వానరజాతివాడనైనా రామప్రభువు నాపై దయ చూపించాడు. అట్టి ప్రభువును గురించి తెలిసి కూడ సేవించని వారు సంసార సముద్రంలో పడి కొట్టుకు పోతారు. అలాంటి వారు దుఃఖించి లాభమేముంది?" అంటూ శ్రీరామపరమాత్మ యొక్క సద్గుణాలను స్మరించుకుంటూన్న హనుమంతుని నయనాల నుండి ఆనంద బాష్పాలు జల జల రాలాయి. ఆ రీతిగా వారిద్దరి మధ్యా చాల సేపు సంభాషణ జరిగింది. విభీషణుని సూచనానుసారం హనుమంతుడు అశోకవనం వైపుకు వెళ్ళాడు.

అశోకవనంలో శ్రీరామపత్ని అయిన సీతామాత 'శింశుప' అనే చెట్టు క్రింద దీనంగా కూర్చున్నది. ఆమె దేహం వాడిపోయి

నీరసించి వుంది తల వెంట్రుకలు పెనవేసుకు ఉన్నాయి. తలపై సౌభాగ్యానికి గుర్తుగా యెకవేణి ఉంది, ఆమె శ్రీరామ భగవన్నామాన్నీ, లీలలనూ తలచుకుంటూ వుంది. దూరం నుండియే హనుమంతుడు ఆమెకు మనసా నమస్కారం చేశాడు. అతి సూక్ష్మరూపంలో శింశుపమనే ఆ చెట్టునెక్కి కూర్చున్నాడు. ఆదే సమయంలో రావణుడు సీతను స్వాధీనం చేసుకోవాలని ప్రయత్నం చెయ్య సాగాడు. సామదానభేదోపాయాలు వుపయోగించాడు. చిట్టచివరకు గర్జిస్తూ భయంకరంగా పలికాడు. కానీ ఆమె పవిత్రతత్వంలో రామ నిష్ఠలో, సతీత్వంలో అగ్రస్థానాన్ని అలంకరించి వున్న ఆ మహాసధ్వి ముందు ఆ రాక్షసుని ప్రయత్నాలు నెరవేరుతాయా? ఎంతో మంది రాక్షస స్త్రీలు ఆమెను రావణ వశవర్తినివి కావలసినదని బాధించ సాగారు. వారి అప్రియ కఠోర కర్కశ వచనాలు ఆమెకు తీవ్రమైన బాధను కలిగించ సాగాయి. భర్త జాడ తెలియక పోవడంతో ఆమెకు అనేక సందేహాలు కలగసాగాయి. ఇక తాను బ్రతికి వుండడం అసంభవమనుకున్నది. అంత త్రిజట అనే రాక్షస స్త్రీ తనకు వచ్చిన కలను గురించి సీతకు చెప్పి ఆమెకు ధైర్యం చెప్పింధి. రాక్షస స్త్రీలందరూ అక్కడ నుండి వెళ్ళిపోయారు, కొన్ని క్షణాలకు త్రిజట కూడ వెళ్ళి పోయింది.

చెప్పలేని బాధతో ఆత్మహత్యకు సంసిద్ధమవుతున్న సీతాదేవిని చూసి హనుమంతుడు సమయం కనిపెట్టి–రాముడు పుట్టినది మొదలు, సీతను పెండ్లాడడం, అరణ్యవాసం, సీతాపహరణం ఆదిగాగల సమాచారాన్ని చెట్టుమీద నుండియే చెప్పి చిట్ట చివరగా– "అమ్మా ! నేను శ్రీరామ ప్రభువులు పంపగా వచ్చాను". అన్నాడు. హనుమంతుని మధురాతి మధురమై అమృతంతో సమానమైన

పలుకులు విన్న జానకీ దేవికి మహానందం కలిగింది. "ఇది రాక్షసమాయ కాదు గదా!" అన్న సందేహం ఆమెకు మరుక్షణంలోనే కలిగింది. అది గ్రహించిన హనుమంతుడు- "అమ్మా ! నేను రామచంద్రుల పాద కమలాలు సాక్షిగా శపథం చేసి చెబుతున్నాను, నేను ఆ పరమాత్మ దూతను. మీకు నమ్మకం కలగడం కోసం ప్రభువులు నాకు ఓ రహస్యమైన కథను చెప్పారు. మీరు అడవిలో ప్రభువులతో వున్న సమయంలో జయంతుడు కాకిరూపంలో వచ్చి మిమ్మ బాధించడం చూసి శ్రీరామచంద్రులు వారు అతని పై ఇషీకాస్త్రాన్ని ప్రయోగించారుట, ముల్లోకాలలోను వానికి యెవరూ శరణివ్వలేదట, చిట్టచివరకు ప్రభువులే దయతలచి వాణ్ణి ఒంటికంటి వాణ్ణిగా చేసి విడిచి పెట్టారట. అంతే కాక ఆ దయామయుడు మీకు ఆనవాలుగా నాకు ఓ వుంగరాన్ని యిచ్చారు. మీరు నన్ను నమ్మండి. నేను మీ పాదాలు పట్టుకుంటున్నాను" అన్నాడు. నిజానికి హనుమంతుని హృదయం నిర్మలమైనది. అతడు నిజమైన ప్రమాణం కూడా చూపించాడు, దానితో సీతాదేవికి నమ్మకం కలిగింది, ఆమె పవతనయుని క్రిందకు దిగి రమ్మన్నది, రామ నామాం కితమైన వుంగరాన్ని చూసి ఆమె మహానందమగ్నురాలై పోయింది. శ్రీరామ సందేశాన్ని ఆలకించిన ఆమెకు ప్రాణాలతో సమానుడైన అంతకన్నా అధికు డైన రామప్రభువే లభించినంతటి ఆనందం కిగింది. అప్పుడమె హనుమంతుని వైపుచూస్తూ-"ఆంజనేయా ! నువ్వు ‹ కు మహోపకారం చేసావు. నా స్వామి నన్ను మరచి పోయారని: ›ి, ఆయనకేమైనా అపకారం జరిగినదని కానీ భావించి నే › మరణించివుంటే యి విషాదవార్త విన్న ఆయనకు యెంతటి క ›

కలుగుతుందో కదా ! బాబూ! వారునన్ను యెప్పుడైనా తలుస్తున్నారా? నేను నా ప్రాణనాథుణ్ణి సందర్శించ గలుగుతానా? నన్ను నా నాథుడు శీఘ్రంగా తీసుకు వెడతారా !" అని యింకా యేమో పలకబోతుండగా ఆమె కనుల నుండి దుఃఖ బాష్పాలు జలజలా రాలాయి. ఆమె యిక మాట్లాడలేక పోయింది. "అమ్మా ? మిమ్మల్ని తలుచుకుని ప్రభువులు పడుతున్న బాధను నేను చెప్పలేకున్నానమ్మా! ఆ మహాత్ముడు భూదేవిని చూస్తూ - నీ బిడ్డకు నా వల్ల మహాకష్టాలు కలిగాయి, అందుకే నేను నీలో కలిసిపోవాలను కుంటున్నాను. నువ్వు నాకుస్థానం యివ్వడం లేదు". అని పలికి విరబూసిన పూలను కోసుకురా. గుచ్చి సీత జడలో పెడతాను". అంటూన్నారు. తల్లీవారివిరహ బాధలను యెవరూ వరించలేరమ్మా ! వారు తమ్ము తామే మరచిపోతూన్నారు. యెల్లవేళలా మిమ్మల్నే స్మరిస్తూన్నారు. మిమ్మల్ని సంబోధించి- "ప్రియురాలా!

నువ్వు నా దగ్గర ఉన్నప్పుడు నాకు అత్యంత ప్రియకరమై, సుఖప్రదమైన వస్తువులే నువ్వు లేనప్పుడు నాకు మహా దుఃఖాన్ని కలుగ జేస్తూన్నాయి. అందమైన మనస్సును ఆకర్షించే చెట్లసమూహాలలో తేజరిల్లే ఎర్ర ఎఱ్ఱని చిగురుటాకులు యిప్పుడు నాకు నిప్పుకణాలవలె కనపడుతున్నాయి. చంద్రుడు గ్రీష్మకాలంలోని సూర్యునిలా నన్ను దగ్ధం చేస్తూన్నాడు. నీవున్న వేళ అమృతం వలె వుండే వానతుంపరలు నేడు సలసల కాగే నూనె చుక్కల్లా నన్ను వేధిస్తున్నాయి. శీతలమందసుగంధ వాయువులు విషసర్పాల వలె పీల్చి విడిచే ఉచ్ఛ్వాస, నిఃశ్వాసల వలె నన్ను పీడించి వేస్తూన్నాయి. నా బాధలను యెవరి దగ్గరైనా తెలుపుకుంటే నాగుండె

బరువు తగ్గుతుంది. కానీ యెవరితో యేమని యెలా చెప్పుకుంటాను? మన యిరువురి ప్రేమ, అభిమాన సంయోగ రహస్యవిషయాలను నా హృదయం తప్ప గుర్తించగల వారెవరున్నారు? అట్టి నా హృదయం సర్వకాల సర్వావస్థలలోనూ నీదగ్గరే వుంటున్నది. అది క్షణం కూడా నన్ను విడనాడి ఉండదుకదా! ఇంతమాత్రంచే మనం చెప్పజాలని, వర్ణించ వీలుపడని మన ప్రేమకు వ్యాఖ్యానం చాలుతుందా? చాలదు. కానీ యిక చెప్ప గలిగేది మాత్రం యేముంది!'' అంటూ హనుమంతుడు భావావేశంలో మునిగిపోయాడు. తన ప్రాణనాథుడే తన ముందు నిలిచి మాట్లాడుతున్నట్లు సీతాదేవికి అనిపించింది. ఆమె ప్రేమమగ్నయై దేహస్మృతిని మరచిపోయింది. అంత హనుమంతుడు ఆమెకు ధైర్యాన్నిచెబుతూ – "అమ్మా ! ప్రభువుల అతులనీయ బలైశ్వర్య ప్రభావాలను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో. ఆ మహామహితాత్ముని ఒకొక్క పదునైన బాణం ముందు వీరందరి కందరూ కలసి నిలవగలరా? ఈ దురాత్ములు సమూలంగా నాశనమై పోయారనే భావించు. ఈ ఘడియ వరకూ రామప్రభువులకు నీజాడ తెలియ లేదు. లేకుంటే ఆ మహాపరాక్రమశాలి యీ పాటికే యీ రాక్షసులనందరినీ బూడిద చేసి ఉండేవాడే, ఇప్పుడు మా వానర భల్లూక సైన్యాలన్నీ వారితో రావడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి. మేమందరం కలిసి యీ దుష్టులను అందరినీ అంతం చేసి ఆనందోత్సవాలతో మిమ్మల్ని తీసుకు వెళ్ళగలము. అమ్మా ! మీరు శ్రీరామచంద్రుల మహాప్రభావ విషయాలను మరచిపోయారా? ఆయనకీ సమాచారం తెలియగానే వానర భల్లూక సేనలతో వచ్చి తన నిశితబాణ పరంపరలతో సముద్రాన్ని స్తంభింప జేసి లంకలో ఒక్క రాక్షసుణ్ణి కూడ

మిగలకుండ అంతం చేసి వేస్తారు. వారికి అడ్డంగా దేవదానవాదులే కాదు సాక్షాత్తూ మృత్యుదేవత వచ్చి నిలిచినా ఆ మహాత్ముడు దానిని కూడ అంతం చేసి తీరతాడు తల్లీ ! నీ విరహంలో రామ ప్రభువు యెంతగా దుఃఖ పడుతున్నాడో ? నేను వర్ణించజాలనమ్మా ఆయనింక క్షణకాలం కూడ ఆలస్యం చెయ్యడు. శీఘ్రంగానే ఆయనను కలిసి మీరు సుఖిస్తారు" అన్నాడు.

ఆ మాటలు విన్న జానకీదేవి–"హనుమా! నేటికి పది నెలలు గడిచి పోయాయి. ఇంక గడువు రెండు నెలలే వుంది. ఈ లోగా నా ప్రభువు నాపై దయదలచనిచో నేను వారిని సందర్శించ లేను. విభీషణుడే లేకపోతే ఆ దుష్ట రావణుడు నన్నీపాటికే అంతం చేసి ఉండేవాడు". అంటూ సీత భరించ జాలని దుఃఖం వల్ల యింక మాట్లాడ లేక పోయింది, అప్పుడు హనుమంతుడు ఆమెకు ధైర్యాన్ని చెబుతూ" అమ్మా!నా వల్ల మీ సమాచారం వింటూనే రామ ప్రభువులు మహా వేగంతో యిక్కడికి వచ్చేస్తారు. నిజానికి ఆయన రావలసిన అవసరం మాత్రం యేముంది? ఈ దుఃఖ సముద్రం నుండి నేనే మిమ్మల్ని విడిపించ గలను. మీరు నా భుజసీమపై కూర్చుంటే సురక్షితంగా యిప్పుడే సముద్రాన్ని దాటించి వేస్తాను. అగ్నిహోత్రుడు హవనం చేయబడ్డ హవిస్సును శీఘ్రంగా దేవేంద్రునికి అర్పించునట్లు మిమ్మల్ని శీఘ్రంగా శ్రీరామ ప్రభు సన్నిధానానికి చేర్చగలను. భగవంతుని దయ వల్ల మిమ్మేకాదు. రాక్షస సమేతంగా యీ లంకనే తీసుకుపోగలను. ఇక ఆలసించకండి. మిమ్ము తీసుకుపోయే సమయంలో రాక్షసుడెవరూ నన్ను అడ్డగించ లేడు". అన్న మారుతి వచనాలకు సీత యిలా బదులు పలుకుతున్నది. "హనుమా ! నువ్వు చూస్తే చాల చిన్నవాడిగా

ఉన్నావు – నన్ను తీసుకు వెళ్ళాలని యెలా సాహసిస్తున్నావు? అని ప్రశ్నించగా ఆంజనేయమూర్తి సీతాదేవికి తన విరాట్ స్వరూపాన్ని చూపించాడు. ఆమె అలా చూస్తూండగానే అతడు పెరిగి సుమేరు పర్వతంలా అయిపోయాడు. "అమ్మా ! ఇంక ఆలస్యం చెయ్యకు. నీ ఆజ్ఞయే లభిస్తే రాక్షస సమేతంగా నేనీ లంకనే యెత్తుకు పోతాను. నిశ్చయించుకో. నాతో వచ్చి రామచంద్రుల ఆనందాన్ని వర్ధిల్లజెయ్యి", అన్నాడు "హనుమా ! నీ శక్తినీ యుక్తినీ అర్థం చేసుకున్నాను. వాయువుతో అగ్నితో సమాన ప్రతాపం కల నువ్వు నన్ను తీసుకు పోగలవు. కానీ నీతో నేను రావడం సముచితం కాదు. తీవ్రమైన నీ వేగానికి నేను మూర్ఛ పోవచ్చును. లేదా పడిపో వచ్చును. రాక్షసులతో నువ్వు ఘోరయుద్ధం చెయ్యవలసి వస్తుంది. జయ పరాజయాలు ముందుగా నిర్ణయించలేము. ఒక వేళ నువ్వే జయించినా భగవంతుని ప్రతిష్ట వర్ధిల్లదు. నువ్వీ రీతిగా రావడం వల్ల–హనుమంతుని వీపుపై కూర్చుని పోవుచున్న దెవరు? అన్న ప్రశ్నతో క్షణంలో అనేకులకు నా శీలంపై సందేహం కలుగు తుంది". అంటూ సీతాదేవి మరెన్నో కారణాలు చెప్పి "పతిభక్తి దృష్ట్యా స్వేచ్ఛగా నేను నీ శరీరాన్ని స్పృశంచజాలను. రావణుడు నన్ను యెత్తుకు తీసుకు వచ్చాడు. అది కేవలం వశంలో లేని విషయం. నేను అసమర్థురాలను. ఆ స్థితిలో యేమి చెయ్యగలను? నా ప్రభువులు యిక్కడకు వచ్చి రాక్షస సమేతంగా రావణుణ్ణి అంతం చేసిన నాడు నేను వారితో మాత్రం రాగలను. ఇది నాకూ వారికీ కూడ మర్యాదాకరమైన విషయం" అని ఆమె పలుకగా హనుమంతు డందులకు అంగీకరించి ఆమెను అభినందించాడు.

"వత్సా ! శ్రీరామచంద్రులపై నీకు గల భక్తి విశ్వాసాలనూ నీ బల పౌరుషాలనూ చూస్తూంటే నాకు మహానందం కలుగుతున్నది. నేను నిన్ను ఆశీర్వదిస్తూన్నాను, నువ్వు శీలవంతుడవై, అతి బలవంతుడవై, అజరుడవై, చిరంజీవివై సద్గుణ సంపన్నుడవై తేజరిల్లెదవు గాక!" శ్రీరామచంద్రులు సదా నీపై స్నేహ ముంచె దరుగాక! "అని సీతామాత అతణ్ణి ఆశీర్వదించింది. "భగవంతుడు సర్వదా నీపై స్నేహ ముంచును గాక! అన్న అమృతసమ వచనాలను ఆలకించిన హనుమంతుని శరీరం పులకరించి పోయింది. అతనికి అంతకుమించి కావలసినది మాత్రం యేమున్నది? జీవితపరమార్థం. అదియే కదా! సీతామాత ఆశీర్వాదాన్ని అతడు అమోఘమను కుంటూ తన జన్మ చరితార్థతను ప్రకటించుకున్నాడు.

అనంతరం అతడాలోచించ సాగాడు. రామరావణ యుద్ధం తప్పదు. ఇక్కడి వాతావరణాన్ని పూర్తిగా తెలుసుకున్న మీదటనే ప్రతీకార మార్గాలు కనిపిస్తాయి సరే! నేను వానరుడను కదా ! పళ్ళు కోసుకు తింటాను. ప్రభువుల పని పూర్తి అయింది. కొన్ని చెట్ల కొమ్మలు విరగ్గొడతాను. ఈ రాక్షసులను ఆవేశితులను చెయ్యడానికి యింతకు మించిన మార్గం లేదు. అని నిశ్చయించుకుని అందులకు జానకీదేవి అనుమతిని కూడా తీసుకున్నాడు.

ఆ సుందరమైన అశోకవనంలోని యెన్నో చక్కటి చెట్లు నేలకూలాయి. కాపలా కాసే వారు పారిపోయారు. ఎంతోమంది రాక్షసులు అంతమై పోయారు. ఒకే ఒక్క గుద్దుతో అక్షయకుమారుడు యమలోకం చేరుకున్నాడు. లంకానగరం నగరమంతా కోలాహ లంతో నిండిపోయింది. అంత రాముడు తన పెద్ద కొడుకైన

యింద్రజిత్తును పంపాడు, హనుమంతుని దెబ్బలకు తట్టుకోలేక అతడు బ్రహ్మపాశాన్ని ప్రయోగించాడు "బ్రహ్మ పాశం నిన్నేమీ చెయ్యలేదని" బ్రహ్మదేవుడు ఆదిలోనే హనుమంతునకు వరం యిచ్చినా కార్యసాధనకై హనుమంతుడు - ఆ పాశానికి బంధించబడిన వాని వలె రావణుని కొలువు చేరి శ్రీరామమహిమను గానం చెయ్యాలనుకున్నాడు. స్వయంగా అతడు బ్రహ్మపాశ బంధితుడై పోయాడు. అంత మహానందంతో యింద్రజిత్తు అతణ్ణి రాజసభ లోనికి తీసుకువెళ్ళాడు. అక్కడకు ప్రవేశిస్తూండగానే బ్రహ్మపాశం హనుమంతుని శరీరం నుండి విడివడిపోయింది. ఆ రావణాసురుని యెదుట దేవతలూ, లోకపాలురూ చేతులు కట్టుకుని నిలబడి వుండడం చూశాడు వాయునందనుడు. రావణుని ఆజ్ఞల కోసం అగ్ని దేవుడు యెదురు చూస్తూన్నాడు. వారందరి కందరు భయంతో వినయంగా రావణుని కనుసన్నలలో మెలగుతూన్నారు. ఆ నాడు సభలో వీర హనుమంతుడు మహాధైర్యంగా, యే విధమైన సంకోచమూ లేకుండా నిలబడ్డాడు. వినయం విధేయతా లేకుండ అలా నిలబడ్డ హనుమంతుని చూసి గద్దిస్తూ రావణుడు వికటాట్టహాసం చేస్తూ "నువ్వెవడవురా? యెవని అండను కొండంత బలంగా భావించి యీ కోలాహలాన్ని చెలరేగ దీశావు?" అంటూ ప్రశ్నించాడు.

దానికి హనుమంతుడు బదులు చెపుతూ ధైర్యంతో -" రావణా చరా చర ప్రపంచానికి అంతటికీ ఆశ్రయమైనవాడూ ప్రతీరోమం లోనూ అనంతకోటి బ్రహ్మండాలను సృష్టించి పాలించి లయం చేసేవాడూ, తనశక్తి ప్రసాదించి బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరుల ద్వారా సృష్టి స్థితి సంహారాలను చేయించేవాడూ, తన కృపాలేశ మాత్రం చేతనే ఆది శేషువు ద్వారా యీ భూమినంతనూ మోయింప

జేసేవాడూ నీ వంటి లోకకంటకులైన రాక్షసులను శిక్షించడానికే అవతారమెత్తిన వాడూ అయిన శ్రీరామప్రభుదూత నైన నన్నే నువ్వెరుగవా? జనకమహారాజు యాగంలో నీచే కొంచెం కూడ కదల్చబడని శివుని విల్లును అవలీలగా భగ్నంచేసిన రామప్రభువులనే మరచి పోయావా? నీ వారైన ఖర, దూషణ. త్రిశిరాది పధ్నాలుగు వేల మంది రాక్షసులనే సంహరించిన శ్రీరామపరమాత్మనే మరచినావా? నిన్ను తన చంకలో నొక్కివేసి బాధించిన మహాబలి అయిన వాలిని ఒకే ఒక్క బాణపు దెబ్బతో నేలకూల జేసిన రామచంద్రునే నువ్వెరుగవా? రావణా ! నువ్వాయనను మరచిపో వచ్చునేమో? కానీ ఆయన మాత్రం నిన్ను యె నాటికీ మరువజాలరు. ఏ మహనీ యులయిన రామలక్ష్మణులు లేనివేళ నువ్వు మాయారూపాన్ని ధరించి సీతాసతిని దొంగిలించుకుని తీసుకు వచ్చావో? అట్టి శ్రీరామప్రభువునే మరచి నువ్వు జీవాలతో బయట పడాలనుకుంటూన్నావా? నేను ఆ మహామహిమాన్వితుని సేవకుడను, రామదూతగా వచ్చాను. నన్ను బాగా గుర్తుంచుకో, కొద్దిరోజులలోనే అద్భుతపరాక్రమశాలి అయిన ఆ శ్రీరామచంద్రుని బాణాగ్ని జ్వాలల్లో యీ లంక అంతా భస్మమైపోతుంది. నీ సభాసదుల నామరూపాలు కూడా ఉండవు". అని మేఘగర్జనతో సమానమైన కంఠంతో పలికాడు.

కొంచెంకూడ భయం లేకుండా పలికిన హనుమంతుని పలుకులు విన రాక్షసులందరూ దడదడ లాడి పోయారు. రామునికి యెదురుగా నిలిచి యుద్ధం చెయ్యజాలమన్న భావం వారికి కలిగింది. అక్కడి దేవత లందరికందరూ మనసా మహానందం చెందారు. రావణుడు

మాత్రం వాయునందనుని వచనాలను పెడచెవిని బెట్టాడు. అది గమనించిన హనుమంతుడు ఘళ్ళా అందుకున్నాడు. "రావణా ! ఆకలి వేయడంతో పళ్ళు తిన్నాను. ఆ రీతగా నా వల్ల దోషం జరగలేదు. చెట్ల కొమ్మలను విరగ గొట్టడం మా వానర జాతికి సహజ లక్షణం కదా! నన్ను అంతం చెయ్యాలని వచ్చిన దుష్ట శత్రువుల నుండి నన్ను నేను కాపాడుకోవడానికి వారిని నేను కూడా కొట్టాను. వారు నా ఆ ప్రయత్నంలో యమసదనం చేరారు. హద్దులు మీరి నీ పెద్దకొడుకే నన్ను బంధించ ప్రయత్నించాడు. అయినా అతణ్ణి నేను క్షమిస్తున్నాను, నువ్వు నా మాట ఒకటి వినాలి. నేను ప్రేమతో హితంగా నీకు క్షేమాన్ని కలుగ చేసే మాటలను చెబుతున్నాను. ప్రపంచాన్ని అంతటినీ మింగివేయగల కాలుడు కూడ శ్రీరామచంద్రుని అధీనంలోనే ఉన్నాడు. అట్టి శ్రీరామప్రభువులకు యెదురై నువ్వు చేయగలిగిన దేమీ లేదు. ప్రాణాలతో బయటపడ లేవు కూడ. దయాసముద్రుడైన రామప్రభువుల సన్నిధానానికి నువ్వు ఆయన భార్యను తీసుకు వెళ్ళు. ఆ మహాత్ముడు శరణాగతులయిన వారి తప్పులను అన్నిటినీ క్షమిస్తాడు. ఆయన పావన శ్రీచరణాలను శరణువేడి ధ్యానించు. తద్వారా యెట్టి బాధలూ లేకుండా లంకారాజ్యాన్ని పాలించి అనుభవించు. ఉత్తమ కులంలో పుట్టావు. మహైశ్వర్యంతో అపార బలంతో, విద్వాంసుడవై కూడ అహంకరించకు. ఇదంతా మూడునాళ్ళ ముచ్చటయే, నేను ప్రమాణపూర్వకంగా చెబుతు న్నాను. రామ చంద్రులకు యెదురు నిలిస్తే యీ పదునాలు ఎ లోకాలలో నిన్నెవరూ రక్షించ లేరు" అన్నాడు.

తనకు యెంతగానో మేలు చేసే పలుకులనే హనుమంతు ప

చెప్పినా అవి రావణాసురునికి యెంతమాత్రం రుచించ లేదు. సరికదా! అతడు మహాకోపంతో "వీణి అంతం చెయ్యండి" అని రాక్షసులను ఆదేశించాడు. దూతను చంపడం అధర్మం అని విభీషణుడు అడ్డుచెప్పగా రావణుడు- "అయితే వీనికి అత్యంత ప్రియమైన తోకను కాల్చండి", అని ఆజ్ఞాపించాడు. అంత రాక్షస సేవకులు హనుమంతుని తోకకు గుడ్డలు చుట్టి దానిని నూనెలో ముంచి నిప్పు ముట్టించి అతణ్ణి పట్టుకుని లంకా నగర వీధులలో తిప్ప సాగారు. చప్పట్లు కొడుతూ ఆడుతూ పాడుతూ; కేకలేస్తూ నవ్వుకుంటూ అతణ్ణి వెంబడించారు, "లంకను తగులబెట్టడానికి యిదే మంచి సమయం" అని అనుకుంటూ హనుమంతుడు తన తోకను బలంగా ఒక్క విసురు విసిరాడు. దానితో రాక్షస వీర సేవకులందరూ హడలెత్తి పారిపోయారు. వాయు కుమారుడు ఓ మేడ మీద నుండి మరోమేడ మీదకు దూకుతూ అన్నింటినీ బూడిద చేశాడు, ఆ దహనకాండలో వాయుదేవుడు పూర్తిగా సహకరించాడు. భయంకరమైన అగ్నిజ్వాలల్లో లంకా నగరమంతా మండిపోతున్నది. ఎన్నో యంత్రాలు నాశనమై పోయాయి. కానీ బంగరు లంక మాత్రం భస్మం కాలేదు. అందరూ భార్యాపుత్ర పరివార సామగ్రులతో పారి పోసాగారు,

అదే లంకలోని గాఢాంధకారంతో వున్న ఓ గదిలో శనైశ్చరుడు (శనీశ్వరుడు) బంధింపబడి ఉన్నాడు. హనుమంతుని పాదం ఆ గది గోడమీద బలంగా పడడంతో అది కూలిపోయింది. ఆంజనేయుని ద్వారా సర్వవిషయాలనూ గ్రహించిన శనీశ్వరుడు క్రీగంటితో లంకనంతనూ చూశాడు. విభీషణుని యిల్లు తప్ప లంక అంతా నాశనమై పోయింది. అంత శనీశ్వరుడు హనుమంతునికి వరాన్ని

ప్రసాదిస్తూ "ఆంజనేయా! కొద్ది రోజులలోనే లంక అంతా నాశనమై పోతుంది. నీ కృషి ఫలిస్తుంది". అని వెళ్ళిపోయాడు. శనీశ్వరునికి ముక్తి కలిగడంతో లంక అంతా భస్మమవడం చూసి హనుమంతుడు తన తోకను చల్ల బరచు కోవాలని సముద్రంలోకి దూకాడు. అక్కడ స్నానం చేసి మరల జానకీ దేవిని దర్శించి ఆమె యిచ్చిన చూడామణిని పుచ్చుకుని ఆమెకు ప్రణమిల్లి ఘోరంగా గర్జన చేసి బయలు దేరాడు.

హనుమంతుని రాక కోసం వానరులందరితో సహా అంగద జాంబ వంతాదులు యెమీ తినకుండ యెదురుతెన్నులు చూస్తూ న్నారు "కిలకిల" మని ధ్వనులు చేసుకుంటూ వస్తూన్న హనుమంతుని చూసి వెళ్ళిన పని పూర్తి అయినదని గ్రహించి అతని కెదురేగి కౌగలించు కున్నారు, తింటూ, తాగుతూ మధు వనాన్ని ధ్వంసం చేసుకుంటూ అందరూ క్రమంగా శ్రీరామ సుగ్రీవులను సమీపించారు. పవన సుతుడు వినయంగా అత్యంత కరుణా పూర్ణమైన మాటలతో సీతాదేవి యొక్క దైన్యదశను పూర్తిగా వర్ణించి చెప్పాడు. తరువాత లంకానగరంలోని ఐశ్వర్యాన్నీ రావణుని శక్తినీ, అక్కడి ప్రత్యేక విషయాన్నీ రామచంద్రునికి వివరించి చెప్పాడు. అంతా విన్న రామచంద్రుడు ఆంజనేయా! ఈ ప్రపంచంలో నాకు నీ వంటి ఉపకారి మరెవ్వరూ లేరు. నీకు ఋణపడి ఉన్నాను." అని రామ చంద్రుడు సాదరంగా పలుకుతూంటే హనుమంతుడు ఆనంద సముద్రంలో మునిగిపోయాడు. అతడు రామప్రభు చరణాలపై వాలి పోయాడు. అంత రామచంద్రుడు ఆతణ్ణి లేవదీసి హృదయానికి హత్తుకున్నాడు.తనయందు అతనికి అనన్యభక్తి కలగాలని వరాన్ని ప్రసాదించాడు. దేనికోసం సదాశివ దేవుడు హనుమంతుని రూపంలో